

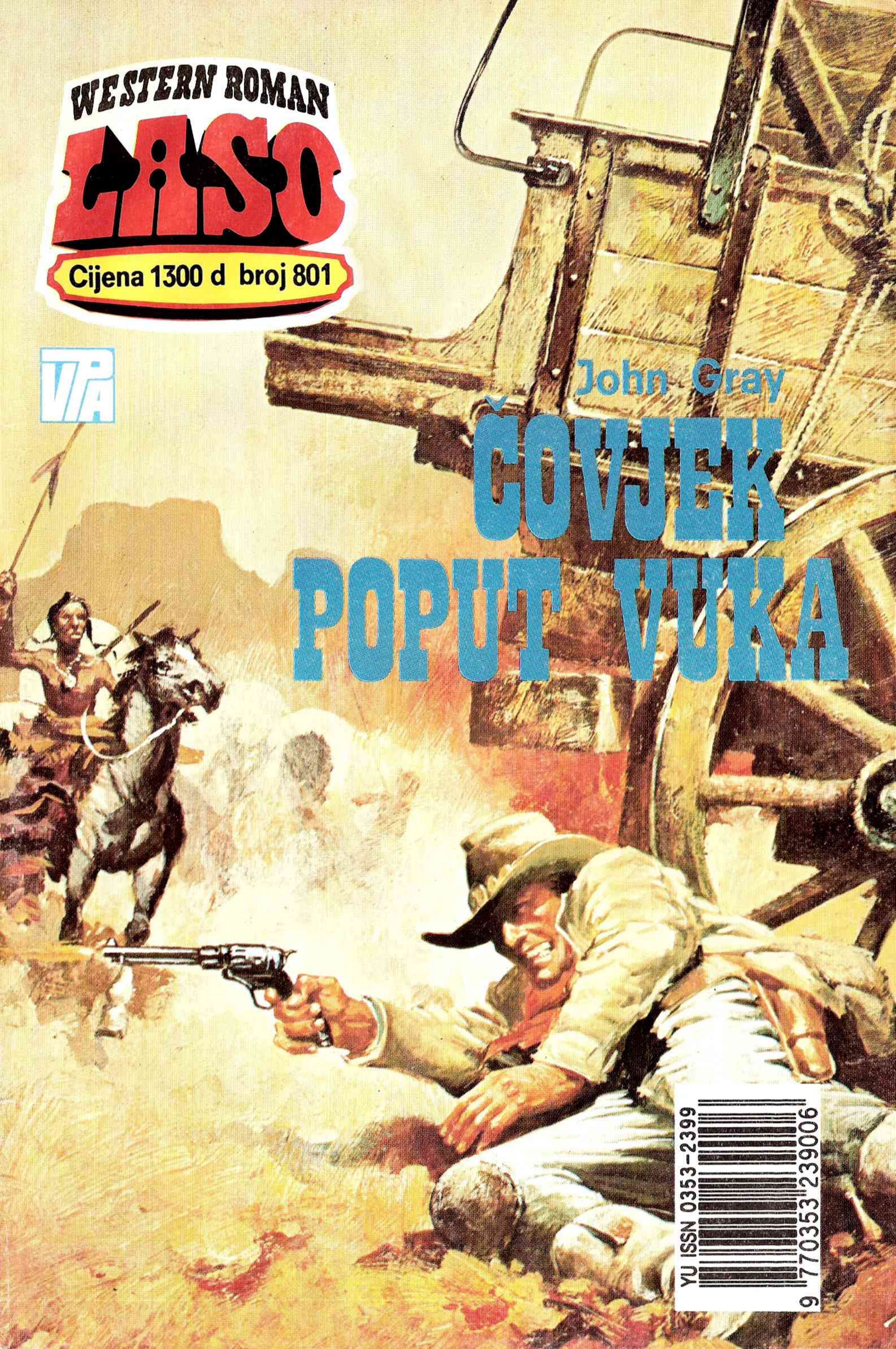
WESTERN ROMAN
LASO

Cijena 1300 d broj 801

John Gray

ČOVJEK POPUT VUKA

YU ISSN 0353-2399

9 770353 239006

John Gray

ČOVJEK POPUT VUKA

**VJESNIKOVA
PRESS
AGENCIJA**

Glavni i odgovorni urednik: Milivoj Pašiček
Izdavač: NISPRO VJESNIK (predsjednik Poslovnog odbora Vjekoslav Koprivnjak)

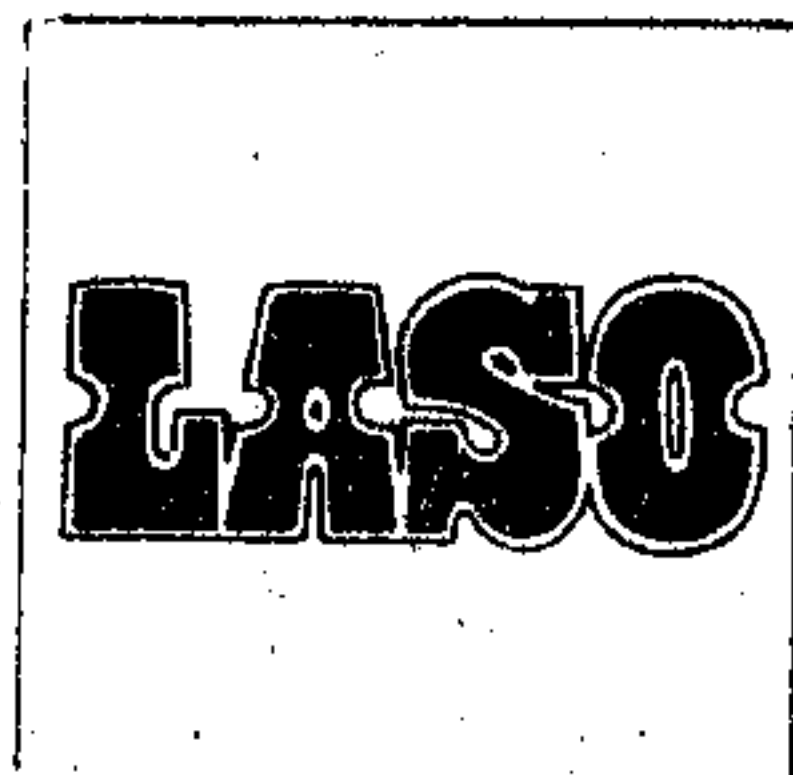
– OOUR Informativno-revijalna izdanja (direktor Božidar Radman) Predsjedavajući Savjeta: dr Ivan Krtalić

Adresa redakcije, izdavača i tiskare: 41000 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4

Telefoni: 041/526-099, 515-555, 519-555 i 333-333

Telex: 21 121 YU VSK

Kolegij redakcije: Berislav Grabušnik (graf. ur.), Marija Jurela (urednik), Pavle Lugarić (zamjenik gl. i odg. urednika), Milivoj Pašiček, Biserka Pupovac (pomoćnik gl. i odg. urednika) Tisak: OOUR
Stamparska proizvodnja

Urednik: Ana Hrastović

Grafički urednik: Ivica Bartolić

Johan Gray: Čovjek poput vuka

Naslov originala: Ein Mann wie ein Wolf

Copyright: VPA

Recenzija: Miroslav Kiš

Prijevod: Tomislav Odlešić

Laso broj 801 izlazi 17. 2. 1989.

u nakladi od 60.000 primjeraka.

Izjahavši iz šikare, Toro ugleda pred sobom kola. Bila je riječ o takozvanoj »prerijskoj škuni«, bez platnenog krova, sa šest upregnutih mazgi. Vidio je tovar: sanduke i burad.

Kraj kola je stajao zdepast čovjek, neobrijan i mršav, suženih očiju. Podigne šarpovku kad je Toro izjahao iz sjene guštika i zaustavio svog konja.

Jedna od upregnutih mazgi zafrkće. Zdepasti je uperio pušku u Torovu glavu i ocjenjivački ga gledao. Toro mu mirno uzvрати pogled. Izbrazdano mu lice ostane sasvim bezizražajno.

— Već dugo čekam — progundā zdepasti čovjek kraj kola i malo spusti pušku. — Treba se držati ugovorenog vremena. Opasnost je vrlo velika. Kako to da su baš tebe poslali? Nisam te još nikada vidio.

Toro nije razumio ni jednu jedinu riječ.

— Ah, slučajno se dogodilo tako — odgovori mirno.

— Ne sviđa mi se tvoja koža — reče čovjek kraj kola, nasloni pušku na prednji lijevi kotač i okrene se prije nego što je Toro mogao bilo što kazati. — Evo, sve je tu. Kava, brašno, konzerve, šećer, suho meso. Prvora-

I

zredna roba. Crvenokošci ne dobivaju smeće.

Slušajući ga, Toro zapazi na bočnoj strani kola žig UZBI — Uprava za brigu o Indijancima. Kola pripadaju, dakle, takozvanoj Indijanskoj agenciji.

Najednom mu je sve bilo jasno. Sjedeći u sedlu, malo se poguri, a desna mu se ruka spusti na stegno i zaustavi nedaleko od korica s revolverom.

Čovjek kraj kola iznenada prestane pričati. Okrene se prema njemu. Oči mu se pretvoriše u uske proreze dok je odmjeravao pogledom Tora.

— Zašto ne sjašeš? Tko si ti uopće? Zašto je Sanders poslao baš tebe?

Toro ne odgovori.

— Ti i ne pripadaš nama — nastavi zdepasti. — Ti si obično njuškalo. Od prvog mi se trenutka nije svidjela tvoja koža. Tko te poslao?

— Nitko — reče Toro.

— A, to ti ne vjerujem, prljavi gade! — uzvikne uzrujano zdepasti.

U očima mu se vidio strah. Naglo posegne za revolverom, čija je drška virila poput supova kljuna iz korica visoko na lijevom boku.

Toro se gotovo i ne pomakne.

Samo se malo nagne natrag. Desnica mu se spusti na dršku vojnog kolta. Palac mu se nade na kokotu i napne ga; istovremeno pritisne korice i okrene ih tako da je opalio ne izvukavši revolver.

Kroz dno korica sijevne narančast plamičak iz cijevi i okolicom odjekne prasak. Iz cijevi se zaleluja sivkastobijel oblačić barutnog dima.

Metak pogodi zdepastoga u prsa i odbaci ga tako da je naletio leđima na lijevi stražnji kotač. Puhnuvši kao sita svinja, zdepasti pokuša ponovo podići revolver i uperiti ga u jahača.

Vidjevši da protivnik još ne odustaje, Toro pažljivo nacilja, držeći sada dugocijevni vojni revolver u šaci, te ponovo okine.

Zdepasti posrne kad ga je pogodio metak i zatim se srušio kao pokošen. Ostane nepomično ležati, neprirodno raširivši ruke i noge.

Toro se spusti sa sedla i zastane oprezno kraj svog ridana, osluškujući zvukove iz šume iz koje je upravo bio dojahao.

U šikari zašuška neka životinja. Na nebu se penjao sup. Postepeno se razilazio smrdljivi barutni dim.

Toro najprije izvadi obje prazne čahure iz revolverskog bubnja i zamijeni ih novim mecima, a onda pride polako zdepastom protivniku. Iz tijela se širio slatkast miris krvi. Promatrajući zdepastoga, nije ga ni malo žalio. Taj ga je čovjek htio ubiti, ali je on bio brži. To je sve.

Spustivši kolt u korice, polako obide kola. Bio je visok više od stotinu osamdeset centimetara, plećat i snažno građen. Kretnje su mu bile gipke i ujedno odavale da je pun snage.

Ispod šešira s visokom krunom širila mu se bujna, garava kosa i padala na ramena.

Bio je mješanac. Odavala je to njegova koža svjetle brončane boje. I na licu mu se vidjelo da potječe od indijanskih predaka. Iako još mlad, imao je bore. Već danima se nije obrijao. Dlake su mu donekle prekrile ožiljak od noža na lijevoj strani čeljusti.

Nekoliko je trenutaka zamišljeno promatrao tovar, a onda se vrati k svom konju. Nije htio imati nikakve veze s tim. Ima dovoljno vlastitih neprilika i nipošto ne bi htio natovariti sebi na vrat neke nove nevolje.

Sasvim jasno mu je bilo da je posrijedi protuzakonito trgovanje robom iz Indijanske agencije. Nipošto se nije htio uplesti u to. Znao je da mu je najpametnije da brzo odjaše odavde i zaboravi sve što je ovdje vidio. Morat će, za svaki slučaj, izbrišati svoje tragove. Doduše, po svoj prilici ga nitko neće tražiti zbog smrti ovog čovjeka. Pokojnikovi nalogodavci ili ortaci nastojat će, vjerojatno, ukloniti tijelo i sve zataškati. Nesumnjivo ne žele razglasiti smrt na velika zvona.

Pa ipak treba da pripazi. Nipošto ne bi htio da ga jedne noći netko zaskoči i ustrijeli.

Uzme čuturu, obješenu o jabuku, sedla, otčepi je i popije gutljaj vode. Bila je mlaka i ustajala. Ispere usta i potom vodu ispljune.

Kad je ponovo objesio čuturu o sedlo, začuje iza sebe u guštari nekakvo šuškanje.

Odmah mu se napnu mišići na šiji. Poguri se i hitro okrene. Krajičkom oka opazi sjenku što je izronila iz šikare.

Uto ga već udari nešto post-rance po glavi. Činilo mu se kao da mu je u lubanji prsnula plamena kugla. Imao je dojam da će ga nepodnošljivi bolovi rastrgati. Oči mu je zastirala jarkocrvena koprena.

Više nije bio ni svjestan toga da se ruši u travu. Oko njega sve se smrači.

II

Bio je Indijanac. Kiova. Srednje visine i vrlo mišićav. Kosu je ispleo u pletenice koje su mu sezale do lopatica. Imao je na sebi izlizane hlače od jelenje kože i prsluk. Oko vrata mu je visjela vrećica s čarolijom. Za pojasom mu je bio nož. U rukama je držao šarpovku.

Toro opazi da je to njegova puška. Gledao je okrugli crni otvor cijevi dok mu je u glavi bubnjala bol poput pomahnitale zvijeri.

Izbrazdano mu se lice malo iskrivi. Prigušio je jauk i nijemo uzvratilo pogled mladom ratniku koji ga je ispitivački promatrao. Indijanac je bio vrlo mršav. Upali su mu obrazi. Ispod kože su mu se jasno razabirala rebra.

— Ne miči se, bljedoliki — reče Kiova.

Govorio je dobro engleski. Oči su mu sjale poput žeravice.

— Puška koju držiš u rukama pripada meni — odvratiti Toro.

— Metak u njoj platio sam svojim novcem, pa ga ostavi ondje gdje i jest. Neka bude radije u pušci nego u mojoj glavi.

— I moj je narod platio stvari što su na kolima iza mene — reče mladi ratnik. — Platio ih je zemljom i krvlju. Tko te poslao, bljedoliki?

— Nitko — odgovori Toro.

Začuje se reski škljocaj; Indijanac je napeo puščani kokot.

— Pametnije ti je da progovoriš, bljedoliki.

— Zovem se Toro — reče mješanac.

Upre se gornjim dijelom tijela o zemlju i naglo trzne uvis noge. Indijanac povuče okidač kad su ga vršci Torovih čizama već bili pogodili u lijevi bok i snažno ga odbacili ustranu.

Puška zagrmi blizu Torove glave i prasak mu umalo ne razdere bubnjiće. Iz cijevi bljesne prema njemu plamen poput užarena mača. Zaslijepljen njime, zažmirio je i osjetio zračni fijuk što ga je stvorio metak prošišavši mu toliko blizu čela da mu je čak opekao kožu i rasjekao je. Zrno se zabije u boriza njega.

Toro osjeti da mu je niz lice potekao tanak mlaz tople krvi. Pred očima su mu treperili krugovi jarke boje i u ušima mu je još grmio prasak, ali je već, usprkos svemu, skočio na noge i mutno razabrao pred sobom Indijanca kako se diže. Mladi je Kiova okretao pušku; držao ju je za cijev i htio ga udariti kundakom.

Toro instinktivno spusti ruku prema koricama. Bile su prazne. Tada uvuče glavu među ramena i navali na ratnika.

Hitro se sagnuvši i skočivši naprijed, izbjegne snažan udarac koji bi mu bio smrskao glavu. Zabije Kiovi desnu šaku pod lijeve pazuhe, zatim podigne naglo desno koljeno i udari ga njime u trbuh.

Ratnik ispusti pušku. Lijeva mu se ruka mlohavo objesi. Gr-

čevito hvatajući zrak, skvrčio se.

Toro ga udari objema šakama u glavu. Ratnik zatetura natraške, očajnički se pokušava zadržati na nogama, ali se sruši na zemlju.

Međutim, odmah se počne dizati. Toro je već stajao pred njim, prije nego što je momak sasvim ustao, te ga je, pogodivši ga šakama u prsa, tijelo i s lijeve strane u bradu, ponovo srušio.

Kiova ostane ošamućeno ležati, Toro podigne sa zemlje pušku, gurne u cijev patronu, i vrati pušku u navlaku na sedlu. Opazi u travi svoj revolver, sagne se i uzme ga.

Kad se okrenuo, Indijanac je sjedio u travi. Upro se objema rukama o tlo i gledao ga.

— Ubij me, bljedoliki — reče.

— Ustrijeli me! Pobijedio si!

— Zovem se Toro. Uistinu ću te ubiti ako me još jedanput nazoveš bljedolikim.

Spustivši revolver u korice, Toro krene prema ridanu. Još sjedeći u travi, mladi ga je Indijanac začuđeno promatrao.

— Zašto me ne ubiješ?

— A zato bih te ubio?

— Sada te poznam. Vidio sam te i slijedit ću te kako bih pronašao i one koji su te poslali.

— E, onda ćeš morati daleko jahati — odvrati mu Toro. — Nije me nitko poslao. Ni onaj kraj kola nije mi vjerovao.

— Kola pripadaju nama — reče Kiova. — Pripadaju mojem plemenu.

— Onda ih odvezi — odgovori mu ravnodušno Toro i uhvati ridanove uzde.

— Zar ih nećeš ti odvesti?

— Što će mi?

— Nisi došao po njih?

— Nisam.

— Zar ne znaš odakle su stigla ta kola? — zapita ga Kiova.

— Vidio sam žig — odgovori Toro. — Riječ je o Indijanskoj agenciji.

— Da, o agenciji s rječice Buffalo — reče Indijanac. — Bijelac kojega si ustrijelio zvao se Hunter. Radio je u toj agenciji.

— Prodavao je živežne namirnice što su na kolima?

— Da — potvrdi ratnik. — Prodavao ih je. Međutim, one su naše. Ukradene su nam. Naše žene i djeca gladuju. Svi gladujemo. Ne smijemo ići u lov. Više nema bizonâ, a i ostala se divljač prorijedila. Svaki je dan ima sve manje i manje. Bijelci su nam obećali da će se brinuti o nama. Međutim, puštaju nas da gladujemo. Krađu zalihe koje su namijenjene nama.

Govorio je sve gnjevnije i oči su mu, dok je gledao Tora, bile ispunjene mržnjom.

— Ja ne kradem ništa — reče mu Toro. — Nemam nikakve veze s tim. Odvezi kola i zaboravi što se ovdje dogodilo.

Popne se u sedlo i podigne uzde, spreman da potjera konja.

— Zaista nemaš nikakve veze s tim? — zapita mladi ratnik.

Toro ne odgovori. Samo ga je nijemo i odlučno promatrao.

— Vjerujem ti — zaključi napokon Kiova i uspravi se; na bradi mu je narasla tamna otekлина. — Ja se zovem Ez-ke-him.

— Moje ime već znaš — reče Toro i potjera ridana. Odvezi kola dok se nije pojavio netko tko će ti ih uistinu oteti.

— Zar mi nećeš pomoći?

Ratnik je stajao nasred čisti-

ne. Toro povuče uzde i zaustavivši konja, okrene se u sedlu.

— Zašto bih ti pomogao?

— Zato što si dobar čovjek.

— Nisam budala — reče Toro.

— Nipošto ne želim natovariti sebi na vrat nevolje. Snadi se kako znaš i umiješ.

— Nisam još nikada upravljao kolima.

— Onda je već vrijeme da to naučiš — odvrati mu Toro.

— Moje pleme gladije — reče Ez-ke-him. — Mogao si me ubiti, ali to nisi učinio. Bilo bi bolje. Svakako je bolje umrijeti u borbi nego od gladi.

Toro okrene konja i dojaše do kola. Skoči sa sedla na njih i uzme uzde koje je zdepasti kočijaš bio omotao oko držača biča.

— Đavo odnio tebe i tvoje pleme — progunda tada, posegne za bičem i otpusti kočnicu.

— Ti si dobar čovjek — reče Ez-ke-him i popne se na njegova konja.

— Ja sam običan mulac — promrmlja Toro.

Pucne bičem i potjera upregnute mazge prema uskoj stazi što je vodila sa čistine na sjever.

Gledajući Ez-ke-hima kako jaše pred njim, pitao se zašto se upustio u to. Nije znao odgovor. Podsjeti sebe da bi se još mogao povući, ali to nije učinio. Slijedio je mladog Kiovu.

III

Selo se smjestilo na okuci riječice Buffalo. Sastojalo se od naherenih daščara i šatorâ od bizonske kože. U sredini je stršio trošan totemski stup.

Toro ugleda dva žućkasta psa što su lutali među šatorima. Oba se iznenada, glasno zalajavši, baciše na staru kost što je

virila iz jedne od brojnih hrpa smeća na riječnoj obali. Počeše se natezati oko te kosti. Uto im pritrči skupina polugole djece. Gledajući taj prizor nekoliko trenutaka, mališani udare nogom pse što su se razjareno uhvatili ukoštac i odbace ih tako da su se otkotrljali niz strmu obalu i pljusnuli u vodu. Zadovoljna svojim pothvatom, djeca se veselo nasmiju.

Ujahavši u selo, Ez-ke-him zaustavi ridana kraj totemskog stupa. Prateći ga između šatorâ, Toro zaustavi kola iza njega, okrene ručicu kojom su se mogli zakočiti kotači i omota uzde oko držača biča.

Kad se uspravio, Ez-ke-him je upravo sjahao. Kolima su se približili muškarci, žene i djeca, te stvorili oko njih krug. Toro je promatrao mršava lica. Vidio je koščate, mršave muškarce, suhoniave žene obješenih ramena i upalih očiju u kojima se odražavala glad, djeca tankih ruku i nogu te naduvenih trbuha.

— Gladovanju je kraj, braćo i sestre! — uzvikne Ez-ke-him, raskorači se pred kolima i raširi ruke. — Bijelci iz agencije ne prestano su nas varali. Dopuštali su da gladujemo. Prodavali su našu hranu i zarađivali na njoj. Ovaj put sam otkrio kola. Pomogao mi je ovaj čovjek — pokaže na Tora. — On nam je prijatelj. Ustrijelio je Huntera, službenika iz agencije, te doveo kola u naše selo.

— Ubijen je agencijski službenik? — progovori neki starac i korakne naprijed.

Kosa mu je bila bijela, a lice naborano. Nosio je košulju od jelenje kože s dugačkim resama na šavovima. Nije imao nikakva

nakita ni oružja. Pa ipak je Toro čvrsto vjerovao da je riječ o plemenskom poglavici.

— Da; Hunter je mrtav — odgovori odrješito Ez-ke-him i neprijateljski pogleda starca. — Nisam ga ja ubio, nego ovaj čovjek. Međutim, i ja bih to bio učinio... vrlo rado.

— Donijet ćeš nam svima nesreću, Ez-ke-hime — reče sijedi Kiova.

— Pribavio sam hranu koja nam pripada — odvrati Ez-ke-him. — Napokon možemo utažiti glad. Ti si ostario, Taryenu. Dok sam bio dijete, bio si velik poglavica i nisi se bojao nikoga i ničega.

— Ja se ne bojim bijelaca — reče poglavica. — Znam samo kad je borba besmislena. Mogli bismo samo izgubiti.

— Ez-ke-him je u pravu — umiješa se neki drugi ratnik.

Bio je još mlad, samo nekoliko godina stariji od Ez-ke-hima. Imao je debele usne, čvrstu bradu i orlovski nos.

— Postupio bih kao on — dodao je. — Ako se ne budemo branili, uskoro nas više neće biti.

— Calzana je mlad — reče poglavica. — Da je vidio i doživio onoliko koliko ja, govorio bi drukčije. Ja se ne bojim. Samo sam umoran. Hoću mir.

Okrene se i ode, a ostali se ratnici, žene i djeca još više približe kolima, tako da je Toro teško sišao s njih.

— Dajte mjesta našem prijatelju — prozbori Ez-ke-him, stojeći pred njim.

Odmah se otvori prolaz.

Toro pođe za Ez-ke-himom i zastane kraj totemskog stupa. Vidio je kako se ratnik koji se

suprotstavio poglavici penje na kola i nožem otvara sanduke.

— Calzana je pravi poglavica — reče Ez-ke-him. — Jednog će dana voditi ovo pleme, pa će tada sve biti drukčije.

Toro ne izusti ništa. Dovoljno se naslušao takvih riječi, ne samo kod Indijanaca. Svugdje ima ljudi koji će jednog dana voditi svoj narod i za čije će se vladavine sve promijeniti, no takva se očekivanja rijetko ostvaruju.

Odvest ću te k ocu — reče Ez-ke-him.

— Imam vrlo malo vremena — odvrati Toro.

Naslutio je već da ne bi bilo dobro da se dugo zadrži ovdje. Već se previše upleo u sve to. Želio je mir. Želio je samoću. Život mu je, i bez novih nevolja, bio težak. Bio je mješanac. Majka mu je potjecala iz plemena Pima. Stoga mu je boja kože stvarala poteškoće. Budući da nije bio ni bijelac, ni pravi Indijanac, nigdje ga nisu prihvaćali kako treba. Nipošto nije htio natovariti sebi na vrat dodatne nevolje.

— Neće to dugo trajati — napomene Ez-ke-him.

Ne rekavši više ništa, Toro pođe za njim. Posvuda je vidio da su šatori na mnogim mjestima zakrpani i da su na daščarama probušeni krovovi. Osim toga, nijedna koliba nije imala vrata.

Ez-ke-him se zaustavi pred jednim šatorom, sagne se, odvrne bizonsku kožu i uđe. Toro se uvuče za njim.

Iza njih se u sredini sela oglašise drveni bubnjevi. Prije nego što je ušao u šator, Toro se još jedanput osvrne i ugleda nekog

polugolog, mršavog čovjeka, nevjerojatno naborane kože, koji je prosijedu kosu ispleo u pletenice i gornji dio tijela išarao raznim bojama i simbolima. Zaplesao je oko totemskog stupa u ritmu bubnjeva i pritom stao ispuštati grlene, jednolične glasove. Pjesmi i plesu pridruži se još nekoliko ratnika, dok su žene istovarivale stvari s kola.

Ispustivši iza sebe kožu na ulazu u šator, Toro je morao pričekati časak-dva da mu se oči priviknu na polutamu u unutrašnjosti.

Tada je ugledao mladu Indijanku. Bila je vrlo lijepa. Nije bila zdepasta, širokih bokova i niska poput većine Indijanki, već vitka i skladno građena tijela. Lice joj bijaše jajoliko i zbog visokih jagodičnih kostiju imalo je nekakvu posebnu draž. Brađa joj je bila okrugla i meka, nos ravan, a usne sočne. Njene su ga oči podsjetile na duboku, tamnu vodu u planinskim jezerima. Kosa joj je, glatka i meka, padala na uska ramena.

Haljina od jelenje kože priljubila joj se uz tijelo. Isticale su se savršene obline. Toro osjeti da mu se osušilo grlo. Gledao joj je bujne, čvrste grudi što su joj se jasno ocrtavale pod mekom jelenjom kožom. A onda je pogleda u lice.

Odmah je spustila pogled. Toro skrene oči prema čovjeku kraj nje. Bio je star i sijed poput poglavice Taryenua. Imao je mršavo, tamno lice, koje je sličilo na koru stare topole. Oči su mu bile vrlo bistre.

— Ovo je moj otac Ulkato — reče Ez-ke-him. — A ovo je moja sestra Quarunha.

Toro skine šešir.

— Dobro došao u moj šator — reče Ulkato; govorio je loše engleski, pa ga je Toro teško razumio. — Ne mogu ti ponuditi ništa naročito, ali sve što imam, podijelit ću s tobom.

— Neću dugo iskorištavati tvoju gostoljubivost — odvрати Toro. — Preda mnom je dalek put.

Ulkato ga pozove rukom neka sjedne i tada se, prekriživši noge, spusti na poderan gunj. Ez-ke-him sjedne kraj njega. I Toro se spusti na pod. Privremeno je zaboravio da mu se žuri.

Gledao je Quarunhu i osjećao kako mu srce brže lupa. Izbjegavala je njegove poglede, ali je zapazio da i ona njega, kad god joj se čini da je nitko ne vidi, plaho pogledava.

Djevojka pruži Ulkatu izrezbarenu lulu, a kad ju je ovaj metnuo u usta, pripali mu je. Šator se ubrzo ispuni duhan-skim dimom što je pekao oči. Toro je znao da se ne smije suprotstaviti tom obredu. Takav bi se postupak smatrao uvredom. Uzme lulu kad mu ju je pružio Ulkato i, dok je vukao dim, pogleda Quarunhu.

Najednom se upita je li baš prijeko potrebno da odmah krene odavde i napusti taj kraj.

* * *

Stojeći na obali rječice Buffalo, nizvodno od indijanskog sela, dok mu je konj bio u plicaku i pio, Toro je iznenada ugleda. Nosila je drveno vedro i hodala lakonogo i gipko. Nad rijekom je pirkao povjetarac i mrsio joj kosu.

Opazivši ga, Quarunha uspori za trenutak korak, a onda

spusti pogled i produži mimo njega prema rijeci.

Netremice je promatrajući, Toro osjeti kako mu brže struji krv u žilama. Polako krene za njom i zastane kraj nje.

— Uskoro ću krenuti — reče joj, ne znajući što bi drugo mogao kazati.

Djevojka podigne glavu i okrene se. Imao je dojam kao da tone u njezine oči, neizmjer-no duboke.

— Ez-ke-him je ispričao da si ga mogao ubiti — progovori ona.

Prvi put joj je čuo glas. Pristajao joj je. Bio je mek, baršunast i topao.

— Hvala ti što to nisi učinio — dodala je.

— Nije bilo nikakva razloga da ga ubijem — odvrati on. — Više nije imao oružje.

— Mnogi drugi ipak bi ga ubili.

— Ja ne bih — reče Toro. — Ja nisam poput drugih.

Pogleda je i doda:

— Je li ti već tkogod rekao da si vrlo lijepa, Quarunha?

Odmah joj se zarumenješe obrazi. Htjela se okrenuti ustranu, ali je on uhvati za ramena, privuče k sebi i poljubi.

U pravi se tren ukočila i oduprla rukama o njegova prsa. Međutim, držao ju je čvrsto, uživajući u toplini njenih usana i mekoći njene kože, osjećajući svu jedrinu njena tijela.

Odupirala se samo nekoliko sekundi, a onda se iznenada opustila, ovila mu ruke oko vrata i uzvratila mu poljubac.

Kad ju je pustio, opazio je da joj se u očima ljeskaju suze.

— Nisi to smio učiniti — reče mu ona. — Ti ćeš otići odavde, a ja moram ostati.

Otrgne se od njega, posegne za vedrom i žurno ode.

Toro je gledao za njom. Iteka-ko je želio biti uz nju, čeznuo je za njom, ali je znao da mora otići. Govorio mu je to razum. Pratio ju je pogledom dokle god nije nestala među šatorima.

Sada pošto je poljubac raspi-rio u njemu vatru, bujala je žud-nja, ali se napokon okrenuo i prišao konju. Pritegnuvši kolan, nezadovoljno uzjaše i potjera ri-đana uz strmu obalu. Čeznja se toliko rasplamsala da je za tre-nutak pomislio kako bi bilo naj-bolje da ostane tu. A onda odlučno odbaci tu misao.

Ugleda pred sobom kola iz agencije. Na njima nije bilo više nikakva tereta. Nekoliko je mla-dih ratnika, među njima i Ez-ke-him, upravo odvodilo ma-zge.

Opazivši ga, Ez-ke-him mu odmah mahne. Toro dojaše do njega i zaustavi riđana.

— Napuštaš nas?

— Da, odlazim — odgovori Toro. — Dobro sakrij kola.

Dotakne prstom široki obod šešira. Iz sela je još dopiralo bubnjanje i radosna pjesma.

— Proslavit ćemo ovaj doga-đaj — reče Ez-ke-him. — Treba-lo bi da prisustvuješ proslavi. Bit će lijepa. Slavimo zato što vi-še nećemo gladovati.

— Moram otići — odvrati To-ro i potjera riđana.

Projaše mimo Kiovâ i zaputi se prema grmljem obraslim bregovima na zapadu.

Najednom je osjetio nesigur-nost. Obuzeo ga je nekakav ču-dan nemir. Slutio je da se mora požuriti. Kad se popeo na prvi brežuljak, zaustavi se u sjeni vi-sokog grmlja.

Začuvši s juga konjski topot,

uspravi se u sedlu i rukom zakloni oči kako ga ne bi zaslijepilo jarko sunce.

Iz jedne se udoline pojave jačaci. Imali su na sebi smeđe bluže i na glavi šešire s visokom krunom. Ispod šeširâ im je virila dugačka, crna kosa i lepršala dok su jahali. Na suncu su im se sjale mjedene značke na prsima.

Bila je to rezervatska policija, sastavljena od Indijanaca. Na čelu su jahala dva bijelca. Zaputili su se ravno prema logoru Kiovâ. Toro je znao što to znači. Bilo mu je drago što je u pravi čas nestao iz sela.

Pomisli na Quarunhu i ponađa se da joj se neće ništa dogoditi. A onda pogleda prerijska kola koja su Ez-ke-him i još trojica ratnika, ponovo upregnuvši mazge, upravo nastojali što više udaljiti od sela. Budući da nisu mnogo odmakli, Toro je znao da će ih rezervatska policija odmah otkriti.

Nije htio pričekati taj trenutak. Nadajući se da ga nitko neće opaziti, potjera ridana kroz gusto žbunje i nestane u nepreglednom brdovitom području.

Indijansko je selo već iščeznulo iza njega. Nije više mogao vidjeti ni rezervatsku policiju. Čuo je još samo konjski topot, a kad se okrenuo u sedlu, spazio je oblačić prašine nad brdima. Poguri se i podbode petama ridana.

* * *

Zaustavili su konje na rubu čistine na kojoj su veselo plesali Kiove. Zvali su se Bill Roger i Sam Stone. Značke na košuljama odavale su da pripadaju agenciji »Rječica Buffalo«. Iza njih se rezervatski policajci ra-

širiše u lepezu i stvoriše širok polukrug. Držali su u rukama brzometne spenserice. Svi su pripadali indijanskom plemenu Čikaso.

Bill Roger izvuče revolver i opali u zrak. Bubnjanje i jednolično pjevanje plesača utihne. Žene i djeca počnu se povlačiti prema šatorima i daščarama, a ratnici ostanu na svojim mjestima.

— Eno, ondje se vide kola! — vikne Sam Stone.

Bio je pravi gorostas, sitnih očiju i niska čela. Pokaže desnom rukom na sjever.

Roger kimne zapovjedniku rezervatske policije. Pet Čikasa potjera odmah konje preko čistine. Umalo pregaziše jednog ratnika, koji se uspio spasiti samo zato što je hitro odskočio ustranu.

Sjedeći na konju, Roger se nagne naprijed. Za razliku od Stonea, bio je mršav i nizak i donekle sličio na lasicu.

— Tko je onaj čovjek koji je maloprije odjahao odavde i kojega smo opazili na brdu iznad rijeke? — zapita, a glas mu je bio oštar i neugodno visok. — Jasno smo ga vidjeli. Ne pripada vama. Ima dobra konja.

Nitko mu ne odgovori. Sjeverno od sela prasnuše dva hica. Rezervatski su policajci dostigli kola i, mašući puškama kao toljagama, okomili se na Ez-ke-hima i ostalu trojicu Kiova.

Nemoćni pred tim napadom, ratnici popadaše na zemlju. Skočivši odmah sa sedla, policajci ih natjeraju da se popnu na kola. Uperivši puške, držali su ih na nišanu. Jedan se policajac uzvere na kočijaško sjeda-

lo, uhvati uzde i okrene kola prema selu. Počeli su se vraćati.

Bill Roger sjaše i krene prema sijedom poglavici koji se pojavio pred totemskim stupom.

— Tvoje je pleme razočaralo velikog bijelog oca, Taryenu — reče. — Uvijek je bio velikodušan i dobar prema vama, ali ste mu vi loše uzvratili.

Taryenu prekriži ruke na prsima. Lice mu je bilo bezizražajno.

— Što mi hoćeš reći, Bille Rogeru?

— Zacijelo znaš zašto smo došli ovamo — odvrati Roger. — Platit ćete zbog onoga što ste učinili.

— A što smo učinili, bijelče?

— Taryenov se glas povisi. — Ja sam već star, a vi ste me, bijelci, prisilili da šutke trpim vaše nepravde. Oduzeli ste nam naša lovišta, prisilili nas da se preselimo u ovaj siromašni kraj i prepustimo vama na milost i nemilost. Obećali ste nam da ćete se brinuti o nama, no dopustili ste da gladujemo. Dosađamo smo strpljivo šutjeli, bijelče, ali ovo je selo naše, ovo je selo mog plemena. Ovdje nam nitko neće prijetiti.

— Previše pričaš, Taryenu — podboči se Roger šakama o bokove, napola se okrene i za trenutak pogleda kola koja su se upravo zaustavila na čistini i s njih su silazili mladi ratnici. — Kočijaš ovih kola podmuklo je ubijen kad je krenuo k vama kako bi vam dovezao posebnu pošiljku živežnih namirnica. Dodatnu pošiljku. Budući da su kola ovdje, to je dokaz da ga je ubio netko od tvojih ratnika. Možda ih je i nekoliko sudjelovalo u tom zlodjelu. Sasvim mi je svejedno. Bitno je da ste pre-

kršili ugovor. Zloupotrijebili ste naše povjerenje. Pokazali ste se vrlo nezahvalnima prema bijelom ocu. Možete poboljšati svoj položaj samo ako nam se ubojica odmah preda.

— U mom plemenu nema ubojica, Bille Rogeru — reče Taryenu. — Svi ste vi, bijelci, varalice.

— Dakle, još nas i vrijeđaš! Roger okrene leđa poglavici i popne se na kola. Prijeđe pogledom po bezizražajnim licima Kiova.

— Opominjem vas — uzvikne.

— Ako se ubojica ne javi, odvest ćemo nekoliko vas u zatvor i držati vas ondje dok ne istrunete. Osim toga, više nećete dobivati hranu. Prekršili ste ugovor. Agencija se više ne mora držati našeg dogovora.

— Ja sam to učinio — progovori Ez-ke-him, pa korakne dva metra naprijed i pogleda Rogera očima punim mržnje. — Ja sam ustrijelio agencijskog službenika Huntera. Ja sam dovezao ovamo kola. Međutim, ti lažeš, Bille Rogeru. Kola se nisu zaputila ovamo. Zaustavila su se u šumi, oko pet kilometara odavde. Hunter ih je htio prodati, kao što je već mnogo puta prodao hranu namijenjenu nama. Dopustili ste da gladujemo, varali ste nas, pljačkali ste nas...

Sam Stone iznenada potjera konja prema njemu i nagne se sa sedla. Udari ga revolverskom cijevi po potiljku.

Ez-ke-him naglo ušuti, pa instinktivno podigavši ramena, nemoćno se stropošta na lice. Ošamućeno je ležao u prašini.

Bill Roger skoči s kola i naduveno se raskorači nad njim.

— Ustani! — progunda i uda-

ri ga nogom u rebra kad je Ez-ke-him podigao gornji dio tijela. — Nisi to sâm učinio. Netko ti je pomogao. Tko?

— Učinio sam to sâm — reče Ez-ke-him.

— Pričaj to svojim babama, a ne meni! Je li ti pomogao onaj stranac koji je maloprije odjahao? Onaj mješanac?

Ez-ke-him je šutio.

— On ti je pomogao? — izdere mu se Roger u lice.

Onda trzne naglo desnu nogu uvis i snažno ga udari vrškom čizme u glavu. Rasiječe mu kožu ispod lijevog oka tako da je odmah potekla krv. Ez-ke-him zastenje i klone na tlo.

— Dokle ćemo još mirno gledati kako nas to bijelo pseto vrijeđa i gazi nam jednog brata? — uzvikne neki bijesan glas.

Žustro se osvrnuvši, Bill Roger ugleda malog poglavicu koji se izdvojio iz ratničkih redova.

— Možda želiš poći s nama, Calzana? — prozbori izazovno i, još jednom udarivši nogom Ez-ke-hima, polako krene prema njemu. — Već odavno si zaslužio da te šćepamo, Calzana. Ti si smutljivac. Izazivaš nemir. Dobro te poznamo. Znamo što radiš ovdje. Pripazi malo, inače bi mogao završiti na vješalima.

Kiova trzne desnicu prema dršci noža što mu je virila iza pojasa. Gotovo u istom trenu škljocnu kokoti na puškama u rukama nekoliko rezervatskih policajaca. Uхватili su na nišan Calzanu.

— Neka dvojica tvojih ljudi krenu za mješancem koji je odjahao odavde! — dovikne Roger policijskom zapovjedniku. — A njega — doda pokazavši

na Ez-ke-hima, koji se u međuvremenu napola digao — okujte i povedite sa sobom.

Krene prema svom konju. Dok je prolazio mimo Ez-ke-hima, mladi ratnik skoči iznenađeno na noge i baci se na njega. Roger se stropošta u prašinu i istodobno dobije snažan udarac u lice. Poteče mu iz nosa krv. Osjetio je njezin okus u ustima i očajnički pokušao zaštititi lice rukama.

A onda najednom Ez-ke-him više nije bio nad njim. Zgrabila su ga dva rezervatska policajca i povukla uvis. Udariše ga pušćanim kundacima.

Zastenjavši od boli, Ez-ke-him se srušio na tlo, ali se odmah uspravi u čvrsto uhvati pušku jednog policajca. Zabije mu desno koljeno u prpone i istrgne pušku iz ruke. Potom ga udari njezinim kundakom postrance po glavi, tako da je odletio na zemlju. Kad je htio navaliti na drugog policajca, ovaj opali s boka.

Ez-ke-hima pogodi metak u prsa. Plamičak iz cijevi oprži mu kožu tik ispod vrećice s čarlijom. U istom se trenu ondje otvori rana, velika poput dlana.

Srušivši se u prašinu, Ez-ke-him je ležao raširenih ruku i nekoliko časaka trzao njima poput velike lutke koja uzalud pokušava poletjeti. A onda skvrči u samrtnom grču noge i pokrije objema šakama veliku ranu.

Krv mu je tekla između prstiju, slijevala se niz prsa i kapala u prašinu čak onda kad se više nije micao i kad su mu oči staklenasto zasjale. Bio je mrtav.

Iz ratničkih se redova začuju bijesni povici. Bill Roger se oša-

mućeno digne i otetura do konja.

Taryenu dovikne nešto, ali mu je glas bio preslab i izgubio se u općoj galami. Rezervatski policajci potjeraju konje, držeći uperene puške, prema Kiovama.

Podigavši se u sedlo, Bill Roger dovikne zapovjedniku neka se povuče sa svojim ljudima, a zatim odjaše prema Taryenu koji je stajao kraj Ez-ke-himova tijela. Kad je zaustavio konja pred poglavicom, starac digne glavu.

— Shvatite napokon da vam nema smisla da nam se odupirete — prozbori Roger. — Mi vam nismo neprijatelji, ali nećemo trpjeti da se bunite protiv nas.

— Ubojice! — izusti Taryenu, a blijede su mu se usnice samo malo pomaknule. — Ubojice! — izgovori glasnije.

Roger okrene konja. Opazi krajičkom oka da se kroz ratničke radove probija neka djevojka i baca u prašinu kraj poginuloga. Jedan se policajac popne na prazna kola i uhvati uzde. Roger skrene prema Samu Stoneu koji je držao u ruci revolver i uznemireno se osvrtao oko sebe.

Jašući jedan kraj drugoga, udaljiše se iz sela. Policajci su ih pratili u stopu. Još neko su se vrijeme čuli bijesni povici, a ona ih zamijeni užasna šutnja. Premda je nebo bilo vedro i sunce jarko sjalo, dan se najednom čunio sumornim i hladnim. Uto se začuje mukla, jednolična mrtvačka pjesma, u početku vrlo tiha, zatim sve glasnija. Pirkajući nad rijekom, vjetar ju je nosio sa sobom.

IV

Kad je Toro dojahao do gradića Doylea, sunce je bilo već daleko na zapadu. Vidio je drvene kuće, uredne i čvrsto sagrađene. Od široke glavne ulice, koju su išarali tragovi kolâ, odvajalo se nekoliko uskih sporednih uličica. U nekim je kućama već gorjelo svjetlo.

Torov je ridan bio iscrpljen i kaskao je objesivši glavu. Neispavan i umoran, Toro se osjećao praznim, na izmaku snaga, ali se gipko njihao u ritmu konjskih koraka, svojstveno ljudima koji žive u sedlu i gotovo nikada ne pokazuju iznemoglost.

Razmišljao je o sukobu u šumi, o Kiovama i rezervatu, o hrani, o prijevarama agencije i o rezervatskoj policiji koja se pojavila upravo kad je odlazio.

Rezervatsko je područje napustio tek prije pola sata, ali se nadao da ga nitko nije opazio ni krenuo za njim.

Svaki bi čas pomislio na Quarunhu. Njezin mu se lik neizbrisivo urezao u pamćenje. Neprestano mu je bila pred očima. Pokušao je otjerati iz svojih misli, ali mu to ne pođe za rukom.

Bio je uvjeren da je više nikada neće vidjeti. Koliko god žalio zbog toga, znao je da se stanje ne može promijeniti. Nedavni su ga događaji tjerali da odjaše što dalje, u susret novoj beznadnosti.

Quarunha je lijep san, koji je završio prije nego što je i započeo.

Zaustavivši konja pred jednokatnim prenoćištem, tromo se spusti sa sedla. Imao je dojam kao da mu je u udovima olovo.

Mimo njega prođe nekoliko

ljudi. Nalikovali su na farmere, bili su zdepasti, plećati, žuljevitih ruku, u jednostavnoj, otrcanoj odjeći. Pogledali su ga samo letimice. Nije se obazirao na njih. Popevši se na drveni nogostup, gurne vrata prenoćišta.

Kad je koraknuo po škripavom, izlizanom drvenom podu, zatvore se za njim vrata i okruži ga polutama. Dočekao ga je miris ustajalog jela, smrad duhanskog dima, znoja i alkohola.

Približi se crvotočnom pultu nedaleko od vrata. Samo dva koraka od njega vodilo je strmo stubište na gornji kat. Predvorje je odvajao od blagovaonice poderan zastor.

Za pultom je stajao osrednje visok muškarac obješenih ramena i duboko usađenih, vrlo svijetlih očiju. Na čelu mu je padala masna kosa. Nosio je prljavu košulju, a kad je otvorio usta, Toro je opazio da ima u njima još samo nekoliko žutih, krnjih zubi.

— Htio bih prenoćiti ovdje — reče mu Toro. — Postoji li javna konjušnica ili imate kraj kuće staju u koju bih mogao smjestiti konja?

Čovjek se šutke zagleda u njega, zatim se nagne naprijed, otvori ladicu i počne kopati po njoj, no jasno se vidjelo da zapravo ne traži ništa. Napokon izvadi iz nje nekakve stare novine, zatvori je, okrene se i, ne prozborivši ni riječ, ode kao da Tora i nema.

Međutim, Toro ga hitro ščepa lijevom rukom i povuče prema sebi. Čovjek zastenje i umalo poklekne. Od boli mu se izobličila lice.

— Rekao sam da bih htio prenoćiti ovdje i da mi je potrebna staja za konja — reče mirno To-

ro, no oči mu hladno bljesnu.

— Nemam slobodnih soba — odvrati prigušenim glasom čovjek.

— Da provjerimo zajedno?

— Ne želim vas u svojoj kući — reče čovjek.

Zapazivši mu strah na licu, Toro ga pusti. Čovjek se uspravi i otetura dva koraka natraške do zida. Drhtale su mu ruke.

— Ako ne odete odmah, poznat ću šerifa — reče.

Strah se postepeno povlačio i zamjenjivao ga drukčiji osjećaj, vrlo dobro poznat Toru: prezir.

Čovjek podrugljivo iskrivi usta. Toro je šutio i nije ga ponovo napao.

— Za vas nema mjesta u ovoj kući — reče. — Ne bih primio ni Indijance ili Crce, razumijete?

Slušajući ga, Toro nije osjećao ništa. Takve je riječi čuo već mnogo puta. Više ga nisu mogle dirnuti. Bio je ravnodušan. Pomirio se s prezirom bijelaca i prezirao je bijelce koliko i oni njega. Više ga nisu mogli uvrijediti.

Lako je mogao ustrijeliti tog drskog čovjeka; za trenutak je i poželio to učiniti. A onda mu je šutke okrenuo leđa i izišao.

Osjećajući na obrazima vjetar što je puhao sa zapada, zastane za trenutak na nogostupu i zagleda se niz tamnu ulicu. Bila je gotovo pusta. Sunce je potonulo iza zapadnih bregova i ispunilo nebo rumenilom. Bio je gladan. Prespavati može i negdje izvan grada, pod nekim stablom, ako ne pronade ovdje nikakav ležaj, međutim, zalihe hrane su mu vrlo skromne.

Side s nogostupa, uhvati uzde i povede konja za sobom, tražeći kakvu trgovinu. Nije opazio dvojicu ljudi što su stajali pod

izbočenim krovom dašćare s druge strane ulice i, skrivani ondje u sjeni, promatrali ga.

Dojahali su u grad dok je on bio u prenoćištu. Na sebi su imali smeđe bluže, a ispod šešira s visokom krunom virila mu je dugačka, garava kosa. Bili su to rezervatski policajci.

Kad se Toro malo udaljio, jedan od njih izroni iz sjene i nečujno pođe za njim.

Ugledavši pred sobom trgovinu, Toro osjeti još jaču glad nego prije. Najednom nije više osjećao ni umor.

Ispred trgovine je visjela na krovu verande petrolejka. Na nogostupu je stajao trbušast čovjek s bijelom pregačom i metlom meo izlizane daske.

Kad se Toro zaustavio pred trgovinom, čovjek podigne glavu i nasloni se na držalo metle. Suženih je očiju ocjenjivački promatrao Tora, čije je izbrazdano, neobrijano lice obasjavala petrolejka.

— Dobra večer — pozdravi Toro, no trgovac mu ne odgovori. — Zar je trgovina već zatvorena?

— Vrata su otvorena — odvrati trgovac — ali u ovo doba, zapravo, više ne prodajem ništa.

— Ja samo prolazim kroz grad - napomene Toro. — Potrebne su mi neke sitnice. Kruh, sir, slanina, šunka, suho meso, grah, sol i kava. Od svega pomalo.

— Mnogo je tih sitnica, stranče — promrmlja trgovac, ne pomaknuvši se. — Možete li platiti?

— Kad nešto, kupujem, onda i plaćam — odgovori Toro.

— Zapravo, u ovo doba ne prodajem više ništa.

— To ste već jedanput kazali — reče Toro. — Hoću li dobiti robu ili neću. Gladan sam i ne bih htio ovdje stajati satima.

Trgovac ga je trenutak gledao zbunjeno, a onda se okrene, nasloni metlu na kućni zid i ode u trgovinu, ne progovorivši više ni riječi.

Toro pođe za njim. Šutke se nasloni na pult, dok je trgovac išao od police do police i uzimao živežne namirnice koje je on zatražio. Metne sve pred Tora, a onda posegne za olovčicom i počne črčkati po rubu novina.

— Sedam dolara — reče tada.

— Sedam dolara? — nagne se Toro naprijed. — Valjda se šalite. Tu bih robu drugdje platio upola manje.

— Ako vam se cijena ne sviđa, ne morate kupiti kod mene stranče — reče trgovac. — Ja vas ne silim ni na što. Baš vi ste htjeli pošto-poto kupiti kod mene hranu.

Toro se nije htio prepirati s njim. Bio je već sit, toga grada i želio je što prije otići iz njega. Posegne u džep košulje, izvadi iz njega novac i baci ga na pult.

— Ne podnosimo Indijance — reče trbonja.

Toro ga pogleda u oči, ali mu trgovac hrabro uzvрати pogled. Znao je da je Toro sâm, da nema nikakvih prijatelja, dok je na njegovoj strani cijeli grad. Obojica bijahu svjesni te činjenice.

Toro se okrene i iziđe. Počne trpati hranu u bisage.

Spuštao se suton i poput guste mreže prekrivao cijeli kraj. Dugačke večernje sjene stapale su se sa sve gušćom tamom.

Uhvativši uzde, Toro povede konja niz ulicu. Iza njega iziđe

iz dućana trgovac i ugasi petrolejku na verandi. Sada je već malone u svim kućama gorjelo svjetlo. Iz saluna je dopirao žamor. Zveckale su čaše. Toro prođe mimo njega. Približavao se uskoj bočnoj uličici. Kad je htio proći mimo, ugleda nekog čovjeka u sjeni kraj kuće.

Iznenada mu se zgrči želudac. Po leđima mu prostruje ledeni trnci. Nehotice zastane. Iza njega zafrkće ridan. Tek u tom trenu opazi da čovjek u sjeni drži pušku uperenu u njega.

— Ostavi konja i dodi ovamo — naredi mu tiho čovjek.

Toro se poguri i spusti desnicu prema boku.

— Podigni ruke, bljedoliki — reče čovjek u sjeni, a Toro mu razabere dugačku kosu, visoki šešir i mutnu značku na smeđoj bluzi. — Mogu svaki čas okinuti. Ne diraj revolver i poslušaj me.

Toro podigne ruke do razine ramena i, ostavivši iza sebe konja, krene u mračnu uličicu. Prođe mimo Čikasa koji ga je stalno držao na nišanu, ne dajući mu nikakvu povoljnu priliku.

Toro opazi krajičkom oka da je rezervatski policajac krenuo za njim i prati ga na maloj udaljenosti. Tjerao ga je prema jednom dvorišnom ulazu. Buka iz saluna u glavnoj ulici čula se još vrlo slabo.

Toro se zaustavi s lijeve strane dvorišnih vrata. Duboko udahne zrak. Napnu mu se mišići.

— Produži! — progovori iza njega Čikaso.

— Što znači ovo? — odvrati Toro, ne pomaknuvši se.

— Što hoćeš od mene?

— Sudjelovao si u ubojstvu jednog agencijskog službenika u rezervatu Kiova.

— Tko to kaže?

— Znamo da si to učinio.

— Tko ste vi?

— Produži! — zatraži Čikaso.

— Odvedi me k šerifu — zatraži Toro.

— Produži — ponovi Indijanac.

— Neću — odgovori uporno Toro. — Ako me smatraš ubojicom, odvedi me k šerifu.

— Šerif nam nije potreban — progunda Čikaso. — Ja sam policajac.

— Samo u rezervatu, ali ovdje nemaš baš nikakvih ovlaštenja

— napomene Toro. — Uostalom, nadležan si samo za Indijance, a ja nisam Indijanac.

— Produži! — reče opet Čikaso, a u glasu mu se moglo razabrati da se malo pokolebao

— Želiš me ubiti — nastavi Toro. — Želiš me ukloniti zato što sam previše vidio. Dobro, onda, pucaj! Ali odmah! Neću više napraviti ni kořaka. Morat ćeš me ustrijeliti baš ovdje.

Dok se polako okretao prema njemu, nije mu bilo nimalo ugodno pri duši. Ako Čikaso sada izgubi živce, nema mu spasa.

Međutim, rezervatski policajac nije opalio. Šutke su stajali jedan nasuprot drugome, međusobno udaljeni nepuna dva metra.

— Otkopčaj opasač, bljedoliki — reče Čikaso.

Toro spusti ruke.

— Lijevom rukom! — napomene Indijanac i, malo podigavši pušku, uperi je Toru ravno u glavu.

Toru se ne pomakne nijedan mišić na licu. Hladnokrvno je promatrao protivnika. Posegne

lijevom rukom za kopčom i ot-kopča opasač.

Kad je naglo trznuo uvis opa-sač, potpuno je iznenadio Čika-sa. Teška mjedena kopča pogo-di rezervatskog policajca u lice i slomi mu nosnu kost. Odmah šikne iz nosa krv. Iskrivivši od boli lice i zastenjavši, Čikaso se nagne naprijed. Još je držao objema šakama pušku, ali nije opalio. Puščana se cijev done-kle spusti tako da je sada ciljala mimo Tora.

Povukavši već opasač prema sebi, Toro hitro izvuče desnom rukom vojni kolt iz korica. Kad ga je podigao, Čikaso se upravo pokušao ponovo uspraviti i uperiti u njega pušku. Toro napne palcem revolverski ko-kot i povuče okidač.

Plamen iz cijevi sablasno osvijetli za trenutak Indijanče-vo lice, čija je donja polovica bi-la krvava. Čikaso je zaprepaste-no razrogačio oči.

Metak ga je iz neposredne blizine pogodio ispod jagodišne kosti. Zatetutrao je natraške, za-tim su mu naglo pokleknule no-ge.

Toro nije gubio vrijeme. Znao je da je protivnik mrtav. Dok se Čikaso još rušio na tlo, i u sa-mrtnom času čvrsto držeći pu-šku, Toro je već hitro krenuo kroz mračnu sporednu uličicu prema glavnoj ulici.

Iza njega odjekne hitac. Osje-tio je kako mu je metak fijuk-nuo kraj glave. Kad se okrenuo, ugledao je neku sjenku što se žurno udaljavala. Nije ni poku-šao opaliti za njom. Znao je da je ne bi pogodio.

Mnogo mu je važnije bilo da što prije nestane iz grada. Tre-ba da stigne do ridana i pobjeg-ne dok se još nije cijeli grad di-

gao na noge. Hitac se, bez sum-nje, čuo posvuda. Vjerojatno su se probudili i oni građani koji su već zaspali.

Dotrčavši do glavne ulice, opazi da sa strane žuri prema njemu skupina ljudi. Jedan je nosio fenjer. Bio je to trgovac. Svjetlo obasja šerifsku značku na prsluku jednog drugog čov-jeka.

— Stani! — vikne šerif i povu-če revolver.

Stigavši do ridana, Toro skoči u sedlo. Iza njega prasnu dva hica. Jedan mu metak očeše le-đa. Zapeklo ga je tako kao da ga je netko ošinio bičem. Prilju-bivši se konju uz vrat, podbode ga petama.

Kad je ridan jurnuo, pojave se pred Torom drugi ljudi. Trča-li su na ulicu i htjeli ga zausta-viti. Imali su u rukama puške i otvorili vatru, ali su vrlo loše gadali.

Ugledavši sa strane jedna otvorena dvorišna vrata, Toro naglo skrene ridana prema nji-ma. Uroni u mrkli mrak. Iza se-be je, s ulice, čuo povike i poje-dinačne hice. Činilo se da su pronašli ustrijeljenog rezervat-skog policajca.

Toro povuče uzde i uspori ko-nja, bojeći se da će ridan nale-tjeti na neku prepreku i ozlije-diti se.

Sjedeći poguren u sedlu, na-stojao je pogledom prodrijeti kroz tamu. Mutno razabravši pred sobom ogradu, visoku oko jedan metar, uspije u posljednji čas natjerati ridana na skok.

Konj preskoči drvenu ogradu, ali jedva jedvice. Okrzne stra-žnjim kopitom daske. Uto Toro ugleda opet ljude kako trče pre-ma njemu.

Izronili su iz mraka noseći baklje i puške. Derali su se tako kao da su poludjeli i htjeli su ga zaustaviti. Bio je uvjeren da bi ih jednim hicem mogao rastjerati. Međutim, obje su mu ruke bile zauzete dok se nastojao zadržati u sedlu i upravljati konjem koji se usplahirio zbog vike razjarenih progonitelja. Nije mogao izvući revolver.

Ponovo skrene naglo ridana i jurne u neku mračnu uličicu.

Pred njim se pojave dva čovjeka. Imali su fenjer. Jedan je nosio dugocijevnju pušku, koju odmah prinese ramenu kad je pred njima iskrsnuo Toro.

Još više se pogurivši u sedlu, Toro potjera ridana ravno prema njemu. Prije nego što je taj čovjek mogao opaliti, na njega naleti prsima konj i odbaci ga u zrak. Padnuvši na zemlju, čovjek se nemoćno otkotrlja kroz prašinu i ostane ležati pred drvenim nogostupom. Toro je već jurio u mrak.

Još je čuo iza sebe gnjevnje povike, a onda ugleda pred sobom posljednje kuće i izjuri u nizinu. Pred njim su se dizala brda. Zaputi se prema njima i nestane u šikari u njihovu podnožju.

U tom času nije obraćao pažnju na to da se vraća u rezervat Kiova. Tu je raslo gusto grmlje i teren je bio kao stvoren za čovjeka kojega netko progoni.

Nije bilo nikakve sumnje da će ga progoniti. Naći će se na nišanu zakona zato što je ustrijelio rezervatskog policajca. A progonit će ga i oni koji znaju da je doznao za dugotrajno varanje Kiova i koji bi ga htjeli

spriječiti da to ispriča negdje drugdje.

U škripac je upao samo zato što je dopustio Ez-ke-himu da ga nagovori da odveze kola sa živim namirnicama u indijansko selo. Očito su ga opazili rezervatski policajci, iako je vjerovao da je navrijeme odjahao.

Da nije udovoljio Ez-ke-himovim molbama, da je bez oklijevanja odjahao, ne brinući se što će biti s kolima i mladim Ki-ovom, poštedito bi sebe svega ovoga. Nitko mu ne bi ušao u trag.

Ali sada nema smisla razmišljati o onome što bi se dogodilo da je postupio drukčije. Što je, tu je. Mora se pomiriti sa situacijom i snaći se u njoj, koliko god teška bila. Privremeno ne zna kamo da ode, ne zna gdje bi se mogao sakriti, ne zna što će učiniti ako se suoči s progoniteljima. Istini za volju, nade su mu malene. On je mješanac. Već zbog toga mu neće vjerovati.

Do guše je u nevoljama, to je nesumnjivo. Ne ostaje mu ništa drugo osim da pobjegne.

Dok je jurio kroz noć, svaki čas podbadajući petama već iscrpljenog ridana, mrmljao je sebi u bradu kletve. Znao je da se više ništa ne može promijeniti, ali se ljutio na sebe zato što je tako glupo uletio u neprilike.

Mora pronaći nekakav izlaz, neprestao je ponavljao u sebi. Mora!

V

Jahač je stigao do rječice Buffalo oko ponoći. Dok je jahao preko nje po gazu, štrcala je oko konjskih kopita voda. Dokopavši se druge obale, popne

se uz strminu i odjaše prema obližnjem brežuljku na kojem je bila Indijanska agencija.

Sastojala se od dvaju dugačkih skladišta i male upravne zgrade. Bila je sagrađena, kao i spremišta, od debala. Okruživao ju je nizak zid od sirove opeke.

U maloj brvnari, gdje bijaše ured, gorjelo je svjetlo.

Jahač se zaustavi kraj korita za napajanje. Odmah izroni iz sjene kraj skladišta rezervatski policajac i preuzme mu konja. Fenjer obasja jahača. Nosio je plavu uniformu. Bio je visok i vitak. Lice mu bijaše glatko, mlado i oholo. Prema oznakama na bluzi vidjelo se da je poručnik.

On se zaputi prema brvnari i, ne pokucavši, uđe u nju.

Za stolom, prekrivenim svakakvim papirima i spisima, sjedila su dva čovjeka. Jedan bijaše visok Indijanac u smeđoj uniformi rezervatske policije. Značka mu je bila napravljena od čistog srebra, što je značilo da je oficir. Nasuprot njemu sjedio je sijed, zdepast čovjek, uredno podšišane brade i simpatična lica. On se digne i pruži poručniku preko stola ruku.

— Dobra večer, gospodine Sanderse — progovori. — Već dugo vas čekamo. Sjednite.

— Dobra večer, gospodine Sumneru.

Poručnik se rukovao s indijanskim zastupnikom i potom je kimnuo Indijancu.

— Zdravo, Snakemane — doda kad je sjeo. — Nisam mogao ranije doći.

— Znate li što se dogodilo?

— Čuo sam da je ustrijeljen jedan čovjek — odgovori poručnik Sanders.

— Da, stradao je Hunter.

Sumner se digne, zaobide stol i počne nemirno koračati amo-tamo po sobi.

— Pojavio se neki stranac i otkrio kola — nastavi. — Čovjek kojemu ste prodali tovar zakašnio je, Sanderse. Stoga je taj stranac naišao na kola. Sudeći prema svemu, neki mješanac. Odvezao je kola s jednim Ki-ovom u Taryenuovo selo.

— Onda možemo prekrižiti tur-rob- — progunda zlovoljno poručnik.

— Dabome, ovu pošiljku moramo prekrižiti — potvrdi Sumner. — Međutim, situacija je mnogo ozbiljnija. Indijanci su se uznemirili, a treba računati i s onim strancem, onim mješancem. Ne znam je li se slučajno pojavio ili ga je netko poslao. On je svjedok, Sanderse. Vidio je sve svojim očima. Mora nestati! Vi ste nadležni za slanje hrane ovoj agenciji. Ispitajte, što neupadljivije možete, je li netko od vaših potčinjenih u Camp Anguru nešto doznao, je li brbljao pred nekim.

Sumner se zaustavi pred prozorom i zamišljeno zagleda u noć.

— Vrlo dobro znate — nastavi — da je na kocki naš opstanak. Iziđu li na vidjelo naši... kako da kažem... sporedni poslovi, propast ćemo. Izgubit ću ovaj položaj. Vi možete otpisati oficirsku karijeru, a Snakeman će morati skinuti uniformu. Svi ćemo dospjeti u zatvor.

— Za bljedolikim su odjahala dva moja čovjeka — javi se Snakeman, govoreći dobro engleski.

— Nemamo još nikakvih vijesti — napomene odmah Sumner.

— Moji su ljudi vrlo sposobni.
— Ni mješanac nije, čini mi se, šeprtlja — progunda Sumner. — Hunter je ustrijeljen sprijeda, a zna se da je bio brz.

— Od početka sam govorio da se roba ne smije prodavati na području rezervata — prigovori Sanders.

Glatko mu lice više nije bilo oholo kao prije. Oči su mu se nervozno svjetlucale i često je žmirkao.

— To je, jednostavno, previše opasno — doda. — Svatko nas je mogao otkriti. Svaki nam je Indijanac mogao ući u trag.

— Unutar rezervata imam sve u svojim rukama. Nadzirem sve — reče agent Sumner. — Osim toga, tu je Snakeman sa svojim ljudima. Izvan rezervata ne smije poduzeti ništa. Takav je zakon.

— Dobro, gdje je bio sa svojim ljudima onda kada je stradao Hunter i kad su nestala kola? — zapita vrlo uzrujano poručnik Sanders.

— Moji ljudi ne mogu biti posvuda — reče Snakeman bezizražajna lica, te vrlo smireno izdrži oficirov bijesni pogled. — Uostalom, pronašli smo kola. A moji ljudi sada progone bljedolikog.

— Ubuduće bi trebalo da negdje drugdje predajemo robu — prozbori Sumner. — Naravno, kad se sve ovo sredi. Vaši kupci ne smiju doznati što se dogodilo, Sanderse, inače bismo u budućnosti mogli imati velikih teškoća. Mislim, pri budućim prodajama.

— To mi je jasno. Nisam budala! — reče Sanders, izvadi iz džepa duhankesu i smota cigaretu, dok su mu malo podrhta-

vale ruke. — Ja nisam kriv zbog ovoga što se zbilo. Kao i uvijek, pobrinuo sam se za to da se odvoje jedna kola mjesečnih zalih hrane i pronašao sam kupca. Sve ostalo je vaša briga.

— Ne, to je naša briga, Sanderse! — ispravi ga Sumner i vrati se do stola. — Ni moja, ni Snakemanova, ni samo vaša, već naša zajednička, Sanderse.

Prošavši mimo stola, pride ormaru, otvori vrata i izvadi bocu i tri čaše. Metne ih na stol, pošto je najprije uklonio s njega papire. I njemu je malo podrhtavala ruka dok je otčepljivao bocu i točio viski. Ne začepivši ponovo bocu, posegne odmah za čašom i pohlepno popije dva-tri gutljaja.

Snakeman je pio vrlo polako. I poručnik Sanders se suzdržavao. No Henry Sumner je već ispraznio čašu i ponovo je napunio. Zatim se spusti na stolicu.

— Treba da sve uredimo drukčije — prozbori. — U budućnosti treba da isključimo sve slučajnosti. Ono što se jučer dogodilo, ne smije se više nikada ponoviti. Drugi put se, možda, ne bismo izvukli tako lako. Nipošto ne želim ostatak života provesti u nekakvu vlažnom zatvoru.

Prekine ga konjski topot. Netko je dojahao u dvorište i zaustavio se. Čuli su se glasovi. Zatim, poslije desetak sekundi, odjekne kucanje na vrata.

Sumner skoči na noge.

— Naprijed! — dovikne i nagne se preko stola.

U tom se trenu otvore vrata i preko praga korakne rezervat-ski policajac. Bio je prekriven

prašinom i izgledao je vrlo iscrpljeno.

Snakeman spusti čašu na stol i ustane. Rezervatski mu policajac pride i progovori nekoliko riječi na jeziku Čikasa. Snake-man mu uzvрати pitanjem i dobije odgovor. Nato se policajac šutke okrene i izide. Zatvori vrata.

— Što se dogodilo? — zapita Sanders.

I on se digao. Više nije nastojao prigušiti nervozu. Izvadi iz usta cigaretu i gnjevno je zgnječi na stolu. Na drvu ostane tamna mrlja.

— Bljedoliki je ustrijelio jednog mog čovjeka — reče Snake-man, potpuno vladajući sobom, tako da se nije moglo vidjeti što misli i osjeća. — Moji su ga ljudi progonili do Doylea. Ondje je ubio Silasa Thunderbirda, zatim je pobjegao iz grada i vratio se u rezervat.

— E, sada smo u lijepom sosu — izusti bijesno poručnik Sanders i žustro se okrene prema Sumneru. — Klipan je još slobodan. Sada neće, bez sumnje, šutjeti ako ga bude progonio šerif iz Doylea i uhvatio ga. Ipričat će sve što je vidio. Tada ćemo nagrabusiti.

— Još je slobodan i opet je na rezervatskom području. Ne uzbuđujte se toliko, Sanderse — reče Sumner i posegne opet za bocom viskija.

— Smjesta ćemo ga potražiti — prozbori hladnokrvno Snakeman.

— Da, i opet će nastradati netko od vas... te će se to ponavljati dokle god ne izide sve na vidjelo — reče Sanders i zatrese glavom. — Odmah se vraćam u vojnu utvrdu. Kad ispričam pukovniku da je na rezer-

vatskom području okorjeli ubojica, dobit ću patrolu za taj zadatak. Kad ga uhvatim, pobrinut ću se da ne stigne živ u Camp Angur. On nije Indijanac, pa ne podliježe rezervatskim zakonima. Uhvati li ga Snake-man sa svojim ljudima, uslijedit će dugačka istraga.

Okrene se prema Snakemanu.

— Pobrini se sa svojim ljudima da šerif iz Doylea ne njuška previše za njim — reče mu.

Glas mu je sada zvučao vrlo odlučno. Vidjelo se da je navikao zapovijedati. Nestalo je nervoze. Iskapi viski i krene prema vratima.

— Kakvi će biti naši poslovi ubuduće, o tom ćemo se dogovoriti poslije — reče.

Otvori vrata i izide. Nedaleko od korita za napajanje konjâ stajala je skupina rezervatskih policajaca. Sanders prođe mimo njih bez pozdrava. Popne se u sedlo i odjaše prema rijeci.

Kad je potjerao konja preko gaza, upravo je mjesec nestao iza tmastog oblaka. Od uzbudjenja mu je ubrzano kucalo srce. Žurilo mu se. Obuzele su ga svakakve bojazni, mislio je na svoju karijeru, na budućnost, te nestrpljivo podbode konja.

I zapovjednik rezervatske policije izide ubrzo iz ureda. Naredi svojim ljudima neka uzjašu i potom odjaše na suprotnu stranu kako bi nadzirao granice rezervata.

U uredu je ostao samo Henry Sumner, zadužen za brigu o Indijancima, čovjek kojega su kako starješine tako i Indijanci u rezervatu smatrali poštenim i časnim, nipošto sklonim prijevarama.

Privukavši k sebi bocu, pono-

vo je napunio čašu. Pio je žurno i pohlepno. Oči su mu se grozničavo svjetlucale. Lice mu je poprimilo sivu, nezdravu boju. Čelo mu se orosilo znojem. Stežući objema šakama čašu, zamišljeno je buljio u crvenkastu tekućinu. Pio je, dolijevao viskija i pio ponovo.

Do svitanja je ispraznio bocu. Sjedio je poguren na stolici i naslonio glavu na stol. Pritom je prevrnuo čašu i prolio posljednje kapi po izlizanoj dasci stola.

VI

Prešavši preko posljednjeg brda i ugledavši pred sobom indijansko selo, Toro začuje potmulo bubnjanje. Nad rijekom su se leljali pramenovi magle. Kraj totemskog stupa dizao se dim vatre i stapao s jutarnjim sivilom.

Osjećao se kao da ga je pregazilo krdo bizona, boljeli su ga svaki mišić i tetiva. Konj mu je koraćao teško, često je posrtao, ali je još kaskao, premda mu se na sapima ljeskao znoj i iz nozdrva kapala pjena.

Tora su pekle oči i boljele su ga sljepoočice. Iscrpio je svu snagu. Osjećao se potpuno prazan i klonuo. Kad se približio indijanskom selu, dopre mu do ušiju jednolična žalopojka. Stari šatori i naherene dašćare činili su se u jutarnjoj maglici još sumorniji nego prošli put.

Kad je prošao mimo prvih šatora, ugleda pogrebnu povorku.

Kretala se s čistine na kojoj se inače plesalo. Išla je na istok. Četiri su mlada ratnika nosila tijelo umotano u gunjeve. Na čelu je išao stari poglavica Taryenu. Na glavi je nosio perjani-

cu od orlovihi pera, a u desnoj je ruci držao vrlo lijepo izrezbareno i ukrašeno koplje.

Iza četvorice momaka koji su nosili tijelo Toro ugleda Ulkata, Ez-ke-himova oca, te Quarunhu, njegovu sestru. Zbunjeno povuče uzde. Pitao se što se zbilo.

Dugačka se povorka kretala iz sela prema polju procvjetale žalfije. Tu su stršili deseci visokih drvenih konstrukcija, nalik na skele, i na njima su visjele pletenice i perjanice, mjestimice i oružje. Ispred njih bijahu koplja, zabodena u tlo. Na tim su skelama počivala mrtva tijela, umotana u gunjeve.

Toro opazi da se pogrebna povorka zaputila prema novoj skeli, na kojoj još nije bilo nijednog tijela. Taryenu se zaustavi, digle glavu i ispruži ruke prema nebu. Započne mrtvačka pjesma Kiova. Odmah utihne jednolično naricanje žena. Čuo se još samo poglavičin glas, u početku slabašan, zatim sve snažniji.

U istom je ritmu počeo udarati po malom kožnatom bubnju sijedi mršavi vrač, kojega je Toro vidio već jučer kad se dovezao kolima u selo.

Ratnici koji su nosili tijelo prodoše odmjerenim koracima mimo poglavice i položiše mrtvaca u travu. Dvojica se spretno uzveru po skelama i prihvate tijelo koje je podiglo nekoliko ratnika. Metnu ga na postolje i svežu remenjem.

Tada korakne naprijed Ulkato i objesi na skele pokojnikovo oružje. Quarunha donese dvije košare s hranom, zatvorene tako da ih nitko ne može isprazniti, okrepu za dugo putovanje do Vječnih lovišta.

Toro se spusti sa sedla, uhvati uzde i povede konja za sobom. Umorno koračajući kroz selo, potraži šator Ez-ke-himova oca.

Našao ga je vrlo lako i zastao pred njim, dok je pogrebni obred još trajao. Zasada ga nitko nije zamijetio.

Gotovo nije mogao povjerovati u ono što je bilo sasvim očigledno: Ez-ke-him je mrtav. Pitao se što se dogodilo. Nema sumnje, Ez-ke-himova je smrt povezana s jučerašnjim dolaskom rezervatske policije.

Uostalom, i njega su progonili, čak do Doylea, grada koji je izvan rezervata. Htjeli su ga ukloniti zato što previše zna. Vjerojatno je zbog toga nastradao i Ez-ke-him. Koga je briga za Indijanca? Indijanski život ne vrijedi ni pišljiva boba.

Kroz maglenu se koprenu probije sunce. Travu i procvalu žalfiju istočno od sela pokrivala je još rosa i zaiskrila se pod prvim sunčanim zracima kao majstorski izbrušeni kristalčići.

Dok se sunce penjalo na nebu, magleni su se pramenovi razilazili. Kad je nestala i posljednja siva maglica nad rijekom, vratiše se Kiove.

Toro ih je čekao. Ugledavši njihova smrknuta, turobna lica, upita se je li pametno što je dojahao ovamo. Međutim, noću je mogao pobjeći samo na ovu stranu, u rezervat, a tu ne pozna nikoga osim Kiova. Potrebna mu je pomoć, potrebno mu je skrovište. Barem na nekoliko dana.

Quarunha ga opazi prva. Lice joj je bilo ozbiljno i tužno, ali mu se činilo da su joj oči za trenutak bljesnule kad ga je spazila. Potom je spustila glavu i,

prošavši mimo njega, ušla u šator.

Ulkato se zaustavi i umorno pogleda Tora.

— Vratio si se?

— Što se dogodilo?

— Nastradao mi je sin. Došli su ovamo agencijski službenici i tražili čovjeka koji je ustrijelio Huntera. Tvrdili su da je hrana na kolima bila namijenjena nama.

— To je drska laž — reče Toro.

— Znamo da nam bijelci lažu — odvрати Ulkato. — Ez-ke-him im je to kazao u lice. Rekao je da je on ustrijelio Huntera.

— Zar su ga ovdje ubili?

— Namjeravali su ga ubiti bilo gdje. Ovdje ili drugdje. Bili bi ga objesili u Camp Anguru ili ustrijelili na putu donde. Odupro im se. Borio se kao pravi ratnik. Ustrijelili su ga. Potom su se raspitivali o tebi. Vidjeli su te kad si odjahao odavde.

— Zbog toga sam se i vratio ovamo — reče Toro. — Progonili su me sve do Doylea. Ondje sam se obračunao s jednim od njih.

— Što tražiš ovdje? — umiješa se u tom trenu poglavica Taryenu.

Zaustavio se s ostalim ratnicima nedaleko od Ulkatova šatora. Neprijateljski je promatrao Tora.

— Zar nam nisi donio već dovoljno nesreće? — procijedi.

Toro ne odgovori.

— Ez-ke-him se žrtvovao za tebe — nastavi zlovoljno Taryenu.

— Ez-ke-him se žrtvovao za nas — progovori iz skupine ratnika mladi poglavica koji se već jučer prepirao s Taryenuom, a

Toro se sjeti da ga je Ez-ke-him zvao Calzanom. — Ez-ke-him je otkrio koliko nas varaju agencijski službenici. Ovaj mu je čovjek pritom pomogao. Nije nam donio nikakvu nesreću. Naprotiv, nesreću nam donose oni koji sve prihvaćaju, koji se bez ikakva otpora mire sa situacijom.

Taryenu se okrene i, uspravivši se, uzvratil pogled mladom ratniku.

— Calzana ne zna što govori — reče i potom se žustro udalji.

— Možeš ostati kod nas — prozbori Calzana, pogledavši Tora.

— Neću ostati dugo — odvrati Toro. — Samo nekoliko dana, dok ne prestanu tragati za mnom.

— Dobro je što si ustrijelio Huntera — reče Calzana. — Dobro je što si ustrijelio i jednog rezervatskog policajca. Čikasi su nas izdali. Postali su sluge. Slušaju bijelce i pomažu im da nas unište. Kad god pogine neki od njih, imamo razlog za veselje.

Toro ne odgovori ništa. Jasno je vidio mržnju u očima mladog poglavice. Kad se Calzana okrenuo i počeo udaljavati, pošla je za njim većina mladih ratnika. Okupiše se na čistini pred totemskim stupom.

— Žao mi je što ti je poginuo sin — prozbori Toro.

Ulkato samo nijemo kimne. Objesivši glavu, prođe mimo njega i uđe u svoj šator. Pogled mu je bio leden.

Uhvativši opet uzde, Toro povede za sobom konja i ode iz sela. Zaputi se prema brdima iznad rijeke. Kad je stigao među visoko grmlje, koje je tu posvu-

da bujalo, sjedne na zemlju. S tog je mjesta dobro vidio selo i cijelu okolicu s obiju strana riječice Buffalo. Prostre na zemlju gunj i ispruži se na njemu. Bio je zaštićen od pogleda sa svih strana, a mogao je u pravi čas opaziti svaku opasnost.

Bio je tako umoran da nije ni otkopčao opasač. Kad mu je glava klonula na tlo, otkotrlja mu se šešir ustranu. Nije to ni opazio. Oči su mu se sklapale same od sebe.

Čuo je još nekoliko trenutaka glasove Kiova što mu ih je iz sela donosio vjetar, a onda je uto-
nuo u dubok san.

* * *

Kad se probudio, bilo je već podne. Sunce se popelo visoko nad rijeku. Bilo je vruće kao u paklu. Probudilo ga je pucketanje neke grančice.

Otvori oči. U prvi tren nije znao gdje je. Bio je ošamućen. A onda ugleda u žbunju Quarunhu.

Imala je na sebi jednostavnu haljinu od jelenje kože koja joj je sezala gotovo za tri širine dlana ispod koljena. Kosu je raspustila na ramena. Lice joj je bilo ozbiljno, no u očima joj se sjala toplina koju Toro nije znao sasvim protumačiti.

Naslonivši se na laktove, on podigne gornji dio tijela. Premda je spavao samo nekoliko sati i prije se osjećao potpuno iscrpljen sada više nije bio nimalo umoran.

Držeći u rukama glinenu zdjelu, Quarunha je izbjegavala njegov pogled.

— Donijela sam ti jelo — reče mu.

Odmah je osjetio glad i sjetio se da od jučer nije ništa okusio.

— Hvala ti što misliš na mene
— reče joj.

Ona mu pruži zdjelu, ne prozborivši više ni riječi. Zatim se, čučnuvši u travu samo jedan metar od njega, zagleda u njega kad je počeo jesti. Donijela mu je običnu kukuruznu kašu, no bio je sretan što je dobio bilo kakvo jelo. Uostalom, znao je da Kiove, ima li se na umu kako ih škrto snabdijeva agencija, vjerojatno i ne jedu ništa bolje.

Quarunha ga je gledala šutke. U početku je neprestano izbjegavala njegove poglede, a onda ih je počela uzvraćati. Kad je ispraznio zdjelu, metnuo ju je kraj sebe u travu.

— Zašto si to učinila? — zapita.

— Ti si nam pomogao — odgovori ona.

— Tvoj je brat stradao zbog nečega što sam ja učinio.

— Ali smo dobili hranu. Djeca više neće gladovati — napomene ona.

— Ta ti činjenica više ne može oživiti brata — odvrati Toro. Šutjela je.

On se nagne naprijed. Kad je ispružio prema njoj ruke, nije uzmaknula.

Blago joj položivši šake na uska ramena, privuče je k sebi. Dopustila mu je to. Najednom ga ispuni opet nevjerojatna vrućina, osjećao je kako mu srce brže kuca, kao i onda kad ju je prvi put ugledao. Savlada ga neodoljiva želja. Morao ju je pošto-poto dodirivati, morao ju je grliti. Naslutio je da i ona želi baš to, da su je ispunili isti osjećaji kao i njega, da je od prvog trenutka obuzeta istim mislima kao i on.

Zbog toga je i došla sada k njemu. Ne samo zato da bi mu

donijeli jelo. Želi biti s njim. Od trenutka kad su se jučer prvi put sreli, kad su se prvi put ugledali, privukla ih je jedno drugome nekakva čudesna sila.

Gledajući sada njezino lice tik pred svojim, Toro joj okusi usne. Priljubila se uz njega. Vrućina u njemu postane gotovo nepodnošljiva. Kad mu je ovila ruke oko vrata, spustiše se u travu, ne odvojivši se ni za trenutak jedno od drugoga. Nastaviše se strasno ljubiti.

Njezini su mu dlanovi klizili po licu i obasipala ga je poljupcima. Dok se čvrsto privijala uz njega, njeno se uzbuđenje prenosilo na njega poput vatre.

Milujući joj tijelo, osjećao je kako mu ona raskopčava košulju.

Za trenutak se pokolebao. Ne može ostati ovdje, morat će je napustiti. Sve će ovo biti samo san koji će brzo završiti, a potom će se život nastaviti kao da se ovo nije nikada ni dogodilo.

Padne mu na pamet da će ona, možda, imati teškoća u svom plemenu ako se dozna za njezin odnos s njim i da će, kad on ode, možda biti do kraja života osamljena kao što je on.

Međutim, ona ga je natjerala da zaboravi sve dvoboje. Vjerojatno je već i ona razmislila o svemu. Bila je zrela. Znala je što radi. Uostalom, više se i nisu mogli zaustaviti. Otišli su već predaleko. Uzmak je postao nemoguć. A nisu ni htjeli uzmaknuti.

Toru nije život ništa poklanjao, morao se za sve boriti, vrlo rijetko je doživljavao svijetle trenutke. Stoga je u takvim rijetkim i izuzetnim trenucima uživao više nego drugi ljudi i

crpio iz njih snagu. Takvi sretni časovi pomagali su mu da lakše podnese prezir i mržnju na koje je nailazio svuda i da se pomirio sa samoćom.

On je bio samotnjak, čovjek bez prijatelja, nije mogao od života očekivati ništa i stoga nije propuštao nijednu priliku, vrlo dobro znajući da bi mu život mogao završiti već sutra.

Ona mu polako svuče košulju. Ispruživši se na leđima, gledao ju je kako svlači preko glave kožnatu haljinu i nemarno je baca u travu. Ispod nje je bila potpuno naga. Gipko se spustivši na koljena, za trenutak se ozbiljno zagleda u njega, no u očima joj je plamtjela ista vatra kao i u cijelom njegovu tijelu.

Toro se ne pomakne. Samo joj uzvрати pogled i pričeká. Ona se nagne naprijed i otkopča mu opasač, zatim mu svuče hlače. Zapazivši u kakvu je uzbudenom stanju, legne kraj njega.

On se okrene na bok i počne joj milovati tijelo. Nagne se nad nju i poljubi joj vrške čvrstih, bujnih grudi. Ljubio ih je dokle god nisu nabrekle i otvrdnuli. Potom joj je ljubio trbuh i pupak, osjećajući istodobno kako mu njezine uske šake glade široka ramena. Zarinula mu je prste u mišice i tiho zastenjála kad ju je čvrsto privukao k sebi.

Spremno ga je čekála, te je, kada se prevrnuo na nju, raširila noge i primila ga. Ispustivši tih krik, još čvršće mu stisne šakama ramena.

U tom trenu iščezne sve oko njih. Stopili su se, postali jedno biće. Više nije bilo mjesta dvoj-bama, ni pitanjima, ni razumu. Zahvatila ih je bujica osjećaja i odnijela tako da su pomislili da će se utopiti u vlastitoj požudi.

Onda ih razdvoji slatka iscrpljenost, ali ona ne potraje dugo. Vatra se uskoro rasplamsala ponovo i spojila ih.

VII

Začuo se topot kopita. Toro opazi oblak prašine nad jednom udolinom. U dva se koraka nađe kraj Quarunhe i posegne za njenom desnom rukom. Uhvati je tako snažno da je ispustila praznu glinenu zdjelu koju je htjela odnijeti i tiho jakukala.

On je povuče natrag, ne prozborivši ništa. Zagledao se mimo nje na jug.

U indijanskom se selu dizao dim iz vatri na kojima se kuhalo jelo i raznosio ga je večernji vjetar. Toro je vidio djecu kako se igraju na riječnoj obali. Vidio je žene što su sjedile oko vatri i nekoliko muškaraca koji su stajali blizu totemskog stupa.

Oblak prašine se približavao. Konjski se topot čuo sve jasnije. Iznenada izrone iz udoline jahači u plavim uniformama. Na vjetru je lepršala vojna zastavica.

Konjički odred. Predvodio ga je poručnik.

Toro povuče Quarunhu u zaklon iza grmlja. Htjela mu se otrgnuti, htjela je potrčati u selo, ali ju je čvrsto držao.

— Moram otići k ocu! — uzvikne ona, a oči joj gnjevno bljesnu.

— Ostat ćeš ovdje! — naredi joj on, osjećajući blizinu smrtné opasnosti gotovo kao da je opipljiva.

Odvukavši je čó svog konja, prisili je da čučne u travu i pričeká. Poslušála ga je protiv volje, dok se konjica brzo približavála indijanskom selu.

Toro pritegne kolan na rida-
nu, a onda se približi rubu gu-
ste šikare. Bilo mu je drago što
je baš to mjesto izabrao za logo-
rovanje. Tu ga nitko neće moći
brzo otkriti.

Vojnici su jahali duž rijeke, a
onda se, kad im je to naredio,
mladi poručnik, raširiše se po-
put lepeze. Držali su u rukama
šarpovke. Stvoriše polukrug
oko indijanskog sela.

Premda je večer bila blaga i
topla, Toro se najednom naježi.
Kao okamenjen je gledao pri-
zor. Mladi se poručnik upravo
zaputio u selo. Pratio ga je sa-
mo narednik.

Toro opazi da mu je prišla
Quarunha. Zagrlivši je desnom
rukom, osjeti da joj dršće cijelo
tijelo. I ona je, čini se, shvatila
da joj je bolje da ostane u zaklo-
nu. Više nije pokušavala otrčati
u selo.

Uto dopre dō njih reski, odrje-
šiti, zapovjednički glas mladog
oficira.

Žene oko vatri ustadoše. Dje-
ca se prestadoše igrati. Među
šatorima se pojaviše ratnici i
polako krenuše prema poručni-
ku. On je ostao u sedlu i držao u
ruci dugačku sablju. Oštrica se
na večernjem suncu sjala kao
čisto srebro.

Nagnuvši se naprijed, poruč-
nik Sanders se hladnim očima
zagleda u Taryenua. Poglavica
je stajao uspravno pred njim i
prekrižio ruke na prsima.

— Opravdano sumnjamo da
se kod vas u selu skriva jedan
ubojica — reče poručnik San-
ders.

— Jučer su bili kod nas rezer-
vatski policajaci — odvrati Tar-
yenu. — Kazali su isto što i vi
potom ustrijelili jednog mladog

ratnika. Koga namjeravate
ustrijeliti ovaj put?

— Pripazi što govoriš! — povi-
si se Sandersov glas i postane
oštar. — Nitko od nas... ni
agencijski službenici ni voj-
ska... ne ubija radi zabave. Ako
je jučer stradao netko od vas,
onda ste, bez sumnje, za to vi
krivi. Nisam danas dojahao
ovamo zato da bih poduzeo bilo
što protiv vas. Hoću samo uboji-
cu koji se skriva ovdje.

Ne dobivši nikakav odgovor,
mrko je promatrao bezizražaj-
na lica oko sebe.

— Suprotstavljate se vlastima
— nastavi on ledenim glasom.
— Noćas je ustrijeljen u Doyleu
jedan rezervatski policajac. Vje-
rojatno ga je ubio mješanac.
Ubojica je pobjegao u rezervat.
Otkrili smo njegove tragove.
Vode prema vašem selu.

— Mi nemamo s tim nikakve
veze! — dovikne Calzana, stoje-
ći među ratnicima. — Ostavi
nas na miru!

— Vama je predobro! — vik-
ne Sanders. — Živite kao bu-
breg u loju. Postali ste obijesni,
pa se bunite. Kršite ugovor, su-
protstavljate se agenciji i nama.
Skrivate ubojicu. Dat ću vam
još jednu priliku: predajte nam
tog čovjeka, inače ću izabrati
nekoliko ljudi među vama i stri-
jeljati ih!

— Ne vjerujem, bijelče, da ti
uniforma daje pravo da govoriš
tako i prijetiš nam — reče Ter-
yenu, glas mu je zvučao odluč-
no, nije izbjegavao Sandersov
bijesni pogled.

— E, vidjet ćeš kakvo mi pra-
vo daje uniforma! — odbrusi
mu Sanders. — Što ste vi uop-
će? Šaćica ušljivaca, ništa dru-
go. Živite ovdje samo zato što su

vas zaboravili istrijebiti, što bi bilo kudikamo bolje.

Ratnici se najednom uskomešaju. Počnu se povlačiti i tražiti zaklon među šatorima. Nekima se iznenada našlo u rukama oružje.

— Htjeli biste se, dakle, obračunati sa mnom! — vikne u tom trenu Sanders. — Vidim vam to na licu. Najradije biste nas sve pobili i skalpirali nas. Treba vam dati lekciju koju nećete brzo zaboraviti! Posljednji put vam velim: predajte mi onog mješanca!

— Nemaš pravo naređivati ovdje, bijelče — reče mu Taryenu.

Sanders naglo okrene konja i podigne sablju. Opkolivši u polukrugu selo, konjanici odmah podignu puške. Narednik koji je dopratio Sandersa u selo vrati se do njih i vikne naredbu. Poslije nekoliko sekundi odjekne prvi plotun.

Dok je Sanders polako jahao iz sela, iza njega su meci pogadali ciljeve. Probijali su šatore, rušili lonce nad vatrom i zabijali se u muškarce, žene i djecu.

Rušili su se ranjenici. Dvije su se žene, smrtno pogodene, srušile u prašinu. I jedno je dijete usmrtio velikokalibarski metak. Tik iza tog djeteta umirao je jedan ratnik.

Taryenu užasnuto podigne ruke i požuri za poručnikom Sandersom, koji je već stigao do ruba sela. — Prestanite! — vikne poglavica, a bijela mu se kosa vijorila na vjetru. — Smjesta prestanite pucati! Ne smijete pucati!

Hank Sanders okrene konja, nagne se sa sedla i zamahne sabljom. Oči su mu se ubilački iskrile i zlobno se nacerio.

Oštrica zahvati poglavicu po vratu i umalo mu odrubi glavu. Njegovi se povici naglo prekinu. Srušio se na tlo kao pokošeni i već za nekoliko sekundi stvorila se u prašini velika krvava lokva. Taryenu bijaše mrtav.

Hank Sanders podigne okrvavljenу sablju i odjaše iz sela, dok su se vojnici, ispalivši već drugi plotun, polako približavali šatorima.

Žene i djeca su, panično vičući, bezglavo bježali amo-tamo kroz selo, izbezumljeni od straha. Ratnici su uzvraćali hicima, ali su se neprestano povlačili pred premoćnim neprijateljem.

Najbliži se šatori srušise pod kišom metaka. Jedan je krezubi starac, naslanjajući se na štaku, šepao između šatora i, uspaničeno bježeći, prodorno vikao od straha dok ga nije pogodio u leđa metak i srušio na tlo. Još neko vrijeme trzale su mu se ruke i noge, a onda se napokon potpuno smirio.

Kroz selo, nad kojim se na večernjem vjetru lelujaо smrdljivi barutni dim, lutala su uplakana djeca. Jedan metak pogodi vatru i razbaca žeravicu. Jedno se zapaljeno drvce otkotrlja do šatora, koji za nekoliko sekundi plane. Požar brzo zahvati susjedne šatore i munjevito se prenese na najbližu daščaru, sagrađenu od običnih letvi.

U isto su vrijeme vojnici spustili puške. Slušajući poručnika Sandersa, koji je mahao objema rukama, povukoše iz korica sablje i potjeraše konje. Jurnuli su u zapaljeno selo, iz kojeg su Ki-ove, grozničavo zapomažući, bježali.

Zlobno uživajući u tom prizo-

ru, vojnici se, mašuci sabljama, okomiše na njih.

Narednik koji je dopratio Sandersa na razgovor s poglavicom sustigne jednu Indijanku koja je držala u naručju djetesce. Divlje zamahnuvši sabljom, raskoli dojenčetu glavu i zabije oštricu ženi u leđa tako duboko da ju je jedva jedvice izvukao i pritom umalo pao sa sedla.

Drugi su vojnici izvukli revolvere i zapucali za Indijancima.

Pokolj je trajao samo nekoliko minuta, a tlo u selu i livade istočno od sela bili su prekriveni krvlju. Posvuda su ležala unakažena tijela.

Selo je gorjelo kao baklja. Plamen je mahnito gutao sve oko sebe. Nad šatorima su se dizali oblaci crnog dima i potom ih je vjetar nosio prema rijeci.

Zapaljene su se dašćare rušile jedna za drugom, a spaljeni šatori, od kojih je ostala samo osnovna konstrukcija, sličili su na ružne kosture na bojnom polju.

Vojnici su progonili Kiove sve do polja žalfije. Usput su srušili nekoliko skela s mrtvacima.

Zrak je bio ispunjen zaglušnim konjskim topotom, reskim pucnjevima, paničnim krikovima, jaucima ranjenih, smradom baruta, dimom vatre, slatkastim mirisom krvi i kužnim smradom smrti.

*

Toro privuče Quarunhu k sebi. Vjetar je donosio dim preko rijeke k njima na obronak. Sve ono što su vidjeli činilo se Toru malone nestvarnim, poput kakva ružnog sna.

Kad je u jednom trenutku okrenuo glavu i pogledao Qu-

arunhu, opazio je da joj niz lice teku suze. Podrhtavale su joj usne i treslo joj se cijelo tijelo kao u ranjene srne.

Pucnjava napokon utihne. Čuli su se još samo ranjenički jauci i pucketanje nezasitne vatre.

Između zapaljenih šatora koračao je mladi poručnik i povremeno bi viknuo poneku zapovijed.

Okupivši se, vojnici počеше temeljito pretraživati spaljeno selo i okolicu. Lica su im bila garava od barutnog dima, a uniforme uprljane krvlju.

Toro se okrene ustranu. Vrijeme je da nestane. Vidio je sasvim dovoljno. Vrlo dobro je znao što ga očekuje. Hoće li stradati jedan čovjek više ili manje, vojsci je sasvim svejedno. Ako je poručnik bio spreman pobiti cijelo indijansko selo samo zato da bi njega pronašao i samo usput očitao pouku Indijancima, onda nema nikakve sumnje da bi ga bez ikakva oklijevanja ustrijelio. Pa i Quarunhu.

Povuče djevojku za sobom.

— Nestat ćemo odavde — reče joj u uho.

Umalo nije prepoznao vlastiti glas. Zvučao je neobično promuklo, kao da mu se potpuno stegnulo grlo. Nagledao se u životu svakakvih grozota. Vidio je vlastitim očima kako su mu bijeli lovci na skalpove ubili oca Henrya Kanea, brata i majku. Nijem od užasa, stajao je pred njihovim unakaženim tijelima i pred zapaljenom kućom u kojoj je odrastao. Nagledao se svakakvih patnji, a iskusio ih i na vlastitoj koži. Pa ipak, nije mogao ostati ravnodušan prema onome što se upravo zbilo.

— Ja ću ostati — reče ona bezbojnim glasom.

— Zar hoćeš i ti umrijeti?

— Hoću! — vikne ona.

Toro je naglo okrene i pokrije joj lijevom dlanom usta.

— Ja neću — reče joj odlučno.

— Hoću živjeti! Ne viči tako glasno!

Shrvana tugom, Quarunha mu klone u zagrljaj, a iz očiju joj poteku suze. Sada se više nije nastojala svladati.

Toro joj skine dlan s usta i pomiluje ju po glavi. Čvrsto se privinula uz njega. Gledajući iznad nje prema rijeci, opazio je kako nekoliko vojnika prelazi preko rječice Buffalo.

Odlučno povuče djevojku prema konju i podigne je na njega. Klonula je ridanu na vrat. On uzjaše iza nje i krene kroz najgušću šikaru kako ga ne bi otkrili vojnici.

Kad se osvrnuo, ugledao ih je na obronku. Jahali su uzbrdo.

Odmah podbode petama ridana i konj jurne. Nekoliko grančica ošine njega i Quarunhu po licu, no nisu to gotovo ni osjetili.

Kad se žbunje pred njim prorijedilo, Toro izvuče pred njim revolver. Bez oklijevanja potjera ridana u nizinu. U istom času začuje iza sebe povike.

— Eno ga! Eno mješanca! Srušite prokletog gada iz sedla!

Toro potjera ridana još brže. Odjeknu prvi hici. Jedan metak fjučne kraj njega tako blizu da je osjetio vruću zračnu struju.

Ne usporivši nimalo konja, podigne vojni kolt i okine.

Progonila su ga četiri vojnika. Približavali su mu se sa strane i bjesomučno udarali konje ne bi li mu presjekli put.

Toro ih ne pogodi svojim hicem, ali ih natjera da instinktivno skrenu konje ustranu i prestrašeno se pogure u sedlu.

— Ponovno otvoriše vatru na njega, ali ni oni ne pogodiše cilj. Jedan potjera konja ravno prema njemu. Htio ga je pošto-poto zaustaviti, htio je prestrašiti ridana i omesti mu bijeg.

Toro projuri mimo njega na nepunih deset metara udaljenosti. Obojica opale. Vidio je bljesak iz cijevi i u djeliću sekunde imao dojam da vidi metak kako leti kroz zrak. Istodobno je okinuo i pogodio protivnika visoko u desno rame.

Vojnik urlikne i baci oružje. Pusti uzde i pokrije lijevom šakom ranu iz koje je šiknula krv.

Konj se poplaši, propne i zbac ga sa sebe tako da je odletio visoko u zrak i tresnuo na zemlju.

Ostali se vojnici zaustave kraj njega, a Toro nestane s Quarunhom u jednoj jaruzi i produži u galopu.

VIII

Bila je ponoć. Na mrklom je nebu treperilo samo nekoliko zvijezda, a mjesec bijaše uzak srp. Na sjeveru su se skupljali tmasti oblaci. Vjetar je postao svježiji nego prije. Mirisalo je na kišu.

Toro je sada jahao polako, jer je galop iscrpio ridana.

Ugledavši pred sobom uzak rukavac rječice Buffalo, zaustavi konja na njegovoj obali i sjase. Spusti Quarunhu na zemlju.

Malo se zanjihala, a onda je nesigurnim koracima prišla vodi i čučnula u travu. Kad se netremice zagledala u tamnu vo-

denu površinu, lice joj je bilo ukočeno poput maske.

Toro povede ridana u vodu i pusti ga da se napije. Potom napuni čuturu, legne potrbuške i uroni glavu u rječicu. Iznenadi se ustanovivši kako je hladna voda, no godila mu je hladnoća.

Kad se uspravio, metne šešir na glavu. S mokre kose curile su mu kapljice pod ovratnik košulje. Za trenutak se naježi, a onda izvadi iz bisaga suhog mesa. Sjednuvši kraj Quarunhe, odreže komad mesa i pruži joj ga. Nije se ni pomaknula. Sjedi-la je kao kip.

— Moraš pojesti nešto — reče joj. — Što god se dogodilo, život se nastavlja. Nikomu nećeš pomoći ako budeš gladovala.

Ona ne odgovori niti uzme meso.

Toro počne jesti, istodobno se pitajući što bi se sada moglo dogoditi. Mogao bi odjahati odavde, pokušati pobjeći progoniteljima, napustiti rezervat i zaboraviti sve što je ovdje doživio. Međutim, što će biti s Quarunhom?

Ne može je ostaviti na riječnoj obali. Ne može je ni odvesti k njenim suplemenicima. A ne može je ni povesti sa sobom. Ima već, ionako, teškoća preko glave.

Zapita se da li je voli. Nesumnjivo je da ga k njoj privlače jaki osjećaji. Ipak, je li to ljubav? Vjerojatno nije. Osjećaji nisu tako duboki da bi je htio zauvijek imati uz sebe.

Ona pripada ovamo, u rezervat. Ne može je povesti sa sobom.

— Tražit će nas — progovori on, pošto se najeo i obrisao ruke o hlače. — Moramo produžiti.

— Kamo?

— To se i ja pitam — promrmlja Toro i polako se dignu.

— Trebalo je da me ostaviš ondje — reče ona muklim glasom.

— Onda bi i ti, vjerojatno, bila već mrtva.

— Zašto da živim kad su svi ostali stradali? — prigovori ona.

— Nisu svi stradali. Tko zna, možda ti je otac preživio krvo-proliće.

Quarunha ne odgovori. Kad je Toro posegnuo za njenom rukom, ustane i pođe za njim. Popne se u sedlo, a on sjedne iza nje i potjera konja preko rukavca.

— Bijelci se nisu nimalo promijenili — progovori ona iznenada.

Toro ne reče ništa. Naslutio je da bi htjela pričati, da se postepeno budi iz obamrlosti.

— Kad smo krenuli u rezervat — nastavi ona — Taryenu je kazao da će biti sve drugačije, da su nam bijelci prijatelji i da ćemo u budućnosti živjeti u miru. Tada mi je stradala majka. Prije nego što smo morali otići u rezervat, napali su vojnici naše selo i pobili mnoge među nama. Između ostalih, i moju majku. Ja sam tada bila još dijete, baš kao i Ez-ke-him. Otada se nije ništa izmijenilo. Danas je stanje loše kao i onda.

Slušajući je, Toro je šutio. Znao je da je ona u pravu i bio je uvjeren da će stanje ostati takvo dokle god bijelci Indijance ne istrijebe ili dok njihov broj ne smanje toliko da im više neće biti opasni i na smetnji. Indijanski životi ne vrijede ništa, niti vrijede ugovori što su ih bijele

vlasti sklopile s indijanskim plemenima.

Dok su jahali prema brdima, vjetar je još ojačao. Mračni oblaci sa sjevera sve više su se približavali.

Toro je neprestano promatrao okolicu. Pitao se koliko vojnih patrola traga za njim. Zacijelo je krenula u potragu za njim i rezervatska policija, jer žele uhvatiti čovjeka koji je ustrijelio u Doyleu jednog njihovog pripadnika.

Očito nije onaj Čikaso u Doyleu bio sâm. Inače ne bi vijest o njegovoj pogibiji stigla tako brzo u rezervat i u najbližu vojnu utvrdu Camp Angur.

Pa ipak, zvjerski postupak vojske nije mogla izazvati samo ta vijest. Konjici se manje-više fućka za rezervatsku policiju. I Čikasi su Indijanci, samo što privremeno poslušno služe bijelcima. Krvoproliće je nesumnjiv znak da su se neki ljudi veoma uznemirili. Toro se pitao je li mladi poručnik, koji je predvodio vojni odred, upetljan u potkradanje Kiova. Sudeći prema svemu, ima svoje prste u tim prljavim poslovima. Zašto bi inače postupao onako razdražljivo i mahnito?

Nesumnjivo postoje ortaci u vojsci. Inače se ne bi mogla ostvariti cijela ta prijevara. Pokolj u indijanskom selu trebalo bi, vjerojatno, da prestraši preživjele toliko da će u budućnosti šutjeti i neće nikomu spomenuti mutne poslove.

Sada je najopasniji svjedok baš on, premda mu nije ni na kraj pameti da posvuda brblja o onome što je doznao. On želi samo svoj mir. Želi nestati iz rezervata i sve zaboraviti. Jasno

mu je da sam ne može izmijeniti baš ništa.

Međutim, varalice ga smatraju opasnim i neće mirovati dokle god bude živ.

Proklinjao je trenutak kad je odlučio projahati kroz šumu zapadno od indijanskog sela, kada je naišao na agencijska kola. Proklinjao je trenutak kad je popustio Ez-ke-himovu nagovaranju i odvezao kola u selo. Tako je sve započelo. Pitao se kako će završiti.

Stigoše do gorskog lanca. Toro potjera konja uzbrdo i zastavi ga na jednom vrhuncu.

Kilometar i pol od njih vidio je rječicu Buffalo. A na brdu nedaleko od nje spazio je drvene kuće. U jednoj je gorjelo svjetlo.

Odmah je naslutio da je riječ o Indijanskoj agenciji. Okrene konja, pažljivo promatrajući okolicu, spreman da s nje nastane u guštari.

— Čekaj — progovori Qu-arunha.

— Što je?

— Pred nama je agencija.

— Znam.

— Odvedi me tamo.

Toro se trgne i zapanjeno je pogleda u lice.

— Hoćeš da te odvedem u agenciju? — zapita je kao da ne vjeruje vlastitim ušima.

— Agent Sumner je dobar čovjek — reče ona. — Samo su njegovi pomoćnici zli. Samo oni nas varaju. Agent Sumner je pošten.

— Nadam se da znaš što govoriš — promrmlja sumnjičavo Toro.

— Odvedi me tamo — ustraje ona. — Ne možeš me povesti sa sobom.

— Ne sviđa mi se naročito tvoj prijedlog — reče on.

Ipak potjera konja prema agenciji.

— Agent Sumner je dobar čovjek — ponovi ona. — Možemo mu sve ispričati. On ne zna kakva zla čine njegovi ljudi. Uvijek nam je pomagao.

Ne odgovorivši ništa, Toro potjera konja preko suncem spržene stepe prema agenciji. Kolebao se i imao dojam da grdno griješi.

Kad je ridan zagazio u rječicu Buffalo, počelo je kišiti. Kapi su bile hladne, krupne i tvrde poput tuče. Šibale su njemu i Quarunhi lice. Kad su ujahali u agencijsko dvorište, oboje bijahu mokri do kože.

Toro sklizne sa sedla. Već u sljedećem se trenu pojave pred njim dva rezervatska policajca. Bezizražajno su ga gledali kroz kišnu koprenu. U rukama su držali puške, uperene u njega.

Quaranha skoči na zemlju i obrati im se na svom jeziku. Lica su im ostala ukočena. S obo- da šešira kapala im je kiša. Quarunha uhvati Tora za ruku i kimne mu. Pošao je za njom.

Oba ih policajca otpratiše do brvnare, ne spustivši ni za trenutak puške.

Toro pokuca na vrata. Zatim pritisne kvaku i korakne unutra.

U prvi ga čas zaslijepi svjetlo petrolejke što je visjela o stropnoj gredi, a onda je spazio čovjeka za prljavim, izgrebanim stolom.

Agentovo je lice bilo široko, išarano borama, preplanulo od sunca. Ali, i vrlo simpatično. Ulijevalo je povjerenje već na prvi pogled.

Agent podigne glavu i pogleda Tora. Kad je ušla i Quarun-

ha, uspravi se i mahne obojici policajaca neka se povuku. Smjesta su ga poslušali.

Toro zatvori vrata. Sada se jednolično pljuštanje kiše čulo još samo vrlo prigušeno.

— Vi ste gospodin Sumner? — zapita Toro.

— Da, ja sam Henry Sumner — odgovori agent. — Brinem se o Indijancima u ovom rezervatu.

Toro najednom više nije bio sumnjičav. Čovjek je izgledao uistinu čestito.

— Ja sam Kane — reče. — Toro Kane. Ustrijelio sam jednog vašeg čovjeka.

Sumner iznenađeno podigne obrve. A onda sjedne i pokaže na dvije stolice.

— Izvolite sjesti — reče im.

Toro se odmah spusti na stolicu, dok je Quarunha u prvi tren oklijevala i tek onda sjela. Ukloni rukom mokru kosu s čela.

— Došli ste se predati?

— Ne — odgovori Toro — došao sam vas obavijestiti da je jedan konjički odred, tražeći mene, spalio indijansko selo i pobio mnoge Kiove.

Sumnerovo se iznenađenje činilo iskreno. Toro nije nimalo posumnjao u to.

— Pričajte — reče Sumner.

Pogleda Quarunhu i htjede je nešto pitati, a onda odustane.

— Sve je vrlo jednostavno — započne Toro.

Vani je pljuštala po prozoru kiša. Nagnuvši se natrag, Toro je osjećao kako nestaje iz njega i posljednja nesigurnost.

— Kad sam ustrijelio vašeg čovjeka — nastavi — on je upravo htio prodati kola puna živežnih namirnica, namijenje-

nih rezervatu. Pomislio je da sam ja posrednik i da sam došao po kola. Kad je ustanovio da se prevario, potegnuo je revolver. Bio sam brži od njega. Pucao sam u samoobrani.

— Mene su obavijestili drukčije — napomene Sumner. No, zanimljivo je ovo što govorite. Vrlo zanimljivo. Nastavite.

— Tada se pojavio jedan mlađi Kiova. Njezin brat — reče Toro i pokaže na Quarunhu. — S njim sam dovezao kola u selo. Ubrzo nakon toga došla su dva vaša čovjeka s rezervatskim policajcima. Ustrijelili su momka. Jedan svjedok manje. Mene su progonili i pokušali me u Doyleu ubiti iz zasjede. Opet sam bio brži. Vratio sam se u rezervat i sakrio u blizini sela. Navečer su se pojavili vojnici i počeli pucati. Quarunha se zatekla baš kraj mene. Donijela mi je jelo. Poveo sam je sa sobom, inače bi, vjerojatno, i ona bila već mrtva.

— Dakle, hoćete kazati da neki moji službenici sudjeluju u prijevarama?

— Bez ikakve sumnje.

— To je vrlo ozbiljan prigovor. Teška optužba — promrmlja Sumner i digne se, pa sklopivši ruke na leđima, počne zamišljeno hodati amo-tamo. — Mogao bih odmahnuti rukom i sve protumačiti samo kao vaš pokušaj da se oslobodite optužbe zbog ubojstva. Međutim, kad bi nešto takvo bilo posrijedi, onda po svoj prilici ne biste došli ovamo. Radije biste potajno pobjegli iz rezervata.

Zaustavi se i pogleda Tora.

— Nisam pojma imao da u rezervatu ima vojnih patrola — nastavi. — Sudeći prema svemu, doista se iza mojih leđa zbi-

vaju svakakve prljavštine. Jamčim vam da ću smjesta ispitati sve to i, ako bude potrebno, poduzeti vrlo stroge mjere. Bilo bi mi drago ako biste mi ostali na raspolaganju kao svjedok. Vjerojatno je i njoj poznato sve što se zbilo? — doda i letimice pogleda Quarunhu.

— Da, sve je vidjela vlastitim očima — potvrdi mu Toro.

— Smjesta ću pozvati na odgovornost kapetana rezervatske policije — reče Sumner. — Pođite sa mnom, molim vas. Htio bih da budete prisutni dok bude preslušavao Snakemana.

Posegne za šeširom i krene prema vratima. Toro i Quarunha stanu.

Toru je sada bilo drago što je dojahao ovamo. Zagrli jednom rukom djevojku, kao da je želi smiriti. Samo mu je šutke uzvratila pogled.

Još je padala kiša. Izidoše iz brvnare. U dvorištu su se vidjele velike mlake. Zaputiše se kroz kišu prema jednom od skladišta. U prigradnji je bilo sjedište rezervatske policije. Henry Sumner otvori vrata i uđe. Toro i Quarunha su ga pratili u stopu.

Unutra su gorjele dvije petrolejke. Za stolom nasred prostorije sjedilo je nekoliko Čikasa u smeđim uniformama. Jedan je imao na prsima srebrnu značku. Odmah je digao pogled.

Duž zidova bijahu ležajevi, postavljeni jedan iznad drugoga. I na njima je ležalo nekoliko policajaca.

— Snakemane! — progovori odriješito Sumner.

Toro zatvori za sobom vrata. Pogleda visokog zapovjednika rezervatske policije, koji se upravo digao.

Sumner se napola okrene. Lice mu se u tren oka izmijenilo. Suzile su mu se oči i glas postao leden.

— Ovaj je čovjek ubio Hunte-
ra i jednoga od tvojih ljudi —
prozbori. — Uhapsi ga. A i Indi-
janku.

Toro je imao dojam kao da je
naletio na nevidljivi zid. Među-
tim, njegovo zaprepaštenje pot-
raje samo nekoliko trenutaka.
A onda mu se desna ruka trzne
prema revolveru.

Upravo je obuhvatio prstima
dršku teškog kolta kad ga je sa
strane udarila noga. Jedan od
policajaca što su ljenčarili na
ležajevima bacio se odozgo na
njega i zahvatio ga nogom.

Toro ispusti revolver i padne
na pod. Međutim, gipko skoči
na noge upravo kad su već na-
valila na njega trojica policaja-
ca.

Krajičkom je oka vidio Henr-
ya Sumnera kako, podbočivši
se šakama o bokove i pakosno
se cerekajući, gleda kapetana
rezervatske policije koji je šče-
pao Quarunhu, strgnuo joj ha-
ljinu s ramena i povukao joj ru-
ke na leđa. Quarunha se očaj-
nički branila, ogrebla mu nokti-
ma obraz, ali nije bila dorasla
krupnom, mišičavom Snakema-
nu.

Toro zgrabi stolicu i hitro je
trzne ustranu. Jedan od polica-
jaca naleti na nju i stropošta se.

Toro podigne stolicu i zama-
hne njome na ostalu dvojicu
napadača. Razbila se kad je
udarila po glavi bližeg Čikasa:
ovaj zastenje i sruši se.

Toro trzne uvis desnu nogu i
zabije ju trećem napadaču u tr-
buh. Čikaso padne na koljena i

počne povraćati, a Toro se hitro
okrene i jurne prema vratima.

Međutim, navalila su na nje-
ga još dvojica. Jedan ga udari
puščanim kundakom snažno u
leđa, tako da je u prvi čas pomi-
slio da mu se prelomila kičma.
Odletio je naprijed i naletio na
zid kraj vrata.

Bol mu sijevne tijelom poput
razbuktala plamena. Tiho za-
stenjavši, uspravi se i okrene.
Niz lice mu je tekao znoj i hva-
tao je otvorenim ustima zrak.
Čuo je Quarunhine očajničke
povike.

— Odvedite je odavde! — vik-
ne Henry Sumner. — Zatvorite
je u podrum!

Uto navališe i ostali policajci.
Toro ispruži ruke i pogodi jed-
nog od njih desnicom u lice.
Čovjek zatetura i iz nosa mu
poteče krv, ali Torov udarac ni-
je bio onako snažan kao inače.

Netko ga pogodi u želudac.
Skvrčio se i potom dobio uda-
rac šakom u lice. Osjeti u usti-
ma okus krvi. Podigne ruke ne
bi li zaštitio glavu. Mlatne ga po
podlakticama puščani kundak.
Netko mu povuče noge i sruši
ga. Uzalud se pokušavao dići.
Udarac nogom u rebra baci ga
ponovo na hrapave daske. Kad
ga je iza desnog uha pogodio
vršak čizme, činilo mu se da će
od boli izgubiti svijest.

Bio im je prepušten na milost
i nemilost. Svladali su ga. Prem-
da je to znao, nije se htio preda-
ti. Uporno se borio. Sljedeći je
zamah nogom spazio navrije-
me, izbjegao je udarac i uspio
šcepati čizmu. Svom snagom
zavrne stopalo i začuje bolni
krik Čikasa koji u sljedećem
trenu tresne na pod.

A onda ga zahvati postrance

po glavi puščani kundak i onesvijesti ga.

Iznenada se otvore vrata i uđu Bill Roger i Sam Stone, Sumnerovi pomoćnici. Bili su zadihani. Začudeno pogledaju snažnog, onesviještenog čovjeka na podu, okruženog rezervatskim policajcima na kojima su se vidjeli tragovi borbe.

— Izbio je sukob između Ki-ova i vojske — prozbori Roger.

— Upravo smo to doznali.

— Znam već — reče Sumner.

— Onaj Sanders je budala kao i vi. Mogu već zamisliti novinare kako hrle ovamo jer žele pisati o krvoproliću i postaviti tisuću znatiželjnih pitanja.

Pokaže na Tora.

— Maknite ga odavde - propaganda. — I taj sam posao obavio umjesto vas. Nikako niste mogli uhvatiti tog klipana. Zaista ste vrlo nesposobni.

Okrene se i iziđe. Vani je kiša uporno padala. Premda je puhao jak vjetar, tmasti se oblaci nisu razilazili.

Stara ura u Sumnerovu uredu otkuca jedan sat noću.

IX

Kiša je ugasila vatru, ali nije mogla ukloniti smrad paljevine i smrti.

Između spaljenih šatora i daščara stvorile su se goleme mlake. Tlo u indijanskom selu pretvorilo se u pravu baruštinu.

Kiša je isprala krv kojom se natopila zemlja. Posvuda su u blatu ležala mrtva tijela.

Oni koji su preživjeli stajali su na rubu sela, ne osjećajući kišu što je pljuštala po njima. Mnogi su bili ranjeni. Jednolično šuštanje kiše prekidao je samo dječji plač.

Zapališe dvije baklje, zaklo-nivši ih gunjevima. Treperavo svjetlo obasja njihova užasnuta lica.

Tada donesoše dva ratnika mrtvog poglavicu. Spustiše ga na mokri gunj.

Iz ratničkih redova istupi Calzana i stane kraj Taryenua. U očima mu se odražavao plamen baklji.

— Taryenu je mrtav! — uzvikne on, a lice mu je sličilo na kamenu masku.

Nekoliko žena podigne ruke prema nebu i započne tužaljku, ali ih Calzana, zapovjednički mahnuvši rukom, odmah ušutka.

— Sada nije vrijeme za jadikovanje! — vikne on. — Sada je vrijeme za borbu!

Šutio je časak-dva, a onda nastavio jakim glasom:

— Predugo smo mirovali i trpjeli sve. Pomirljivo smo prihvaćali sve što bi nam učinili. Bili smo slabi. Previše smo griješili. Najveća nam je pogreška što smo povjerovali bijelcima. Tko je slab, toga udaraju i gaze. Treba da se prisjetimo da smo nekoć bili jaki, da smo se znali boriti. Mi smo još i danas spretni i hrabri borci, ali smo zaboravili tu svoju osobinu. Zaboravili smo što možemo. Bijelci se nisu nimalo promijenili. Lažu i varaju nas od početka. Obećali su da će se brinuti o nama, ali su nas pustili da gladujemo. Ubili su Ez-ke-hima samo zato što je otkrio njihovu prijevaru, a sada su se divljački okomili na nas jer traže čovjeka koji je pomogao Ez-ke-himu.

Calzana se sagne i zagrabi desnom šakom mulj.

— Evo! — vikne. — Za bijele vojnike smo mi nevrijedni koli-

ko i ovo blato. Smatraju nas smećem i nemilosrdno nas gaze, jer vjeruju da nam je mjesto u blatu. Treba da im pokažemo da se grdno varaju. Neka nas se opet boje, kao što su nas se nekoć bojali!

Mladi ratnici odmah podignu šake i gnjevno zagalame, dajući oduška osjećajima.

— Moramo se boriti! — vikne Calzana. — Jesmo li ratnici ili kukavni kojoti? Nismo se rodili zato da bismo puzali i bili slugе!

— Ne slušajte ga! — uzvikne jedan sijedi ratnik.

Koraknuvši naprijed, nađe se u krugu svjetla što su ga bacale baklje. Bio je to Ulkato. Lice mu je upalo u oči su utonule duboko u duplje. Lijeva mu je ruka mlohavo visjela, a košulja od jelenje kože bijaše mu krvava.

— Calzana je mlad i neiskusан — nastavi on. — Nije doživio ono što sam doživio ja, što je doživio Tarryenu, što su doživjeli svi starci u ovom plemenu. Znam što govorim. Možemo samo izgubiti. Ovo što se ovdje dogodilo nisu starci doživjeli prvi put. Nagledali smo se takvih grozota i zvjerstava. Neka vam ovo bude opomena. Bijeli su vojnici prejaki. Ne možemo ih pobijediti.

— Ulkato je star i umoran — reče Calzana. — Neka se pomiri s ovakvim životom ako hoće, neka živi od milostinje bijelaca. Mi smo, međutim, mladi i želimo biti slobodni. Zemlja je, prije nego što su došli bijelci, pripadala nama. Bili smo ovdje gospodari. Ne želimo biti slugе bijelaca. Radije ćemo umrijeti nego ponizno puzati pred bijelcima!

Žustro se okrene i pođe kroz kišu. Sve više je mladih ratnika išlo za njim. Odlučili su mu se pridružiti. Naposljetku ih se okupilo više od trideset. Otišli su po svoje konje. Imali su vrlo malo vatrenog oružja. Samo nekoliko pušaka i poneki revolver. Većina ih je bila naoružana jedino lukom i strijelom te starim ratnim sjekirama.

Međutim, nosili su u srcu mržnju, pa im je ona davala snagu i hrabrila ih.

Stojeći na rubu spaljenog sela, žene, djeca i starci nijemo su gledali mlade ratnike dok su ovi, uspravno sjedeći na konjima, jahali mimo njih.

Calzana zaustavi konja i obrati im se.

— Vratit ćemo se kad opljačkamo agencijsko skladište. Donijet ćemo vam hrane i gunjeva. Pokopajte mrtve. Borit ćemo se u njihovo ime.

— Svi ćete izginuti! — uzvikne Ulkato. — Morat ćemo pokopati i vas! Srljate u propast! Tko će se poslije brinuti o ženama i djeci?

— Bijelci — odgovori podrugljivo Calzana. — Obećali su vam to, a vi vjerujete njihovim obećanjima.

— Bijelci imaju oružje, a što imate vi? — odvrati mu uzbuđeno Ulkato.

— Kad krenemo u agenciju, imat ćemo već više oružja — reče Calzano. — Uokolo ima dovoljno bijelih farmera koji su nam ukráli zemlju, a posjeduju oružje. Naoružat ćemo se kod njih.

— Srljate u propast! — ponovi Ulkato. — Svi ćete poginuti!

Calzano naglo okrene konja i krene na čelu skupine mladih

ratnika. Odjahaše u noć. Ispod konjskih kopita vrcalo je blato dok su nestajali iza kišne koprane.

Iza njih započne uskoro mrtvačka pjesma i nadjača pljuštanje kiše. Žene su, upadajući u blato do gležnjeva, hodale između šatora i tražile poginule.

Kiša je neumoljivo padala kao da želi izbrisati sve tragove smrti.

X

Probudivši se, Toro zastenje i promeškolji se. Imao je dojam kao da su mu, dok je ležao onesviješten, ogulili kožu. Kao da mu se cijelo tijelo pretvorilo u otvorenu, upaljenu ranu. Činilo mu se da mu ni jedna jedina kost nije ostala čitava.

Pri svakoj kretnji, čak kad bi samo podigao ruku, osjećao je nepodnošljivo probadanje. Pri svakom udisaju bockale su mu pluća tisuće užarenih iglica. Najviše mu je nevolja stvarala glava. Kao da su mu u sljepoćnicama neumorno udarali kovački čekići.

Pa ipak, prisili se da podigne gornji dio tijela. Za trenutak mu se zamuti sve pred očima. A onda se, kad mu se donekle razbi-
strio pogled, osvrne oko sebe. Ležao je u nekom malom spremištu. Vidio je u kutu prazne vreće šećera. U razini glave postojao je prozorčić. Vrata su, napravljena od debelih, neobla-
njenih dasaka, bila zakračunata.

Ruke i noge bijahu mu svezane konopcem tako čvrsto da mu nije kolala krv. Uzalud se pokušava dići. Naposljetku se odgura nogama do zida i iscrpljeno nasloni na nj leđima.

Pitao se što će se sada dogoditi. Privremeno nije imao baš nikakvih nada da će mu se položaj poboljšati. Sudeći prema sadašnjem stanju, neće izbjeći vješala.

Proklinjao je samoga sebe zbog lakovjernosti. Doduše, vjerojatno su već i mnogi prije njega nasjeli Henryu Sumneru. Eto, i Indijanci su mu vjerovali. Zacijelo mu vjeruju još i sada. Tko bi ga mogao prozreti?

Što li je s Quarunhom?

Sjećao se da ju je šćepao Snakeman, gorostasni zapovjednik rezervatske policije. Je li i ona zatvorena negdje u agenciji?

Pogleda prema prozoru. Nije mogao vidjeti gotovo ništa, osim da sviće i da više ne pada kiša.

Začuvši konjski topot u dvorištu, opet se pokušava uspraviti. Polako se dizao uz zid sve dok se nije našao na nogama. Hvatao je zrak. Na nogama su mu od napora podrhtavali mišići. Tijelom su mu sijevali bolovi. Osjećao je posljedice dobivenih udaraca. U glavi mu opet započne hućati.

Prikupivši svu snagu, počne se primicati prozoru. Uspije se dovući do njega i pogleda van.

Opazi da su se pred Summerovom brvnarom zaustavila tri jahača i da se upravo spuštaju sa sedala. Imali su na sebi plave uniforme. Jedan među njima bijaše oficir. Poručnik! Isti onaj poručnik koji je naredio da se izvrši krvoproliće u indijanskom selu!

Vidjevši ga još kako ide prema brvnari, Toro izgubi ravnotežu i padne.

Nije mogao ublažiti pad, već se samo okrenuo ustranu kako

ne bi pao na lice. Stropoštavši se na lijevi bok, umalo je od boli izgubio svijest. U prvi je tren pomislio da je slomio rame. A onda se izvrne na leđa i pokuša mirno disati. Bol popusti, ali neizvjesnost i bojazni ostadoše.

*

— Aha, evo našeg junačine!
— reče Sumner.

Sjedeći za stolom, nagne se natrag i ocjenjivački zagleda u Sandersa koji je upravo ušao u brvnaru i zatvarao za sobom vrata.

Na poručnikovu se licu zaledi pobjedonosni smiješak.

— Što to znači?

— Dakle, izvršili ste veliko djelo, Sanderse — promrmlja Sumner, neprijateljski ga gledajući, dok se istodobno trudio da mu glas ostane miran. — Vjerojatno ćete dobiti odlikovanje, a novinari će vas proglasiti herojem ove zemlje. Pripazite samo da ne ngrabusite kad se netko počne raspitivati i pronađe nekoga tko zna prave odgovore.

— Nije mi jasno što hoćete — odvratila Sanders i sjedne.

— Nije vam jasno? Onda sam vas, očito, precijenio — reče Sumner i nagne se naprijed. — Kazali ste mi da ćete potražiti mješanca, a ne da namjeravate istrijebiti Kiove. Zbog kakva razloga, s kojim pravom? Ne mislite li da će ta pitanja zanimati i neke druge ljude? Zbog kakva razloga može poručnik američke konjice narediti da se u rezervatu spali indijansko selo čiji su stanovnici gotovo ne-naoružani?

— Crvenokošci su mi se suprotstavili — reče Sanders. — Nisu mi htjeli predati mješance.

Međutim, on je bio negdje u blizini. Umalo smo ga uhvatili.

— Umalo ste ga uhvatili, ali ga ipak niste šćepali. No uhvatio sam ga ja — samozadovoljno se Sumner kucne prstom po prsima.

— On je ovdje?

— To sada nije važno — odvratila Sumner. — Kako ste mogli izazvati takvu gužvu? Odakle vam pravo? Zar su vam vrane popile mozak?

— Trebalo je začepiti gubicu crvenokošcima! — reče Sanders. — Trebalo im je pokazati tko je ovdje gazda. Više se neće usuditi kazati da ih varamo. Šutjet će kao zaliveni. Za sva vremena.

— Trebalo je to učiniti potajno, u tišini — napomene mu Sumner. — Vi ste obična budala, Sanderse!

— Kako to razgovarate sa mnom? — uzruje se Sanders. — Ja sam oficir...

— Vi ste nalickan majmun! — odbrusi mu Sumner. — Lako biste nas mogli sve povući u ponor. Ako sada doputuje ovamo istražna komisija, propali smo.

— Zbog nekoliko ušljivih crvenokožaca neće nitko uzvitlati prašinu — reče Sanders koji kao da se najednom pokolebao i izgubio prijašnju sigurnost.

— Vi nemate pojma o tome — reče mu gnjevno Sumner. — Što vi znate o vašingtonskoj administraciji? Što znate o poslaničkim brbljarijama? Ondje se priča kako treba pomoći Indijancima, stvoriti od njih ravnopravne američke građane i tako dalje. Izišli ste tek prije godinu dana iz vojne akademije u West Pointu. Vi ne znate ništa. Grdno sam pogriješio što sam

se uortačio sa žutokljuncem poput vas.

— Sumnersu, ne možete tako razgovarati sa mnom! — vikne uzbuđeno Sanders.

— Mislite da ne mogu? Mogu, mogu! Naime, i ja sam u opasnosti! — odvrati Henry Sumner, digne se i zaobide stol. — Kad se Indijancima u rezervatu dogodi nešto, onda to odmah privuče pažnju, pojave se ljudi koji žele sve ispitivati. Kopka se i kopka, dokle god se nešto ne iščeprka. A što bi se ovaj put moglo izvući na vidjelo, poručniče?

Sanders ne odgovori.

— Naš svjedok je u skladištu — nastavi Sumner. — Došao je noćas s jednom mladom Indijankom i ispričao mi sve. Momku je, zaista, sve poznato. Mogu vam ga predati, Sanderse. Zove se Toro Kane. Vrlo je snažan, mora se priznati. Policajci su ga jedva jedvice svladali. Opasan je. Vidio je štošta, a ono što nije vidio, odgonetnuo je. Ne znam što namjeravate učiniti s njim. Bude li dobio priliku da se raspriča, bit će nam vrlo neugodno. Naći ćemo se u nezgodnom položaju. Možda mu se u početku i neće povjerovati, ali će se s vremenom ustanoviti da ima istine u njegovim riječima. Uvijek to tako završi.

— Neće stići živ u Camp Angura — reče odlučno Sanders.

— Kako ćete to ostvariti?

— Dobit će priliku za bijeg — odgovori Sanders. — Pritom ću ga ustrijeliti.

— Zamisao nije loša, Sanderse — blijedo se Summer osmjehne. — Potrudite se da sve bude kako treba. Dobro ste to smislili. Međutim, što će biti s onom dvojicom iz vaše pratnje?

— Oni ne znaju ništa. Samo izvršavaju naredbe — podigne Sanders obrve i malo nabere nos. — Obojica su glupi. Bijedni, priprosti vojnici. Čak i kad bi pročitali moju namjeru, šutjeli bi kao zaliveni, jer ne žele nатовariti sebi na vrat nikakve nevolje.

— A ako on ne nasjedne na vašu podvalu? — zapita Sumner. — Ako ne pokuša pobjeći?

— Već ću ga nekako srediti — odgovori Sanders. — Do Camp Angura neće stići živ. Uostalom, rekli ste mi da je opasan. Pravi tigar. Takvi se ljudi bore uvijek, čak i onda kad nemaju nikakvih nada. Pokušavaju sve ne bi li se spasili. On će pokušati pobjeći, možete biti čvrsto uvjereni u to. A ja ću ga ustrijeliti.

Zlobno se naceri pri toj pomisli.

Sumner ga je hladno promatrao.

— Pođite sa mnom — reče mu tada. — Hajdemo po njega.

Krene prema vratima, a Sanders pođe za njim.

U dvorištu su čekala oba vojnika koji su dopratili Sandersa. Ostatak odreda već je poslao u Camp Angur. Za ono što je namjeravao nije mu bio potreban gotovo nitko.

Oba su vojnika izgledala umorno. Nisu još imali priliku da se operu. Na licima su im još bili tragovi baruta, a na uniformama krvave mrlje.

Kad im je poručnik dao znak, priključiše se njemu i agentu.

Pred skladištem u kojem je bio zatvoren Toro stajala su dva rezervatska policajca. U blizini su Sam Stone i Bill Roger istovarivali stvari s jednih kola. Znatiželjno su pogledavali prema spremištu.

Ušavši u skladište, Sumner povede poručnika i vojnike između hrpa sanduka prema jednim vratima.

— Evo, on je tu unutra — reče, otkvači zasun i pritisne kvačku.

Kad je otvorio vrata, skoči prema njemu Toro, naleti na njega i sruši ga. Budući da je naletio na njega svom težinom, Sumner je udario leđima o Sandersa te srušio i njega na pod.

Međutim, i Toro je pri tome pao, a vojnici iz Sandersove pratnje smjesta ga ščepaše i grubo podigoše na noge. Dobio je udarac u želudac, tako da se skvrčio, a zatim su ga izvukli u dvorište.

Otresajući prašinu s odjeće, Sanders i Sumner krenuše za njima.

— Zaista je tvrd orah — prozbori Sanders i naceri se Sumneru.

Ne obazirući se na te riječi, agent prođe bezizražajna lica mimo poručnika. Jedan je rezervatski policajac upravo doveo Torova konja.

Sanders se samouvjereno raskorači pred Torom kojega su čvrsto držala oba vojnika.

— Ime! — vikne.

Toro ne odgovori.

Sanders ga snažno ošamari desnom rukom, tako da mu je glava poletjela natrag i opet ga zaboljela.

— Kako se zoveš? — izdere se Sanders.

Toro ne odgovori ni ovaj put.

— Zove se Kane — javi se odostraga Sumner. — Toro Kane.

Sanders se žustro okrene, očito se razljutivši zato što ga je Sumner omeo u onome što je započeo.

— Mislim da bi najbolje bilo da odvedete zatvorenika na saslušanje u Camp Angur — reče Sumner.

Zatim pride Sandersu, uhvati ga za ruku i povede do korita za napajanje konja.

— Što je sada, dovraga? — progunda Sanders. — Što se događa?

— Ništa — odgovori mu Sumner. — Ne sviđa mi se vaš način, Sanderse. Najprije ste navalili na selo, a sada izvodite ovu predstavu pred rezervatskim policajcima, koji ionako ne znaju što se zbiva, kao i pred svojim vojnicima. Svi su vaši postupci suviše upadljivi. Suviše! Vjerujte mi, grdno griješite.

— Moram ga izazvati — odgovori Sanders. — Htio bih ga navesti da iskoristi prvu priliku za bijeg.

— Činite što hoćete. Samo ne u agencijskom društvu — reče mu Sumner. — On je ubojica, pa će biti optužen i dobiti zasluženu kaznu. No ovakva je predstava suvišna. Ako želite brzo stvoriti karijeru i upasti u oči, niste se smjeli upustiti u usputne poslove. U takvim je poslovima potrebna tajnovitost, Sanderse.

— Ma, idite dovraga! — odbrusi mu Sanders. — Oslobodit ću nas ovog mješanca, a hoću li i ubuduće surađivati s vama, o tome ću još vrlo pažljivo razmisliti.

Ne pričekavši odgovor, okrene leđa agentu i vrati se k Toru i obojici vojnika.

— Uhapšeni ste — progovori ukočeno. — Optuženi ste zbog dvostrukog ubojstva. Ustrijelili ste agencijskog službenika Wila Huntera i jednog pripadnika rezervatske policije. Odvest ću

vas u Camp Angur. Ondje ćete ostati u zatvoru dok se ne razjasni vaš slučaj i završi suđenje – završi, pa se obrati vojnicima: – Metnite ga na konja.

Sagne se, izvuče nož i prereže Toru spone oko nogu. Zatim mu zađe iza leđa i povuče nekoliko puta konopac kojim su mu bili svezani zglavci.

Tora zabole ruke, ali istodobno osjeti da je uže malo olabavilo. Upita se zar poručnik nije opazio što je učinio. Nije bio nacistu s njim. S jedne se strane taj mladi oficir doimao kao da vrlo dobro zna što hoće, kao da ništa ne čini bez razloga i o svakom svom potezu promisli unaprijed, a s druge je strane izgledao vrlo nagao i neiskusn. Toro nije znao što da misli o njemu.

Neupadljivo trzne nekoliko puta konopcem oko zglavaka i izneda shvati da se može osloboditi. Kad su ga vojnici prisilili da se popne u sedlo, najjednom mu padne na pamet pomisao da poručnik možda baš to i želi.

On zna previše. Postao je opasan svjedok. Ako mladi poručnik sudjeluje u varanju Indijanaca, onda nipošto ne želi da Toro dospije pred sud i progovori. Ne želi ga živoga dovesti u Camp Angur.

Možda ga namjerava ubiti negdje na putu. Pri pokušaju bijega!

Toro ponovo trzne konopac i zaključa da bi se, ako se potrudi, mogao osloboditi.

Opazi da Henry Sumner predaje oficiru njegovo oružje. Zaključa da mora biti vrlo oprezan. Ako ga Sanders namjerava nasamariti, nipošto mu ne smije olakšati posao. Ima soli u gla-

vi i nesumnjivo je iskusniji od toga mladog oficira. Vidjet će se tko je domišljatiji.

Pa ipak, premda je čvrsto vjerovao da ga poručnik želi ubiti pri pokušaju bijega, Toro je namjeravao iskoristiti prvu povoljnu priliku.

Uostalom, sasvim je svejedno hoće li ga već danas ustrijeliti poručnik Sanders ili će ga za nekoliko tjedana objesiti u Camp Anguru.

XI

Ulogorili su se u sjeni velike stijene. Sunce je bilo već daleko na zapadu i više nije pržilo. Vrućina je za proteklih sati uklonila tragove noćasne obilne kiše.

Sjedeći podalje od vatre što su je zapalili vojnici, Toro se naslanjao leđima na jedan poveći kamen. Ispružio je noge i gledao prema vatri.

Zaustavili su se ovdje prije jednog sata, iako se činilo razumnim da produže i tokom noći stignu u Camp Angur. Budući da je poručnik Sanders naredio da se zaustave, u Toru se samo pojačala sumnja da ga Sanders ne želi dovesti živoga u vojnu utvrdu.

Zapazio je već da je Sanders sve nervozniji. Momak je žurno hodao amo-tamo, bez razloga se derao na obojicu vojnika i svaki čas uznemireno pogledavao Tora.

Međutim, Toro je hinio da ne vidi ništa. Držao se opušteno, kao da se potpuno pomirio sa sudbinom. Naslonjen na veliki kamen, gotovo neprimjetno je micao ruke i strugao konopcem o oštri brid stijene.

Uže se olabavilo tako da je bio uvjeren da bi ga mogao smjesta skinuti ako bi htio. No čekao je. Strpljivost bijaše vrлина koju je naslijedio od svojih indijanskih predaka. Kucnut će njegov trenutak. Znao je to. Sudeći prema svemu, poručnik je očekivao da će on baš sada pokušati pobjeći. Nije mu bilo ni nakraj pameti da mu učini tu uslugu.

I on je bio još mlad, tek u trećem desetljeću, vjerojatno Sandersov vršnjak. Međutim, odrastao je u divljini i već se kao dijete morao boriti za pravo na život. Dobro se snalazio u nepogodnim situacijama i stekao iskustvo kakvo nemaju ni mnogi osamdesetogodišnjaci.

Vojnicima će kad-tad popustiti pažnja, umorit će se. Dogodit će se to i Sandersu. Tada će kucnuti njegov trenutak. Dotada mora mirovati i izložiti se opasnosti da mu netko pregleđa spona. Doduše, vjerovao je da ih nitko neće nadzirati.

Kad je Sanders ponovo prošao mimo njega, otišao do konja kao da ima ondje nekakva posla i potom se vratio k vatri, sreće im se oči. Torovo je lice bilo bezizražajno, dok se na Sandersovu jasno odražavala napetost. Uznemireno je žmirkao. Toro je bio zadovoljan onim što je vidio. Sanders je ostavljao dojam čovjeka koji je izmislio određenu igru, ali sve manje vlada njezinim pravilima. Kao da su mu postepeno izmicali iz ruku konci.

Sanders napokon prostre sebi ležaj podalje od vatre i spusti se na nj. Izvadio je iz bisaga nekakvu knjigu i stao je prelista-

vati, ali očito nezainteresiran za nju.

Vojnicima se, očito, njegovo držanje nije činilo čudnim. Sjedili su kraj vatre i vrlo glasno razgovarali o napadu na indijansko selo. Koliko se moglo zaključiti, uživali su u tome. Pričali su o ženama koje su panično bježale pred njima i žalili su što se nisu stigli pobliže pozabaviti njima.

Toro se trudio da ih ne sluša. Mislio je na Quarunhu. Pitao se što će biti s njom. Istini za volju, u duši nije nimalo sumnjao da će bijelci i nju ukloniti. Vjerojatno će se za to pobrinuti Henry Sumner, jer bi inače i nju predao Sandersu.

Možda je već mrtva? Koga je briga za nekakvu Indijanku, pogotovu sada kada joj je pola plemena pobijeno? Njezin život vrijedi još manje nego njegov.

Smračilo se. Poručnik Sanders zaklopi knjigu, spusti je i opet ustane. Letimice pogleda Tora. Kao da mu se u očima već vidio očaj. Kad je smotao cigaretu i posegnuo za zapaljenom grančicom ruke su mu drhtale.

— Ugasite vatru — naredi, ali mu glas nije bio odrješit kao inače. — Krenut ćemo dalje rano ujutro.

Okrene se, pogleda još jednom Tora i onda pođe prema svom ležaju. Ondje rasporedi stražu. Odlučio je stražariti posljednji.

Vojnici razbacaju nogama žeravicu i potom pripreme sebi ležajeve. Jedan uzme pušku i sjedne na kamen između Tora i ugase vatre.

Naslونivši se opet leđima na kamen, Toro je, samo napola sklopivši oči, pažljivo proma-

trao stražara. Bio je uvjeren da poručnik Sanders neće ni za tren zaspati.

Na vedrom se nebu pojavilo bezbroj zvijezda. Toro je vrlo oprezno micao ruke. Konopac mu je već skliznuo preko palčeva.

Malo okrene glavu. Konj je bio nepunih deset metara od njega, i to nesputanih nogu kao i vojnički konji.

Jedina neprilika bijaše u tome što nije imao oružja, niti ga se mogao dočepati pri pokušaju bijega. Revolver mu je kod Hanka Sandersa. A i puška. Ako bi najprije napao stražara, kako bi njemu oduzeo oružje, bilo bi to suviše opasno.

Opusti se. U duši je bio potpuno smiren. Pustio je da prolazi vrijeme.

Za nepun sat začuje glasno hrkanje drugog vojnika. Stražaru bi svaki čas klonula glava na prsa. Događalo mu se to sve češće.

Toro pogleda prema Sandersu. Poručnik je ležao na boku i činilo se da je zadrijemao.

Neupadljivo skinuvši konopac, Toro počne trljati zglavke, ne pomaknuvši se.

Napnu mu se mišići. Pipajući desnom rukom tlo iza sebe, pronađe kamen velik poput jajeta i stegne ga. U trenutku kad je stražaru ponovo klonula glava na prsa, skoči na noge i jurne prema konjima.

U dva-tri skoka našao se kraj ridana. Iza njega se nije ništa dogodilo. Nehotice uvuče glavu među ramena kad se sagnuo i hitro pritegnuo kolan. U istom času začuje iza sebe Sandersov pospani povik.

Ne oklijevajući ni za tren,

skoči u sedlo i prodorno vikne tako da su vojnički konji prestrašeno odskočili ustranu, a onda podbode ridana petama.

— Stoj! — vikne stražar.

— Pucajte, budale! — izdere se Sanders.

Odjeknuše hici. Toro ugleda u tami sijevanje narančastih plamičaka iz cijevi. U međuvremenu se i drugi vojnik digao.

Stražar potrči prema ridanu, a Toro podigne desnu ruku i baci kamen.

Na svoje iznenađenje, pogodi cilj. Kamen udari vojnika u prsa i sruši ga na zemlju. Jaukao je i valjao se po tlu.

Raskoračivši se kraj zgužvanih gunjeva, Hank Sanders je držao u ruci veliki kolt i ubrzano pucao.

Toro se priljubi konju uz vrat, čudeći se što ga nije pogodio nijedan metak. Preskoči ostatke vatre i odjuri u noć.

Čuo je iza sebe Sandersa kako se dere iz svega glasa, naređuje vojnicima da smjesta krenu u potjeru i potraži svog konja. Slušajući ga, Toro nije mogao suzdržati smiješak, premda još nipošto nije izmakao opasnosti.

Sanders je sve vrlo lijepo smislio, no događaji su krenuli sasvim drugim tokom. Stoga nije čudno što ga je sada uhvatila panika. Za njega je sada štošta bilo na kocki. Kud puklo da puklo, mora ukloniti Tora ako želi spasiti svoj čin i karijeru.

Začuvši iza sebe brz konjski topot, Toro se okrene u sedlu i opazi da su se vojnici i Sanders popeli na konje i krenuli za njim. Stekao je već priličnu prednost i nadao se da će je zadržati.

Doduše, nema oružja, ali više nije svezan i ima pod sobom konja. Slobodan je. To je zasada dovoljno.

Treba da se najprije otaras progonitelja, a onda će najbracim putem pobjeći iz rezervata. Tek tada će se osjećati sigurnim.

XII

Dojahali su sa zapada. Činilo se kao da jašu ravno iz rumenog sunca. Nasuprot zapaljenom obzorju ocrtavali su se samo kao sjenke.

Na čelu je jahao Calzana, a za njim mladi ratnici. Većina ih je sada imala puške, a neki i revolvere. Mržnja koja ih je ispunjavala i tjerala u nove pothvate bila je snažna kao i prvog dana. Na nekim farmama u okolini nitko nije preživio njihove napade.

Calzana je postupio lukavo. Napadajući osamljene posjede, ubio je dvije muhe istim udarcem. Dočepao se oružja i bolje opremio svoje ratnike, a istodobno im je ulio i samopouzdanje. Borili su se i pobjeđivali. Nisu to bile nikakve velike pobjede, jer su ih postigli protiv neiskusnih, iznenađenih farmara, no svaki je uspjeh bio itekako važan za mlade Kiove kojima se grozota krvoprolića zavukla duboko u kosti. Pobjede su ih ohrabrile. Sada su bili dobro naoružani i spremni za napad na agenciju. Calzana se zakleo da će je srušiti sa zemljom.

Kad su u predvečerje ugledali pred sobom agencijske brvnare, Calzana podigne desnu ruku.

Iza njega se ratnici rašire u

lepezu i odlučno produže prema brvnarama.

Bili su udaljeni od njih još samo stotinjak metara kad su se u dvorištu okupili rezervatski policajci pod Snakemanovim zapovjedništvom. Neko su vrijeme stajali kraj ograde, a kad su se Kiove nastavili približavati, iznenada se povukoše i nestadoše u skladištima.

Pedesetak metara od brvnare Calzana zaustavi ratnike i produži sâm prema ogradi. Tek ondje se zaustavi. Nije se obazirao na pušcane cijevi što su izvirile kroz prozorčice obaju skladišta i uperile se u njega.

Sjedio je uspravno u sedlu, gol do pojasa. Lice mu bijaše nepomično. Premazao ga je jakim bojama. Kosu je ispleo u pletenice, koje su mu s lijeve i desne strane sezale do mišićavih ramena.

Tada se otvore vrata male brvnare između skladišta i iziđe Henry Summer.

Ostavljao je dojam kao da je previše popio. Nije bio baš sasvim siguran na nogama. Na čelo mu je palo nekoliko pramenova sivkaste kose i malo su mu se zarumenjeli obrazi. Kad je preko ograde pogledao dugačak niz ratnika i potom Calzanu, vidljivo se uznemirio.

Polako iziđe iz sjene pred brvnarom i zastane na dvorištu. Zakvačivši palce za široke naramenice hlača, pokuša zadržati smirenost i samouvjerenost, ali mu to ne pođe za rukom.

— Što hoćete? — zapita.

Želio je da mu glas zvuči odlučno, ali mu se želja ne ispunila. Bojao se. Poručnik Sanders je pretjerao, znao je to.

Sumner bijaše iskusan. Radio

je već u raznim rezervatima kao državni službenik, imajući zadatak da se brine o Indijancima. Varao je razna indijanska plemena, ali je uvijek znao dokle smije ići da se kobno ne zaplete u mrežu.

Ovaj su put prevršili mjeru. Slutio je da će baš on ispaštati među prvima zbog toga. Strahovao je da će se dogoditi nekakvo zlo; ili će vlasti poslati istražnu komisiju ili će se Indijanci pobuniti.

Sada su se strahovanja ostvarila. Pojavili su se Kiove, te je Summer proklanjao dan kad je odlučio surađivati s mladim, neiskusnim, pohlepnim i bolešno ambicioznim poručnikom Hankom Sandersom i pljačkati Indijance.

— Što hoćete? — ponovi on.

— Pravdu. Hoćemo pravdu, Sumneru — odgovori Calzana.

— Uvijek sam bio pošten prema vama — reče Sumner. — Ne može mi se ništa prigovoriti.

Iz skladišta iziđu Sam Stone i Bill Roger. Zaustavivši se na pristojnoj udaljenosti od Sumnera, usplahireno su se osvrtni oko sebe.

— Nijedan bijelac nije pošten prema nama — odvrati Calzana. — Sve ste nas prevarili — doda i pokaže Stonea i Rogera.

— Oni su tvoji ljudi, Sumneru. Ubili su Ez-ke-hima koji je otkrio vašu prijevaru. Upali su u naše selo s Čikasima, takozvanim policajcima, vrijeđali nas, prijetili nam i zlostavljali nas. Više ti ne vjerujemo, Sumneru. Ti si sve to znao. Ti si poput njih. Još gori. Oni nas nisu nikada varali. Oni su uvijek postupali loše s nama i nisu tajili da nas mrze. Ti si se, međutim, vladao

tako kao da si nam prijatelj. Ne samo što si nas varao i pljačkao nego si i lagao. Mnogi među nama pouzdali su se u tebe. Otvoreno ti kažem, ti si nitkov, Sumneru.

— Ne znaš što govoriš, Calzana — nemoćno Sumner slegne ramenima. — Doznao sam već što se dogodilo. Razgovarat ću s vojnicima iz Camp Angura. Znam da je grozno ono što ste doživjeli, ali budite razumni. Ja sam vam prijatelj, premda mi privremeno ne vjerujete. Pobrinut ću se da se sve uredi, vidjet ćete.

— Možeš li uskrsnuti pobijene, možeš li oživjeti našeg poglavicu Taryenua, možeš li dići naše mrtve žene i probuditi smijeh naše mrtve djece? Ti si lažljivac, Sumneru. Što god nam govorio, ne vjerujemo ti više ni riječi. Ni jednu jedinu riječ.

U tom času Bill Roger podigne revolver i iznenada opali.

Opazivši njegovu kretnju krajičkom oka, Calzana se poguri u sedlu, te ga metak ne pogodi. Istodobno prinese pušku rame-nu, nacijsa i opali.

Bill Roger krikne kad ga je zrno pogodilo u desno stegno i srušilo na zemlju.

U sljedećem trenu okrene Calzana naglo konja i jurne prema svojim ratnicima. Već poslije nekoliko sekundi krenu Kiove u napad, poredani u širokoj lepezi.

Gledajući ratnike kako jašu u galopu prema brvnarama, Henry Sumner je stajao kao okamenjen nasred dvorišta. Ispuštali su kratke, jezive, prodorne krikove. Sjeti se jedinog indijanskog napada koji je doživio u ži-

votu. Tada je jedva jedvice spasio glavu.

Kad je započela pucnjava, okrene se i potrči, kao da mu pod petama gori, prema agencijskoj staji.

U istom času zapucaju rezervatski policajci. Sam Stone je podigao Billa Rogera i povukao ga u zaklon iza Sumnerove brvnare.

Kiove su stigli već do ograde. Deset ili petnaest ratnika potjera konje preko nje i uskoči u dvorište. Dvojica se, pogodeni mecima, sruše sa sedala. Ostali se nastave nepokolebljivo boriti.

Meci su razbijali prozorska stakla na tisuće komadića. Nekoliko se ratnika penjalo spretno na krov obaju skladišta.

Calzana je bio među prvima koji su upali u dvorište.

Potjera konja za Samom Stoneom i Billom Rogerom. Kad ih je sustigao, nagne se iz sedla i zamahne ratnom sjekirom.

Okrenuvši se i pogledavši smrti u oči, Sam Stone zakriješti kao da je poludio. Oštrica sjekira udari ga po potiljku i za uvijek ušutka.

Pošto ga Stone, više nije podupirao Bill Roger se, budući da mu je noga bila prostrijeljena, odmah sruši. Ležeći na tlu, izbezumljeno je zaurao kad je Calzana potjerao konja preko njega. Pogodi ga u glavu lijevo prednje kopito, te nemoćno klone na zemlju.

Za to su vrijeme Calzanovi ratnici navaljivali na skladište.

Iznenada izjuri iz staje jedan konj. U sedlu je sjedio Henry Sumner i čvrsto se držao za vrat konja. Premda su pucali na njega, nije ga pogodio nijedan

metak, pa je uspio pobjeći u nizinu.

Ubrzo borba završi. Na tlu su ležala mrtva trojica Kiova, a dvojica bijahu lakše ranjeni.

Ratnici su izvlačili iz skladišta rezervatske policajce. Nježno ih udarali šakama i trgali im s bluza mjedene značke.

Naposlijetku izvukoše Snakemana. Na čelu mu je zjapila velika rupa i krvarila, ali nije jaknuo ni jedan jedini put. Lice mu je bilo ukočeno i bezizražajno.

Calzana se nagne u sedlu naprijed i zagleda u njega s mnogo mržnje.

— Ti si izdao svoj narod! — vikne. — Urotio si se s bijelim nitkovima, izvršavao njihove naredbe i pomogao im da nas varaju. Gori si nego bilo koji bijeli podlac u ovoj zemlji.

— Vi, Kiove, zaista ste glupi — reče Snakeman. — Svi ćete izginuti.

— To nećeš doživjeti — reče Calzana.

Zamahne ratnom sjekirom, a Snakeman instinktivno uvuče glavu među ramena. Međutim, oštrica sjekire ga nemilosrdno pogodi i sruši u prašinu.

Posvuda zapraskaju hici. Kiove su ubijali rezervatske policajce iz njihovih vlastitih pušaka.

Dok je sunce tonulo na zapadu, nad brvnarama se lelujaao oblak smrdljivog barutnog dima. Dvorište je bilo prekriveno poginulima.

— Neka se isprazne skladišta! — naredi Calzana. — Sve ćemo natovariti na kola i odvesti u selo!

Uspravi se u sedlu.

— Braćo! — uzvikne tada. —

Eto, uvjerali ste se da bijeli čovjek nije nepobjediv! Mi se možemo boriti i možemo pobjeđivati! Ništa nas neće zaustaviti! Otjerat ćemo bijele pse onamo odakle su došli.

Odgovore mu oduševljeni povici. Ratnici su podigli oružje i zaneseno mahali njime.

A onda odu u skladište. Ubrzo ih se pojavi nekoliko, vodeći Quarunhu. Pronašli su je u jednom podrumu.

Calzana se prodorno zagleda u nju. Nije izbjegavala njegove oči. — Dojahala si ovamo s bljedolikim? — zapita je on.

— Jesam — odgovori Quarunha.

— Bila si s njim kad su se pojavili vojnici i spalili naše selo?

— Jesam.

— Gdje je on sada? — upita Calzana.

Zapazila je da su mu oči vrlo hladne i znala je da je odsada neće više nijedan Kiova poštovati. Međutim, to joj je bilo sasvim svejedno. Bila je izgladnjela, žedna i iscrpljena. Nije imala ni toliko snage da pokrije razgolićena prsa. Kosa joj je bila raščupana, a pod lijevim je okom imala tamnomodru oteklinu.

— Ne znam — odgovori. — Agent Sumner nam je lagao. Prevario nas je. Čikasi su odveli Tora

— Kad natovarimo hranu na kola, vratit ćeš se na njima u selo — reče Calzana.

— Je li mi otac preživo?

— Da, Ulkato je živ — odgovori Calzana. — Ranjen je. Potrebna si mu.

Okrene konja i odjaše do kola koja su ratnici izgurali iz spre-

mišta. Upravo su na njih tovarili živežne namirnice.

Gledajući za njim, Quarunha se osjećala izgubljenom, nemogućom i osamljenom. Pomislivši na Tora, upita se što je s njim. Možda je već mrtav.

Posvuda su gorjele baklje. Sunce je zašlo, pa se smračilo.

Quarunha ode do ograde i sjedne na nju. Ostane tu, utonuvši u misli, dok se nisu provezla mimo nje kola s hranom. Tada skoči na noge i uzvere se na prva kola. Nijemo je gledala pred sebe dok su se vozili u mrak.

Po dvorištu su trčali ratnici i polijevali petrolejem zidove građevina.

— Spalite sve! — odjekne kroz noć Calzanin zvonki, zapovjednički glas. — Neka agencija izgori! Neka bude tako kao da nije nikada ni postojala! Ne smije se više nikada sagrađiti!

Jedan ratnik baci baklju u lokvu petroleja, te odmah bljesne plamen. Munjevito se širio i stvarao blještavu buktinju u crnoj noći. Plameni su se jezičci pohlepno penjali po skladištima i Sumnerovoj brvnari.

Okolica se rasvijetlila kao da je dan. Posvuda su eksplodirale bačve petroleja. Pomahnitala se vatra odražavala u rijeci. Uto se uruši krov jednog skladišta. Vatra zahvati i mrtva tijela što su ležala blizu brvnara ili bila polivena petrolejem. Zasmrdi sprženo meso.

Svi su ratnici sjedili na konjima. Prisvojivši opremu rezervatske policije, bili su izvrsno naoružani. Obasjani vatrom, mahali su, opijeni pobjedom, novim puškama.

— Zemlja je naša! — vikne

Calzana i glasom nadjača pucketanje vatre. — Bijelci su nam je oduzeli, a mi ćemo je sada opet vratiti u svoje ruke!

Odgovori mu burno odobravanje. Slušajući ratnike oko sebe, on ispruži uvis desnu ruku.

— Odjahat ćemo do utvrde bijelih vojnika! — vikne. — Oni su ubili naše nemoćne suplemenike! Treba da plate za to svojom krvlju!

Okrene konja i projaše između dvaju zapaljenih tijela prema rijeci. Mladi mu se ratnici odmah pridruže.

Oko vatre je bilo užasno vruće. Nad rijekom je puhao vjetar i nosio preko dvorišta užaren pepeo. Kovitlao se gust dim.

Calzana potjera konja preko gaza, a ratnici su ga slijedili. Ispod kopita je visoko štrcala voda. Popevši se uz strmu obalu na drugu stranu, odjuriše u noć, dok se iza njih sve pretvaralo u pepeo.

Nad zgarištem su još prije svitanja počele kružiti vrane.

XIII

Toro je jahao kroz jutarnju maglicu. Kad god bi se okrenuo u sedlu, nije mogao vidjeti progonitelje, ali ih je čuo. Neprestano je čuo topot njihovih konja. Bili su blizu. Tokom noći znatno su smanjili njegovu prednost.

Osjećao se premorenim. Boljelo ga je cijelo tijelo, što je bila posljedica teških udaraca koje je dobio. Pri svakom ridanovom koraku sijevali su mu bolovi sve do korijena kose. Svaki bi put najradije jauknuo na sav glas.

I konj se iscrpio. Galopirao je satima i sada je bio na izmaku snaga. Već je posrtao.

Toro se osjećao kao progonjena divljač. Bio je bez oružja i imao samo iskustvo, izdržljivost i želju da preživi. A to je u tim trenucima istini za volju, bilo vrlo malo.

Na istoku se počne razilaziti maglica. On se osvrne oko sebe i potraži pogledom kakav zaklon. Nije ga vidio nigdje. Jahao je kroz stepu koja bijaše ravna poput ploče stola.

Sve dok maglica prekriva zemlju kao mliječna koprena, ima nade za njega. Ali kad iziđe sunce, više neće biti spasa.

Potcijenio je mladog poručnika. Činilo se da je Sanders, našavši se u očajničkom položaju, stekao neslućene sposobnosti. Uporno je slijedio s vojnicima Torov trag i očito su sva trojica izvlačila svu snagu iz svojih konja.

Pred Torom se pojavi uzvisina. On potjera iscrpljenog ridana uzbrdo i ugleda gust šiprag na čijem su rubu ležala dva debela hrasta što ih je srušila munja.

Skrene konja prema šikari i skoči sa sedla. Onda se sagne i pokupi s tla nekoliko kamena. Znao je da je to smiješno, ali nije htio potpuno praznih ruku dočekati Sandersa i njegove vojnike.

Uto se razbije maglena koprena. Toro ugleda sa nepunih stotinu metara trojicu jahača. Nemilosrdno su šibali konje i nisu im dopuštali da uspire korak. Sandersu se radilo o životu i smrti. A i Toru. Međutim, Sanders je u tim trenucima imao kudikamo veće nade.

Jedan vojnik podigne desnu ruku i pokaže prema brdašcu. Spazio je Tora.

Iako je znao da mu više nema spasa, Toro se nije nimalo uznemirio. Bio je sasvim hladnokrvan. Nije se bojao smrti, jer joj je već mnogo puta gledao u oči. Odavno je znao da neće umrijeti u krevetu.

Odvagne kamenje u ruci. Namjeravao se boriti do posljednjeg daha. Htio je, iako mu se to činilo gotovo nemogućim, povesti sa sobom u smrt bar jednog protivnika, najradije oholog poručnika. Namjeravao mu je kamenjem smrskati glavu, makar mu to bilo posljednje u životu.

— Pucajte! — vikne Sanders, držeći već u šaci revolver. — Ustrijelite ga kao psa!

Vojnici potjeraju konje uz obronak, a Toro se baci u zaklon iza srušenih debala.

Prasnuše hici. Zlokobno fijuknuvši, meci se počnu zabijati u drvo, otkidajući koru i veliko iverje.

Toro pričekao dok mu se nije učinilo da su protivnici ispalili sve metke. Tada podigne glavu i opazi da su još samo petnaestak metara od njega. Baci prvi kamen, velik gotovo poput šake.

Svom snagom pogodi u prsa jednog konja. Ovaj prodorno i bolno zanjšti te se propne. Vojnik, podigavši ruke, odleti natraške sa sedla. Tresne na zemlju i, napola ošamućen, počne se dizati. Ali konj odskoči ustranu i zatim produži uzbrdo.

Vidjevši prestrašenog konja kako juri ravno prema njemu, Toro se hitro baci ustranu. Grozničavo je gledao kopita što su brzo grabila i razrogačene oči, a onda životinja već preskoči srušeno deblo iza kojega se

skrivao. Toro se prisebno baci naprijed i uhvati za navlaku u kojoj je bila puška. Konj se ritne, okrene, pokuša ga ugristi, a zatim jurne dalje. Snažno povuče za sobom Tora, ali Toro nije puštao navlaku. Otraga prasnuše opet hici.

U tom trenu popucaju napokon kožnati remeni. Konj odjuri mimo Torova ridana u gustu šikaru, a Toro padne u travu. Otkotrlja se. Tik pred njegovim licem meci izbrazdaju tlo.

Čim je mogao, Toro izvuče pušku iz navlake i prinese je ramenu.

U tom času poručnik Sanders i drugi vojnik okrenuše konje, a Toro opali.

Metak doslovce podigne vojnika iz sedla, tako da je nemoćno poletio kroz zrak i pao na zemlju kao vreća.

Vojnik, kojega je sa sedla srušio Torov kamen, skoči prema konju ubijenoga, grčevito se uhvati za uzde i podigne u sedlo. U galopu odjaše sa Sandersom do podnožja obronka.

Ondje se obojica zaustave i okrenu.

— Predaj se! — dovikne Sanders, a lice mu se zajapurilo. — Nikako se ne možeš izvući! Nikako ne možeš!

Toro ne odgovori. Sada je ipak, imao pušku, a Sandersu je ostao još samo jedan vojnik. Dođuše, to za Tora nije značilo ništa naročito, jer je ispraznio pušku i nije imao municije.

Hank Sanders ponovo potjera konja uz strminu, a vojnik ga je slijedio bez oklijevanja.

Toro se šćućuri u zaklonu i uhvati pušku za cijev. Upotrijebit će je barem kao toljagu.

Konjski se topot čuo sve gla-

snije, a onda mu dopre do svijesti spoznaja da taj topot ne može potjecati samo od dvaju konja.

Podigavši glavu, opazi da su se Sanders i vojnik zaustavili nasred obronka. Sa zapada su se približavali jahači.

Indijanci! Kiove!

Uzvitlala se prašina. Raširivši se u lepezu, jurili su kroz nizinu.

Sanders opsuje, opali prema njima i onda podbode konja. Pojuri nizbrdo, a vojnik ga je, također se uznemirivši, pratio u stopu.

Uspravivši se, Toro korakne preko debla i baci pušku.

Sanders i vojnik očajnički pokušase pobjeći Indijancima, ali im to ne pođe za rukom. Konji su im bili suviše iscrpljeni, pa im Kiove presjekoše put.

Obuzet užasom, Sanders ubrzano ispali sve metke iz revolvera, no ne pogodi nijednog ratnika, a onda baci prazni kolt prema Calzani kad se ovaj zaputio prema njemu. Calzana samo trzne glavu ustranu i izbjegne revolver.

Poručnika odmah okruži nekoliko ratnika. Sruše ga sa sedla.

Sanders izbezumljeno krikne. Padnuvši naglavce u travu, pucao je četveronoške po tlu. Lice mu se izobličilo od straha.

Uto odjekne hitac. Vojnik kraj Sandersa sruši se, prostrijeljene glave, u travu i ostane nepomično ležati. Pucao je sam sebi u sljepoočicu, svjestan toga da mu više nema spasa. Poručnik je užasnuto gledao njegove širom otvorene oči.

Kad je Toro dojahao s brdašca, upravo su dva ratnika podigla Sandersa na noge i povu-

kli mu ruke na leđa. Oficir zurla od boli kad su mu ovili oko zglavaka kožnate remene.

Kada je, dojahavši do Kiova i zaustavivši ridana, skliznuo sa sedla, Toro je u prvi čas imao dojam da će mu pokleknuti noge. Slabost potraje samo nekoliko sekundi, ali mu pokaže da je iscrpio gotovo svu snagu. Preletjevši pogledom po ratnicima, zapazi u mnogim očima neprijateljstvo.

Calzana ga, upravo sjahavši, kratko odmjeri pogledom.

— Quarunha je živa — reče tada.

— Hvala — odvrati Toro. — Baš sam te htio pitati.

— Bilo bi najbolje da je više nikada ne vidiš — izusti mladi poglavica.

— Možda si u pravu.

— Ona je Kiova — doda Calzana. — Pripada nama.

— A ja ne pripadam — reče Toro. — U pravu si. Ja ne pripadam nikamo.

Calzana ne odvrati ništa, već se okrene prema Sandersu kojemu je bluza na prsima bila razderana.

— Drago mi je što te vidim, bijeli poglavico — progovori, a na tankim mu usnama zatitra podrugljiv smiješak. — Ti si poglavica kod bijelaca, zar ne? Zaključio sam to po žutim prugama na tvojim ramenima. Zacijelo si nekakav velik poglavica kad smiješ ubijati žene, djecu i starce.

Sanders ne prozbori ni riječi. Toro zapazi da dršće, da pokušava nešto odgovoriti, ali ne može istisnuti iz grla nikakav glas. Potpuno se raspršila njegova oholost. Nemoćno je visio u rukama dvojice ratnika. Naduven i okrutan dok je ubijao

nedužne i nemoćne u indijanskom selu, sada je bio šaka jada.

— Postigao si veliku pobjedu — reče mu Calzana. — Mnogi su umrli. Hoćeš li biti isto tako hrabar kad budeš morao i ti umrijeti?

Dok je još izgovarao posljednje riječi, podigne ratnu sjekiru, što ju je držao u desnoj ruci, te ga udari njome u trbuh.

Sander se propne od boli i krikne. Na oči mu navru suze. A onda klone u rukama obojice ratnika koji su ga čvrsto držali. U prvi se čas činilo da će povraćati, a onda je počeo tiho cviljeti.

— Odvedite ga — reče Calzana i prezirno mu okrene leđa.

— Svucite ga i razapnite između četiri stupa. Zapalit ćemo mu vatru na tijelu.

— To bi bilo pogrešno — reče Toro.

Dosada je šutio i nije se htio miješati u to. Čim je progovorio, opsuje sam sebe zato što nije držao jezik za zubima.

Calzana se žustro okrene prema njemu.

— Što si rekao?

— Pogrešno bi bilo ubiti tog čovjeka — odvrati mu Toro. — On je upleten u prijevaru, u otimanje vaše hrane. Kako ćete dokazati vlastima bijelaca što se dogodilo ako pobijete sve koji su upleli svoje prste u te prljave poslove?

— Ja ne namjeravam ništa dokazivati vlastima bijelaca — odgovori Calzana. — Siti smo opravdavanja pred bijelcima. Hoćemo osvetu!

— Pomislite na svoje žene — reče mu Toro. — Ne možete se vječno boriti. Nitko to ne može.

Možda ćete sada i pobijediti, ali ćete prije ili poslije izgubiti, a tada će vas pitati zašto ste krenuli u bojni pohod. Kaznit će vas, a što god rekli, nitko vam neće vjerovati ni riječi. Međutim, zadržite li ovog čovjeka živog, moći ćete dokazati da su vas podlo varali. Sačuvat ćete svoja prava i izbjeći nova krvoprolića.

— Očito me nisi razumio, bljedoliki! — reče Calzana, a glas mu je sada bio pun mržnje i neprijateljstva. — Ja ne želim mir! Dovoljno smo se napatili otkad živimo u miru s bijelcima! Ja hoću krvoproliće!

— A ako poteče i krv tvog vlastitog naroda? — zapita Toro.

— U pravu je — umiješa se jedan ratnik. — Trebalo bi da Calzana ima na umu da budućnost našeg plemena ne može biti samo borba.

— Ako ne želiš da bijelci plate zbog onoga što su nam učinili i da ispaštaju, zašto si nam se pridružio? — odbrusi mu odmah Calzana, okrenuvši se prema njemu. — Uništili smo agenciju, a sada ćemo srazniti sa zemljom i vojnu utvrdu bijelaca!

— Pobijedili smo Čikase — reče ratnik koji se suprotstavio Calzani — ali vojnika ima mnogo više. Ako ih ne pobijedimo, osjetit će na svojoj koži osvetu bijelaca oni koje smo ostavili kod kuće, a mi im nećemo moći pomoći.

— Priznanje ovog čovjeka vrijedi više nego bilo kakva pobjeda — napomene Toro. — Trebalo bi da.

— Šuti, bljedoliki! — vikne Calzana tako gnjevno da mu se umalo prekinuo glas. — Više se

nikada nećemo pokoriti nikomu! Radije ćemo umrijeti.

— Trebalo bi da se posavjetujemo — reče ratnik kraj njega, a činilo se da je najstariji među Kiovama koji su se pridružili Calzani. — Nema smisla da odmah ubijemo bijelog oficira.

U Calzaninim očima bljesne mržnja. Za trenutak mu se od bijesa izobličili lice.

— Posavjetovat ćemo se — reče tada. — Gore na brdašcu. Ondje je baš prikladno mjesto. Dovedite tamo ovo bijelo pseto — doda i pogleda Tora. — Sačuvao si živu glavu, bljedoliki, a to možeš zahvaliti nama. Mislim da smo sada izravnali račune i odužili se za ono što si učinio za nas. Idi sada odavde. U ovom kraju nemaš nikakvih prijatelja.

Ne odgovorivši mu, Toro priđe Sandersovu konju i uzme s njega svoje oružje. Pritom zapaзи očajnički pogled mladog poručnika kojega su upravo vukli mimo njega prema brdašcu. Zakopča opasač oko bokova i polako krene za ratnicima.

Znao je da mu je Calzana sada neprijatelj, ali nije još ovdje završio svoje.

Nije tu bila riječ samo o Kiovama, koji će u okršajima gubiti ratnike, koji su preslabi da bi se mogli i dalje boriti, koji će trpjeti strašne posljedice zbog svoje pobune. Riječ je bila i o njemu. Proglasili su ga ubojicom. Progonit će ga i onda kad prijeđe preko rezervatske granice. Samo ako se dokaže da su Indijanci bili prevareni i opljačkani, moći će se on opravdati, moći će se spriječiti da se tiskaju tjeralice za njim i da bude nemilosrdno progonjen kao ubojica.

Želi li to ostvariti, potreban

mu je Sanders, jer je taj mladi oficir sudjelovao u prijevarama. Sanders zna da agencijski službenik Hunter i rezervatski policajac nisu podmuklo ubijeni, već su ustrijeljeni u samoobrani.

Stoga se Toro nipošto nije htio lišiti tog svjedoka, nije htio dopustiti da mu ga ubije častohlepan mladi poglavica, koji postupa brzopleto i nije svjestan posljedica svojih poteza.

Ratnici se okupiše oko srušenih debala na brdašcu. U sjeni grmlja ležao je na tlu Hank Sanders, a čuvao ga je jedan snažan ratnik.

Toro se zaputi prema indijanskim konjima. Nitko se nije obazirao na njega.

Calzana je stajao usred kruga svojih ljudi i govorio. Iako nije čuo njegove riječi, Toro je znao da će on naposljetku nametnuti svoju volju. Postigao je samo kratku odgodu za Sandersa. Kad se završi savjetovanje, Calzana će opet držati ratnike čvrsto u rukama. Ubit će Sandersa i potom napasti Camp Angur. A ondje mogu doživjeti samo poraz.

Zaobišavši konje, Toro polako krene uzbrdo. Onaj ratnik koji je čuvao Sandersa bio mu je sada okrenut leđima. I Sandersa je vidio sada odostraga. Još mu nitko nije obraćao pažnju. Svi su slušali Calzanin govor.

Nečujno se šuljajući kroz visoku travu, Toro je znao da mora poduzeti nešto. Već za nekoliko minuta moglo bi biti prekasno.

Podigavši ruke prema nebu, Calzana zašuti za trenutak. Sjedeći oko njega, ratnici poklicima izraze odobravanje. Nema

sumnje, uskoro će ga opet slijepo slijediti.

Toro uhvati dršku noža što mu je bio s lijeve strane pojasa.

Kad je debela drška noža udarila stražara po glavi, ovaj se još okrene i pogleda Tora u oči, a ona izgubi svijest i sruši se u travu. Toro se u jednom skoku nađe kraj Hanka Sandersa, sagne se, podigne ga i prereže mu sponu na rukama i nogama.

— Hajdemo! — promrmlja.

Uhvativši ga za ruku, povuče ga za sobom, hitajući nizbrdo.

Otkrili su ih tek kad su već stigli do konja.

Calzana je upravo završio govor. Opazio ih je kako trče i viknuo za njima. Ali Toro se ne osvrne, već gurne Sandersa tako da je naletio na jednog od indijanskih konja.

— Penji se! — vikne.

Uto odjeknu se prvi hitci s brdašca.

Toro skoči na svog ridana i povuče revolver prije nego što se našao u sedlu. Ispali nekoliko hitaca prema indijanskim konjima, a onda jurne sa Sandersom na jug.

Indijanski se konji, prestrašeni pucnjavom, rasprše i potrče uzbrdo, te tako presijeku put Kiovama koji su se digli i potrčali za bjeguncima. Odvoje ih od Tora i Sandersa.

Pucnjava se nastavi. Toro opazi da Sanders želi skrenuti konja na drugu stranu, te odmah uperi revolver u njega.

— Ostat ćeš uz mene, Sanders! — dovikne mu tako glasno da je glasom nadjačao topot konjskih kopita. — Inače ću te smjesta ustrijeliti!

Sanders ga pogleda, a u očima mu se odraze strah i mr-

žnja. Čvrsto se držao za grivu indijanskog konja. Odluči popustiti i ostati uz Tora. Zajedno su jurili u stepu, dok su iza njih Kiove hvatali konje, penjali se na njih i kretali u potjeru.

Toro vrati revolver u korice. Pred njima se pojavi jedna udolina, te su potjerali konje u nju i tako nestali Indijancima s vidika.

— Na zapad! — vikne Toro.

Skrene ridana i istodobno natjera indijanskog konja, na kojem je sjedio Sanders, da također krene na tu stranu. Sanders se ne pokušava oduprijeti. Jurili su kroz udolinu na zapad.

Kad su prešli oko kilometar i pol, teren oko njih postane opet ravan. Zaputili su se prema jednom šumarku. Okrenuvši se u sedlu, Toro više nije mogao vidjeti Indijance. Ubrzo je nestao sa Sandersom u šumi.

Jahali su kroz gustu šikaru nimalo ne usporivši konje. Niske su im grančice šibale lice. Jedna grana umalo sruši Sandersa iz sedla. Nakon toga se još više sagnuo i priljubio uz vrat konja, grčevito se držeći za njega.

Naiđoše na šumsku stazu i krenuše po njoj. Ubrzo se pojavi pred njima čistina. Pod velikom stijenom izvirala je voda.

Toro odmah povuče uzde, nagne se naprijed i uhvati grivu indijanskog konja. Kad ga je uspio zaustaviti, sklizne sa sedla.

— Sjaši, Sanderse — naredi.

— Moramo napojiti konje. Popet ću se na stablo i pogledati odande gdje su Kiove, zatim ćeš me odvesti u Camp Angur.

Sanders je sjedio uspravno na konju. Izgledao je umorno i uzdrmano, ali kao da je smrtni

strah, što ga je doživio prije pola sata, već bio zaboravio.

— Davla ću u to učiniti — progovori prkosno i najednom se baci sa sedla na Tora. Uspije ga iznenaditi.

Toro se uslijed njegova naleta sruši na zemlju.

Sanders ga pokuša objema rukama uhvatiti za vrat i stegnuti ga. Borio se kao da je pomahnitao. Udari ga desnom šakom iznad lijevog oka.

Toro okrene glavu ustranu i svom snagom skvrči koljena.

Sanders odleti, ali se odmah digne i htjede se ponovo baciti na Tora. Međutim, Toro se već otkotrljao, hitro skočio na noge i zabio mu glavu u tijelo.

Ostavši bez zraka, oficir se sruši i pokuša ponovo dići. Pritom zagrabi šaku pijeska sa šumskog tla i htjede ga baciti Toru u lice.

Toro je već stajao na nogama. Pusti ga da se podigne na koljena, a onda ga pogodi objema šakama u glavu.

Sanders se stropošta i na trenutak ostane ošamućeno ležati. Ali onda iznenada skoči na noge i baci se na Tora. Obuhvati ga rukama oko bokova.

Toro ga udari desnom šakom po glavi, potom mu povuče glavu natrag, tako da je poručnik imao dojam da će mu se slomiti šija, te ga naposljetku udari šakom po vratu.

Grčevito hvatajući zrak, Sanders se opet sruši. Ovaj put mu Toro ne dopusti da se ponovo digne. Kad je Sanders podigao gornji dio tijela, Toro ga zahvati desnom čizmom postrance po glavi i rasijače mu obraz ispod lijevog oka.

Sanders zacvili, svjestan toga

da je poražen, te se stropošta u travu. Više se nije dizao.

Podigavši šešir, koji mu je za vrijeme borbe pao s glave, Toro krene prema izvoru. Stigavši do njega, sagne se, zagrabi šakom vode, napije se i naposljetku poprskala lice i šiju.

Nakon toga pride jednom stablu na rubu čistine i popne se na nj. Više se nije obazirao na Sandersa. Znao je da je poručnik onesposobljen.

Popevši se na stablo što je više mogao, zagleda se u nizinu. Ugleda u daljini nekoliko Indijanaca. Sudeći prema svemu, Kiove su se podijelili i temeljito pretraživali cijelu okolicu.

Toro je znao da se ne smiju dugo zadržati ovdje. Treba da odmah krenu dalje.

Kad se spustio sa stabla, Hank Sanders je još ležao u travi. Pokrivao je lijevom šakom krvavu ranu na glavi.

— Kiove su u blizini — reče Toro. — Želiš li da ti zapale vatru na trbuhu? Bit će ti vraški vruće, uvjeravam te. Tko ima osjetljiv želudac, morao bi se okaniti takvih neugodnih igri.

Sanders se podigne na laktove i pogleda ga. Bio je blijed.

— Zašto mi pomažeš?

— Zato što ćeš mi učiniti jednu uslugu, Sanderse — odgovori Toro.

Povede konje do izvora i napoji ih ondje.

— Ispričat ćeš starješinama u Camp Anguru cijeli istinu — nastavi tada. — Ispričat ćeš kako ste varali Indijance i sve ostalo. Nipošto ne bih htio da me neprestano progone kao ubojicu. Pobrinut ćeš se za to da istina iziđe na vidjelo i da ja nemam više nikakvih teškoća.

— A, to bi ti htio! — progunda Sanders i polako se digne.

— Kako god hoćeš — reče mu Toro. — Ako ti se moj prijedlog ne sviđa, ostani ovdje. Kiove bi se vrlo rado pozabavili tobom.

— Ne bi se usudio to učiniti — reče Sanders. — To bi bilo ubojstvo.

— Zaboravljaš da mi žele prišiti već dva ubojstva — odvratila Toro. — Dakle, savim mi je svejedno hoće li me optužiti i zbog trećeg.

— Nitkove! — vikne Sanders. Navali na Tora kad je ovaj htio uzjahati na ridana i povukao k sebi indijanskog konja. Toro ga pusti da mu se sasvim približi i u posljednji čas ispruži desnicu. Naletjevši na nju, Sanders se sruši kao pokošen. Slomljena mu je nosna kost. Već za nekoliko sekundi bili su mu donja polovica lica, vrat i poderana vojnička košulja prekriveni krvlju.

— Onda, što si odlučio? — zapita ga Toro. — Hoćeš li pričekati Kiove?

Sanders je klečao pred njim. Toro ga je gledao sasvim ravnodušno. Nije nimalo žalio tog čovjeka koji je, pod okriljem uniforme, varao i ubijao.

— Ispričat ću sve — prozbori Sanders, brišući rupcem nos. — Priznat ću što god hoćeš kada dođemo u Camp Angur, ali me odvedi odavde. Ne želim pasti u ruke Indijancima.

— Digni se — reče mu Toro. — Popni se na konja i potom jaši preda mnom. Pokaži mi put. I ne zaboravi što si mi obećao.

Inače ću te, tako mi svega, ubiti u Camp Anguru prije nego što mene objese.

Pokunjivši se, Sanders priđe

indijanskom konju i uzjaše na njega. Još je obilno krvario kad ga je potjerao. Toro krene za njim.

XIV

Do Camp Angura stigoše navečer. Vojna je utvrda bila usred tanjuraste uvale u kojoj nije raslo nikakvo drveće. Sastojala se od dvadesetak zgrada koje je okruživala visoka oграда.

Kad su se Toro i Sanders približili, stražar na tornju iznad vrata dade znak trubom. Odmah su ih pustili unutra i povedli prema komandanturi.

Sanders nije cijelo vrijeme progovorio ni jedne jedine riječi. Sjedio je pogureno u sedlu. Kad mu je Toro rekao neka sjaise, učinio je to naoko ravnodušno i krenuo s njim u kuću.

Ađutant ih uvede u ured u kojem je za pisaćim stolom stajao sijed pukovnik.

— Ja sam Kane — predstavi se Toro, skinuvši šešir s glave. — Toro Kane.

— Ja sam pukovnik Lester French — reče oficir. — Zapovjednik ove utvrde.

Hank Sanders iznenada dignu glavu.

— Dobro je što sam opet ovdje, pukovniče — progovori hrapavim glasom. — Ovaj čovjek je ubojica za kojim traga zakon. Ustrijelio je jednog rezervatskog policajca i jednog službenika agencije na rječici Buffalo. I mene je umalo usmrtio. Tukao me, zlostavljao, prijetio mi smrću i htio me prisiliti da...

— Uzalud trošite riječi, Sanderse — prekine ga strogim glasom pukovnik. — Zbog svojih postupaka odgovarat ćete pred vojnim sudom.

— Ali, pukovniče, ja sam...

— Vaš ortak je već ovdje, Sanderse. Stigao je prije nekoliko sati. Govorim o Sumneru, službeniku koji je bio zadužen za brigu o Indijancima. Kiove su spalili agenciju, a on je u posljednji čas uspio pobjeći. Doživio je šok, pa mu se razvezao jezik. Raspričao se kao da ga je netko navio. Doznali smo sve, Sanderse. Sumner već sjedi u zatvoru, a sada ćete mu se i vi pridružiti.

Pukovnik kimne adutantu, koji se zaustavio kraj vrata. Adutant, s kapetanskim činom, odmah posluša njegov mig, korakne prema Sandersu i uhvati ga za ruku. Poručnik se zapanjeno zagledao u zapovjednika. A onda posrne, jedva se držeći na nogama, te bez ikakva otpora dopusti kapetanu da ga odvede.

Pukovnik se okrene prema Toru.

— Uzvitlali ste veliku prašinu — reče mu.

— Znam - odvrati Toro. — Trebalo je da dopustim da me ustrijele, pa bi vladao mir.

— Ne smatram to osobito smiješnim — promrmlja pukovnik. — Uostalom, otkrivena je jedna nečuvena prijevara i izbi-la je indijanska pobuna. Vi ste u svemu tome imali upletene svoje prste.

— Sasvim nehotice — reče Toro. — Vjerujte mi, bilo bi mi mnogo draže da sam mogao sa-čuvati svoj mir.

— Nema više nikakvih optužbi protiv vas — napomene pukovnik. — Možete odjahati. Ja vam i savjetujem da ne ostanete dugo u ovom kraju. Ovdje nemate nikakvih prijatelja.

— Znam — odgovori Toro, sjetivši se da je to isto čuo i od Calzane.

— To vam je moj osobni savjet — nastavi pukovnik. — Ovdje je vrlo malo bijelaca sklono Indijancima. Pripisat će vam krivnju zbog nemira.

— Ja i ne namjeravam ostati ovdje — reče Toro.

U tom se času začuje truba s tornja iznad vrata utvrde. U sobu uleti zapovjednikov adutant.

— Indijanci, pukovniče! — izusti uzbuđeno. — Kiove! Čini se da namjeravaju navaliti.

— Koliko ih ima? — zapita pukovnik.

— Četrdesetak — odgovori kapetan.

— Pa, to je smiješno — zaključio pukovnik Lester French.

— Naravno, pukovniče. Da uperimo u njih topove?

— Vjerujem da ćete, ako im napomenete da će krivci zbog prijevara i pokolja biti kažnjeni, riješiti sve bez prolijevanja krvi — umiješa se Toro. — Jedino je vođa pravi zanesenjak. Zove se Calzana. Ostali su mirniji. Nitko od njih ne želi ostaviti svoje obitelji na cjedilu. Oni žele samo pravdu. Ništa drugo.

— Neću zataškati prijevaru — obeća pukovnik. — Pobrinit ću se da se ugovori, sklopljeni s Kiovama, poštuju. Vjerojatno ste u pravu, Kane.

Oklijevao je trenutak, a onda doda:

— Hoćete li poći sa mnom na pregovore s Kiovama? Čini mi se da dobro poznajete Indijance.

Sjećajući se da mu je pukovnik još prije dvije-tri minute savjetovao neka što prije nestane odavde, Toro ipak kimne.

Kad je izišao s njim na vježbališe Camp Angura, upravo je zalazilo sunce.

XV

Vjetar donese prodoran smrad smrti.

Ubrzo je ugledao indijansko selo. Tlo je posvuda bilo crno. Tu i tamo vidjeli su se još pogubljeni ostaci spaljenih šatora. No bilo je već i nekoliko novih šatora, napravljenih od granja i gunjeva. Na zemlji je ležao srušen totemski stup.

Toro produži prema selu i zaustavi se na njegovu rubu. Nekoliko Kiova zastane i zagleda se u njega. Vidio im je u očima neprijateljstvo.

A onda spazi Quarunhu. Dolazila je s rijeke i nosila vedro. Kad ga je ugledala, iznenađeno je zastala na trenutak, zatim je produžila i napokon se zaustavila pred njim.

Toro sklizne sa sedla. Kad je ispružio ruke i htio je uhvatiti za ramena, ustuknula je.

— Došao sam ovamo da bih te još jedanput vidio — reče joj.

— Bolje bi bilo da si me zaboravio — odvrati mu Quarunha.

— Kako da te zaboravim?

— Gotovo je. Sve pripada prošlosti. Ti ćeš krenuti dalje, a ja ostajem ovdje.

— To si od početka znala.

— Jesam — potvrdi ona. — I ne žalim se. Bilo je lijepo, ali je sada svršeno.

Toro kimne.

— Zaista bi bilo bolje da više nisam došao ovamo — promrmlja.

S indijanskog groblja, gdje je još cvjetala žalfija, približavali su se ratnici. Calzana i još neko licina. Toro ih je poznao. Vidio

ih je u Calzaninoj skupini kad su jučer pregovarali s pukovnikom Frenchom pred vratima vojne utvrde. Calzana je jučer uporno odbijao bilo kakav mir, ali su ostali prihvatili Torove i pukovnikove prijedloge. Tako je izbjegnuta bitka. Pukovnik je obećao da će odgovorne osobe, koje su za proteklih godina nanijele velike patnje Kiovama, biti najstrože kažnjene. Napokon su se Kiove vratili u selo bez poglavage. Calzana je tek poslije krenuo za njima, kad se već donekle pomirio sa svojim porazom.

Ratnici se zaustaviše pred Torom i netremice zagledaše u njega.

Quarunha uzmakne. Toro joj je vidio tugu u očima i znao da mu ona neće pomoći.

— Još si ovdje, bljedoliki? — progovori svadljivo Calzana.

— Neću više dugo biti — odgovori mu mirno Toro, gledajući ga u oči.

— To je istina — reče Calzana. — Smjesta nestani odavde.

— Pripazi što govoriš — opomene ga Toro, jasno pokazujući da se nije uplašio.

— Ovo je naše selo — progunda Calzana. — Ne želimo te gledati ovdje. Ti ne pripadaš nikamo. Čas si uz bijelce, čas uz naš. Idi dovraga! Donosiš samo nesreću. Kriv si što je stradao Ez-ke-him. Sukrivac si i za krvo-proliće u ovom selu.

— Dabome — složi se podrugljivo Toro. — Sukrivac sam i za nastanak ovakva svijeta.

— Idi! — reče kratko Calzana.

Toro pogleda još jedanput Quarunhu. Lice joj je bilo snuždeno. Spustila je glavu i izbjegla njegove oči.

Vidjevši to, Toro se okrene i popne na konja. Nadao se da će ovdje naći još nekoliko sati mira i zadovoljstva s Quarunhom, ali su mu se nade izjalovile.

— Ja sam otkrio prijevaru — prozbori. Ne zaboravite to. I spriječio sam rat.

— A ja sam htio rat! — vikne Calzana, a kad je Toro okrenuo ridana i podbo ga, dovikne za njim: — Idi odavde, bljedoliki! Ovdje ti nije mjesto!

— I ja mislim tako — reče Toro. — Ionako sam se već, predugo zadržao tu.

Pogleda posljednji put Quarunhu, ali mu ona okrene leđa kao da ga ne pozna i ode.

Tada je natjerao konja u galop i odjahao iz sela na sjever. Osjećao je da ga Kiove prate pogledom, ali se nije osvrnuo prema njima. Znao je da ga mrze. A isto tako mrze ga i bijelci. On je između dvaju svjetova. Ni u jednom ne može naći uporište. Odavno je spoznao da je samotnjak i pomirio se sa svojom sudbinom.

Potjera konja još brže. Našav-

ši se u preriji, uživao je u njezinoj bezgraničnosti. Imao je dojam kao da se vraća kući. Tu nema ničega osim samoće. Bilo mu je drago što će se opet odmoriti od ljudi, što će biti daleko od mržnje, prezira, laži i licemjerja. Želio je biti sâm, želio je zaboraviti ono što je proživio, želio je ostaviti iza sebe gorčinu koja mu je ispunila dušu.

Znao je da će uspjeti u tome. Odavno se navikao. Za proteklih je godina naučio brzo zaboravljati ružne doživljaje, jer bi ga oni inače slomili.

Samo jedno mu se ime zadržalo u pamćenju: Quarunha.

Znao je da će morati izbrisati i uspomenu na nju, i sate što ih je proveo s njom. Ona je zauvijek izgubljena za njega. Istini za volju nije nikada ni mogao očekivati da će biti njegova.

Bio je opet sâm. Jahao je ussret neizvjesnosti. Takav je život postao već njegova sudbina. Jahao je putem bez početka i svršetka...

K R A J

KAUBOJ I PAS

I

To je štene našao na putu za Oregon, upravo kad se spuštao u dolinu »Mrtvih Indijanaca«. Odjednom je začuo tužno cviljenje, a zatim ga je ugledao u grmu kadulje. S crvenom i vlažnom njuškicom tužno se oglašavalo i Bill Dixon sjaše. Opazi vesele, bistre oči i nježno ga pomiluje, a zatim prigrli na prsa.

Psić se umirio. Lizao ga je vlažnim, hrapavim jezikom i mahao repićem.

— No dobro, dobro... Neću te ostaviti, mali! — tepao mu je Dixon i razmišljao kamo da ga stavi da zajedno nastave put.

Onda je odlučio da ga strpa u bisage.

Izrezao mu je na sitne komadiće slaninu i promatrao kako halapljivo jede.

— Otkud ti ovdje, momče? — govorio je zamišljeno. — Da nisi pao s nekih kola?

Kad se psić najeo, Dixon ga je stavio u bisage. Iz njih je virila samo njegova crvena, vlažna njuškica. Kauboj potjera konja i zamakne za grmlje što se protezalo rubom šume.

Bilo je ljeto, vruć i sparan dan. Nebo bez oblačka. Samo sunce što je paklenski peklo.

Krenuo je Bill Dixon u Oregon bratu. Sam bog zna kad će onamo stići. U džepu je imao pet dolara. Pod njim je bio prilično dobar konj, s kojim se nije želio rastati. Sad se, evo, morao brinuti i o toj životinjici.

Bill Dixon bio je tridesetogodišnjak. Miran, staložen kauboj, koji je u životu štošta prošao i

naučio. Međutim, kao da je rođen u pogrešno vrijeme. Odu-darao je od svojih vršnjaka. Smatrali su ga čudakom zato što je volio životinje, posebno konje.

Pripitomio je čavku i vranu. Gazdinog pijetla, koji je slomio nogu, izliječio je tako što mu je stavio drvenu protezu. Skakutao je pijetao mjesec-dva po dvorištu, ali mu je noga zarasla, pa je bez poteškoća obavljao dužnosti.

Smijali su se na Billov račun, ali se on nije ljutio. Odmahnuo je samo rukom i govorio:

— Vi ste budale! Životinja je poput čovjeka. Ima dušu i zna ocijeniti tko joj je prijatelj.

* * *

Psić kojeg je našao u preriji postao je pas, i to pas vučjak.

Nazvao ga je Mickey. Mickey mu je bio privržen, premda je, boraveći najviše u prirodi, stekao i vučju narav. Ako bi se netko približio Billu, iskesio bi zube i režao. Na mig gospodara bacio bi se na čovjeka i zacijelo bi ga rastrgao. Jest, takav je bio Dixonov Mickey.

Provodili su dane i noći zajedno. Zaustavljali se na mnogim rančevima gdje je njegov gazda radio. Kad bi Bill skucao nešto novca, pred njima je opet bila otvorena prerija. Daleko je bio Oregon.

Da je Bill slučajno putovao normalno, odavno bi stigao k bratu. Budući da se zaustavljao da nešto zaradi, putovanje se oteglo i bilo je neizvjesno kad će stići do cilja.

Naučio je Bill Mickeya mnogim vještinama. Znao je kako se treba ponašati kad je u društvu prijatelja. Bio bi i njemu privržen. Onima koji su se samo pravili prijatelji pokazivao je zube i upozoravao gazdu da ih se okani.

U Tradingu je Mickey uhvatio kradljivca i doveo ga šerifu.

Cijenio je šerifsku značku kao i gazda, koji se svim silama trudio da se ne ogriješi o zakon. Čuvao je s njime stoku i bio traagač. Pronalazio je telad u šipražju i gonio je do mjesta za žigosanje.

Uopće, Mickey je bio izvanredan pas, kojem se svatko morao diviti.

A kako je tek volio djecu! Sati-ma bi se s njima igrao. Kao da je osjetio njihovu nevinost i prijateljstvo. Prema onima koje nije trpio pokazivao je vučje zube.

Kauboj i pas!

Dva nerazdvojna bića što su tumarala Divljim zapadom.

II

U Forth Canbyju se pridružuje karavanu Jacka Slatara.

Dixon je postao izvidnik. Pravio je duge izlete po okolini i pazio da ih ne napadnu Indijanci. Tako sve do Oregonskog puta.

I baš na raskrižju, kod »Pic Posta«, kad su ih zaskočili Komanči, Mickey je donio njihov totem. Odgrizao ga nekom ratniku i tako ih upozorio na opasnost.

Sa dva-tri plotuna potprašuje Indijance. Nestali su u prašini, uz bijesne urlike što nije uspio njihov napad.

Tog dana su Mickeyja slavili kao junaka. Njemu u čast zaklaše tele. Dali su mu najbolje kosti i komade mesa.

— Dobar je tvoj pas, Dixone — govorili su.

Nitko se nije usudio da ga pomiluje, jer bi Mickey zarežao tako ih opomenuo na opasnost.

Bill Dixon se ponosio Mickeyem.

U Fort Worthu je ušao u šerifsku kancelariju i zubima počeo vući predstavnika zakona prema obližnjem salunu, gdje se baš u tom trenutku spremao revolveraški obračun. Kao da je nekim svojim posebnim čulom slutio da će doći do pucnjave.

— Čiji je ovo pas!? — urlao je šerif i trzao nogom. Ispružio je ruku da dohvati nešto čime bi se obranio, ali ga je Mickey vuкао prema vratima. Nije se šerif mogao osloboditi napasnika već ga je slijedio do saluna.

Upravo su počeli praštati pucnji kad se šerif pojavio na vratima i bijesno zaurlao:

— Bacite pucaljku, momci!

Poslušali su i šerif je tek tada shvatio Mickeyjevu namjeru.

— Boga mu! — iskesio se i počeo po bradi. — Taj pas je doista čudan. Hej, gdje mu je vlasnik?

— Ovdje! — rekao je Bill i pojavio se iz zaklona.

— Dobar je to pas, momče. Upozorio me na ono što se do gađa u salunu. Dovraga! Zar je dan običan pas može biti pametan?

— Nije to običan pas, šerife! — osmjehnuo se Bill i nježno pogladio psa. Mickey zacvili od zadovoljstva počne mahati repom. Onda se osov na stražnje noge, prednje šape stavio Billu na prsa i počne ga lizati.

Dixon ga pogladi po glavi. Životinja se cvileći sklupčala kraj njegovih nogu.

Serif je brzo razoružao sudionike u pucnjavi, a onda im zaprijetio:

– Gubite se iz grada!

I gle! Odjednom je Mickey ponovo skočio. Uhvatio je nekog bradonju za nogu i počeo je bjesomučno trzati. Čovjek se branio, a kad nije uspio, njegova ruka posegne za kol-
tom.

– Ne, gospodine! – poviče Bill da bi ga upozorio na opasnost.

No, bilo je kasno. Mickey ga je ugrizao za ruku i bacio na pod. Sigurno bi mu pregrizao vrat da se nije umiješao Bill. Vukao ga je s čovjeka, ali se Mickey otimao. Onda je opet prišao šerifu, koji je začuđeno kimao glavom.

Uhvatio ga je zubima za čizmu i vukao prema bradonji koji je drhtao kao šiba na vodi i trudio se da zaustavi krvarenje.

– He, što ti je? Zar opet?

Gledao je tog bradonju što je skrivao lice. Odjednom spazi na desnom obrazu duboku brazgotinu. Nije je mogla pokriti brada. Nekoliko trenutaka šerif ga je pažljivo promatrao, a onda zavrteo glavom.

– Do vraga! Ti si mi nekako poznat. Hej, gdje sam te vidio? Znam da te se odnekud sjećam.

Na njegovu izboranom čelu vidjelo se da duboko razmišlja. Zatim se, čini se, dosjetio, grubo je uhvatio bradonju za prsa i procijedio lede-
nim glasom:

– Aha! Sjećam se. To si Dick Udall, prokleti ubojica! Uhapšen si!

– Ali, ja, ovaj... – mucao je bradonja i plašljivo gledao Mickeya, koji je iskesio zube.

Poslije se ispostavilo da je šerif imao pravo. Za Udallom je bila raspisana potjernica. Nagrada za živoga ili mrtvog iznosila je 1000 dolara.

– Smiješno mi je, gospodine Dixon, isplatiti nagradu psu. Doduše,

on ju je zaslužio. Danas je učinio nekoliko usluga zakonu. Zato ću vama isplatiti nagradu.

Bill je najprije odbio, ali je šerif bio ustrajan pa Dixon ravnodušno slegne ramenima.

– Pa, ako već želite... Prije ću stići k bratu u Oregon.

III

Put koji su zvali Oregonski put vodio je do Oregona.

Nakon događaja u Forth Canbyju Bill s Mickeyem pokušava dostići karavan. Stigao je upravo kad su prelazili Oregon. Bio je nabujao, mutan i brz. Trebalo je mnogo umještosti da bi se prešao.

– Moramo prijeko, Dixone! – govorio je zabrinuto vođa karavana.

Stavili su ispod kola prazne bačve. Prvi sretno predoše rijeku.

Zavezaše za stablo konopce, pa se njime prebaciše ljudi, žene i djeca da olakšaju posao konjima.

Odjednom se prolomio ženski vrisak.

– Moje dijete! Ljudi, moje dijete!

Što bi trenuo okom, Mickey pojuri prema rijeci, baci se niz strminu i potone. Ubrzo ispliva na površinu i zagrabi prema matici koja je nosila dječaka od pet-šest godina.

Bila je riječ o životu i smrti. Svi su bili zaprepašteni onim što se dogodilo. Majka je na drugoj obali čupala kosu i plakala.

Mickey je plivao kao nikad u životu.

– Mickey, spasi ga! – povikao je Dixon da nadjača huku matice.

– Spasi ga, momče! – vikao je vođa karavana.

Drugi su šuteći i prestrašeno promatrali što se događa u rijeci.

Napokon, i to u posljednji čas, Mickey je stigao do dječaka, uhva-

tio ga zubima za odjeću i zaplivaio na drugu obalu.

— Uspjet će! — vikali su jedni.

— Neće. Voda je prebrza. Pas je izmoren... — ocjenjivali su drugi.

Bill je bio blijed kao krpa. Samo je nesuvislo micao usnama.

— Mickey, pokaži što znaš! Tako! Tako, Mickey!

Pas ispliva na drugu stranu Oregona i dovuče pred majčine noge dječaka.

Tog su ga dana opet počastili pečenkom.

Priča o neobičnom psu brzo se širila. Kad bi u nekom gradu ugledali Dixona i Mickeya, oni bi postali senzacija. Govorilo se da pas zna što gazda misli...

Bezbroj su zgoda doživjeli taj kauboj i njegov pas.

Kad su stigli u Oregon, već je bila jesen. Kiše su padale. Putovi su bili

mokri i sklizavi. Dixon je našao brata i odlučio da ostane na njegovu ranču.

Mickey je s njim ostao još deset godina. Kad je već ostario, svi su mu ukazivali počast.

Ako vas put slučajno nese u Oregon i prođete kraj ranča »Retni Jack«, morate se obavezno zaustaviti kod humka.

U njemu počiva Mickey, pas koji je razumio ljude i cijelog života bio im privržen.

Na ploči, što je već izbljedila od kiše, snijega i sunca, još se može pročitati epitaf:

»Ovdje leži neobičan pas,
po imenu Mickey,
sigurno lovi nebeskim poljanama
očekujući dolazak voljenoga gazde«.

U PRIPREMI:

Scott McLure
Samotnjak

Cijena pretplate za godinu dana iznosi 60.840 d, a za šest mjeseci 30.420 d. U cijenu je uračunat i pretplatnički popust. Pretplata se uplaćuje općom uplatnicom u korist računa: NIŠPRO »Vjesnik«, Interna banka, Zagreb, broj 30101-833-2052 (00027 — LASO). Cijena inozemne pretplate za šest mjeseci: DEM 33,00, ATS 234,00, SHF 27,00, HLG 37,00, SEK 116,00, FRF 109,00, USD 17,00, (avionom USD 20,20) CAD 24,00 (avionom CAD 28,30), Australia AUD 12,00, (avionom AUD 15,00).

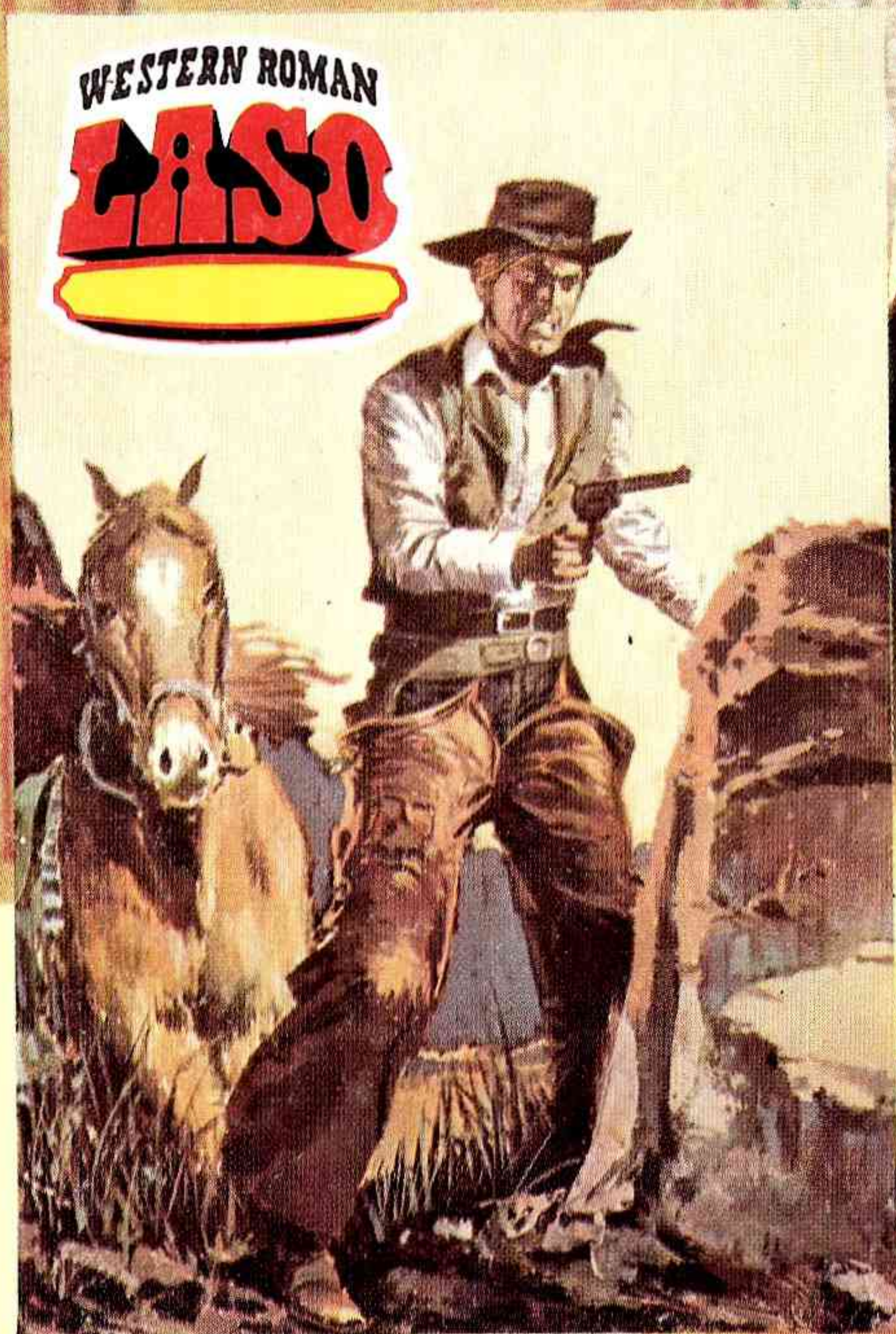
Uplata na devizni račun 30101-620-16-25731-3296911 kod Udružene banke Hrvatske, Zagrebačka banka, Zagreb (za »Laso«, izdanje OOUR-a IRI).

Ekonomska propaganda: »Vjesnik«, Agencija za marketing Zagreb, Trg bratstva i jedinstva 6.

Zadnja kolor stranica 75.000 d, c/b stranica 50.000 d.

Oslobodeno plaćanja poreza na promet mišljenjem Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu SRH broj 2935/7-1973. od 26.XI.1973.

Rukopisi se ne vraćaju.

LASO idućeg petka

